

มหาวิทยาลัยมหิดล
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

สถานเลี้ยงเด็ก

ในบริบทสังคมเมือง:
พัฒนาการเพื่อความมั่นคงของชาติ

สถานเลี้ยงเด็กในบริบทสังคมเมือง: พัฒนาการเพื่อความมั่นคงของชาติ

Childcare in Urban Context: Development for Thailand's Future

จงจิตต์ ฤทธิรงค์ • สุภรต์ จรัสสิทธิ์
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

สถานเลี้ยงเด็กในบริบทสังคมเมือง: พัฒนาการเพื่อความมั่นคงของชาติ

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

ISBN 978-616-279-855-9

สถานเลี้ยงเด็กในบริบทสังคมเมือง: พัฒนาการเพื่อความมั่นคงของชาติ/จงจิตต์ ฤทธิรงค์, สุภรต์ จรัสสิทธิ. -- พิมพ์ครั้งที่ 1. -- นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2560. (เอกสารทางวิชาการ/สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล; หมายเลข 463)

1.สถานเลี้ยงเด็ก. 2.สถานเลี้ยงเด็ก -- ไทย. 3. ผู้ดูแลเด็ก. 4.เด็ก -- การดูแล. 5.พัฒนาการเด็ก. I.จงจิตต์ ฤทธิรงค์. II.สุภรต์ จรัสสิทธิ. III.มหาวิทยาลัยมหิดล. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. IV.ชื่อชุด.

HV861.T5 ส179 2560

พิมพ์ครั้งที่ 1	เมษายน 2560
จำนวนพิมพ์	300 เล่ม
จัดพิมพ์เผยแพร่	สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (วปส.) เลขที่ 999 ถนนพุทธมนทลสาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมนทล จังหวัดนครปฐม โทรศัพท์ 0-2441-0201-4 โทรสาร 0-2441-9333 เว็บไซต์ www.ipsr.mahidol.ac.th
สำนักพิมพ์	บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด โทรศัพท์ 0-2996-7392 โทรสาร 0-2996-7395
ปก/รูปเล่ม	นางสาวพอดา บุญยติธนะ
ภาพประกอบ	www.freepik.com

ข้อมูลในหนังสือเล่มนี้ ไม่สงวนลิขสิทธิ์

สามารถนำไปเผยแพร่เพื่อประโยชน์ต่อสังคมได้ ขอให้อ้างอิงที่มาด้วย

คำนำ

หนังสือเรื่อง “สถานเลี้ยงเด็กในบริบทสังคมเมือง: พัฒนาการเพื่อความมั่นคงของชาติ” เล่มนี้ เป็นการวิเคราะห์ที่ต่อยอดจากงานวิจัยเรื่อง “การให้บริการของศูนย์การศึกษาก่อนวัยเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) วัตถุประสงค์ของการจัดทำหนังสือเล่มนี้ เพื่อนำเสนอสถานการณ์พัฒนาการเด็กและการให้บริการสถานเลี้ยงเด็ก เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนานโยบายด้านประชากรและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของสถานเลี้ยงเด็กในภาพรวมของประเทศ และของกรุงเทพมหานคร รวมทั้งโอกาสการพัฒนาศักยภาพของสถานเลี้ยงเด็กทั้งที่อยู่ภายใต้หน่วยงานรัฐและเอกชน และการบริหารจัดการสถานเลี้ยงเด็กในชุมชนและสถานประกอบการ อันจะนำไปสู่การพัฒนาให้สอดคล้องกับนโยบายประชากรในช่วงที่ประชากรเกิดน้อย และมีอายุยืน โดยมีเป้าหมายของนโยบายเพื่อลดภาระการเลี้ยงดูบุตรและส่งเสริมให้คนไทยมีบุตรเพิ่มขึ้นอย่างมีคุณภาพ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ พ่อ แม่ และผู้ปกครอง ผู้ร่วมวิจัยที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสถานเลี้ยงเด็ก ขอขอบคุณสถานเลี้ยงเด็กในชุมชน และในสถานประกอบการที่อนุญาตให้ผู้วิจัยได้เข้าเยี่ยมชม เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสถานเลี้ยงเด็ก เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาสถานเลี้ยงเด็ก ขอขอบคุณสำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร และกรมโยธาธิการและผังเมือง ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ ขอขอบคุณกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลสถานเลี้ยงเด็กในกรุงเทพมหานคร และขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยที่เห็นความสำคัญของเด็กที่ควรได้รับความรักและการเอาใจใส่จากพ่อแม่และสังคม เพื่อเป็นก้าวแรกของการพัฒนาการที่มั่นคงของชาติ

ขอบคุณน้องคะนิง ลูกสาววัยเตาะแตะที่เป็นแรงสนับสนุนทางใจ ทำให้ตลอดระยะเวลาที่ทำวิจัย ดำเนินไปด้วยความหวังที่จะทำให้เด็กทุกคนได้รับการดูแลที่ดีที่สุดจากพ่อแม่ และมีความสุขที่ได้เรียนและรู้จักโลกใบนี้ผ่านกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการในสถานเลี้ยงเด็กด้วยความรักและเอาใจใส่จากครูและชุมชน

บทสรุปผู้บริหาร

สถานเลี้ยงเด็กอาจเป็นทางเลือกที่พ่อแม่พิจารณา เพื่อให้เป็นผู้ดูแลบุตร โดยเฉพาะในบริบทสังคมเมืองอย่างกรุงเทพมหานคร จากการศึกษาพบว่า เหตุผลที่พ่อแม่ส่วนใหญ่พิจารณาใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กนั้น เพื่อต้องการให้บุตรได้มีพัฒนาการที่ดีเป็นไปตามวัยอย่างเหมาะสม และมีเพียงประมาณครึ่งหนึ่งของพ่อแม่ที่ให้เหตุผลว่าขาดผู้ดูแลบุตร ฉะนั้นพ่อแม่จึงมีความคาดหวังว่า บุตรจะได้รับบริการที่มีคุณภาพ สถานเลี้ยงเด็กจะมีกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็ก นอกจากนี้ ความสะอาด และความปลอดภัยของสถานเลี้ยงเด็ก จะทำให้พ่อแม่เชื่อมั่นในการมารับบริการ

สถานเลี้ยงเด็กในเขตกรุงเทพฯ ทั้งสถานเลี้ยงเด็กเอกชนและสถานเลี้ยงเด็กที่ดำเนินงานภายใต้หน่วยงานของรัฐมีจำนวนมาก และครอบคลุมพื้นที่เกือบทั้งหมดของกรุงเทพฯ อย่างไรก็ตาม พ่อแม่และผู้ปกครองบางส่วนยังไม่สามารถหาสถานเลี้ยงเด็กใกล้บ้าน หรือใกล้ที่ทำงานตามที่ต้องการได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคุณภาพการบริการของสถานเลี้ยงเด็กที่อยู่ใกล้นั้น ยังไม่ตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้ปกครองได้ หรืออัตราค่าบริการที่ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงบริการสถานเลี้ยงเด็กที่ต้องการได้

ประเทศไทยมีมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ ที่กำหนดไว้ว่าเด็กควรได้รับการพัฒนาทักษะอย่างเต็มศักยภาพใน 4 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการด้านร่างกาย สังคม อารมณ์และจิตใจ และสติปัญญา ความพึงพอใจของผู้ปกครองสะท้อนให้เห็นว่า การบริการสถานเลี้ยงเด็กในเขตกรุงเทพฯ ที่ใช้บริการอยู่นั้นเป็นที่น่าพอใจอย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองที่ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กเอกชนมีระดับความพึงพอใจของการให้บริการสูงกว่าผู้ปกครองที่ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กภายใต้หน่วยงานของรัฐในทุกด้าน ได้แก่ กิจกรรมและอุปกรณ์เสริมพัฒนาการ จำนวนและคุณภาพของครูพี่เลี้ยง และสิ่งแวดล้อม อัตราค่าบริการของสถานเลี้ยงเด็กภายใต้หน่วยงานรัฐที่ต่ำกว่าสถานเลี้ยงเด็กเอกชน อาจเป็นข้อจำกัดของการจัดสรรทรัพยากร แม้กระนั้น โอกาสในการพัฒนาสถานเลี้ยงเด็กให้เข้าถึงได้และมีคุณภาพการบริการที่ทัดเทียม จึงเป็นเรื่องท้าทายในการกำหนดนโยบาย เพื่อการพัฒนาเด็กให้เติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพของประเทศได้

สถานเลี้ยงเด็กที่เข้าถึงได้ในเชิงภูมิศาสตร์ อาจไม่ใช่ปัญหาการให้บริการ สถานเลี้ยงเด็กในบริบทสังคมเมือง เพราะจำนวนและการกระจายตัวของสถานเลี้ยงเด็กมีอยู่ทั่วพื้นที่ แต่การเข้าถึงได้ในเชิงเศรษฐกิจ คือความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่จะเป็นปัจจัยที่ทำให้เด็กไม่ได้รับการดูแล และส่งเสริมพัฒนาการตามวัยอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในครอบครัวที่พ่อแม่ไม่สามารถหยุดทำงานเพื่อดูแลบุตรได้ ครอบครัวที่ยากจนขาดรายได้เพื่อเลี้ยงดูเด็กอย่างมีคุณภาพ และครอบครัวที่อยู่ชุมชน หรือสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาการในเด็กเล็ก การปรับปรุงการให้บริการโดยสนับสนุนให้มีของเล่นจำนวนเพียงพอและเหมาะสมกับวัยของเด็ก การปรับปรุงพื้นที่และสิ่งแวดล้อมในสถานเลี้ยงเด็กเพื่อทำกิจกรรมได้หลากหลายและปลอดภัย การเพิ่มศักยภาพครูพี่เลี้ยงให้สามารถสร้างสรรค์กิจกรรมกระตุ้นพัฒนาการ จะช่วยลดความเสี่ยงต่อพัฒนาการล่าช้าในเด็กปฐมวัย

Executive Summary

In urban context, Bangkok for example, parents may place their trust in childcare to look after their children. This study reveals the reasons behind parents' decision to use childcare service that most parents expected to see the proper development in their children whereas around half said about not having anyone taking care of theirs. Overall, parents were hopeful of experiencing quality childcare supports such as various activities that would contribute proper development of children. Other concerns that influenced parents' decision dealt with cleanliness and safety.

Despite the fact that Bangkok has a huge number of both private and public childcare facilities, parents do not select the facilities close to their home or workplaces. Maybe, the quality of nearby childcare and service charges reasons for this.

Indeed, Thailand has its national standard on childcare that promotes development skills in four aspects, namely physical, social, spiritual, and intellectual development. This study presents that

parents in overall had satisfaction on services provided by childcare facilities in Bangkok. However, the trend of satisfaction went to private childcares more than public ones. The satisfied services included activities and toys for child development, the number and quality of teachers and caregivers, and the environment. Childcares under government agencies offered lower charges than private childcares, maybe due to limited resource allocation. How to improve childcares for better accessibility and quality is therefore a challenge for the country to lay out the policy that will pave the way for the quality of population.

When considering the urban context, accessibility in terms of geography seems not to be problematic as the high number and distribution make childcares easily seen anywhere. In terms of economy, however, social disparity causes children inaccessible to childcare services and proper development. This is particular mentioned to parents who cannot take leave their job to take care of their children, poor families and those living in poor environment. Some priorities may be given for child development such as the provision of sufficient toys suitable for children of different ages, improvement of childcare facilities and environment to serve different activities as well as for safety. Capacity building for teachers is also suggested in order to deliver creative development activities that will reduce the risk in pre-school children to have retarded development.

บทคัดย่อ

การศึกษาสถานเลี้ยงเด็กในบริบทสังคมเมือง พบว่าเหตุผลที่พ่อแม่ส่วนใหญ่พิจารณาใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก เพราะต้องการให้บุตรได้มีพัฒนาการที่ดีเป็นไปตามวัยอย่างเหมาะสม ประมาณครั้งหนึ่งของพ่อแม่ที่ใช้บริการเพราะขาดผู้ดูแลบุตร สถานเลี้ยงเด็กที่มีอยู่ในปัจจุบันครอบคลุมพื้นที่เกือบทั้งหมดของกรุงเทพฯ อย่างไรก็ตาม พ่อแม่และผู้ปกครองบางส่วนยังไม่สามารถหาสถานเลี้ยงเด็กใกล้บ้าน หรือใกล้ที่ทำงานตามที่ต้องการได้ เพราะคุณภาพการบริการ และอัตราค่าบริการของสถานเลี้ยงเด็กที่อยู่ใกล้นั้น ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง ผู้ปกครองที่ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กเอกชนมีระดับความพึงพอใจของการให้บริการสูงกว่าผู้ปกครองที่ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กภายใต้หน่วยงานของรัฐในทุกด้าน ได้แก่ กิจกรรมและอุปกรณ์เสริมพัฒนาการ จำนวนและคุณภาพของครูพี่เลี้ยง และสิ่งแวดล้อม อัตราค่าบริการของสถานเลี้ยงเด็กภายใต้หน่วยงานของรัฐที่ต่ำกว่าสถานเลี้ยงเด็กเอกชน อาจเป็นข้อจำกัดของการจัดสรรทรัพยากร การพัฒนาคุณภาพสถานเลี้ยงเด็กควรเป็นไปตามมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาทักษะอย่างเต็มศักยภาพใน 4 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการด้านร่างกาย สังคม อารมณ์และจิตใจ และสติปัญญา

Abstract

The study of childcare in urban context found that parents reveals the reasons behind parents' decision to use childcare service that most parents expected to see the proper development in their children whereas around half said about not having anyone taking care of theirs. Despite the fact that Bangkok has a huge number of both private and public childcare facilities, parents do not select the facilities close to their home or workplaces. Maybe, the quality of nearby childcare and service charges reasons for this. This study presents that parents in overall had satisfaction on services provided by childcare facilities in Bangkok. However, the trend of satisfaction went to private childcares more than public ones. The satisfied services included activities and toys for child development, the number and quality of teachers, and the environment. Childcares under government agencies offered lower charges than private childcares, maybe due to limited resource allocation. Indeed, Thailand has its national standard on childcare that promotes development skills in four aspects, namely physical, social, spiritual, and intellectual development. How to improve childcares for better accessibility and quality is therefore a challenge for the country to lay out the policy that will pave the way for the quality of population.

สารบัญ

คำนำ	II
กิตติกรรมประกาศ	III
บทสรุปผู้บริหาร	IV
Executive summary	VI
บทคัดย่อ	VIII
Abstract	IX
สถานการณ์พัฒนาการเด็กและการให้บริการสถานเลี้ยงเด็ก	1
บทที่ 1 สถานการณ์พัฒนาการเด็กปฐมวัย	3
บทที่ 2 สถานการณ์การให้บริการสถานเลี้ยงเด็กในกรุงเทพฯ	11
โอกาสการพัฒนาศักยภาพของสถานเลี้ยงเด็ก	29
บทที่ 3 มาตรฐานการให้บริการสถานเลี้ยงเด็ก	31
บทที่ 4 เหตุผลที่พ่อแม่ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก	39
บทที่ 5 ผู้ใช้บริการกับความพึงพอใจต่อการให้บริการสถานเลี้ยงเด็ก	53
การบริหารจัดการสถานเลี้ยงเด็ก	69
บทที่ 6 การบริหารจัดการสถานเลี้ยงเด็ก	71
บทสรุป	85
บทที่ 7 บทสรุป	87
อ้างอิง	92
บรรณานุกรม	95

สารบัญตาราง

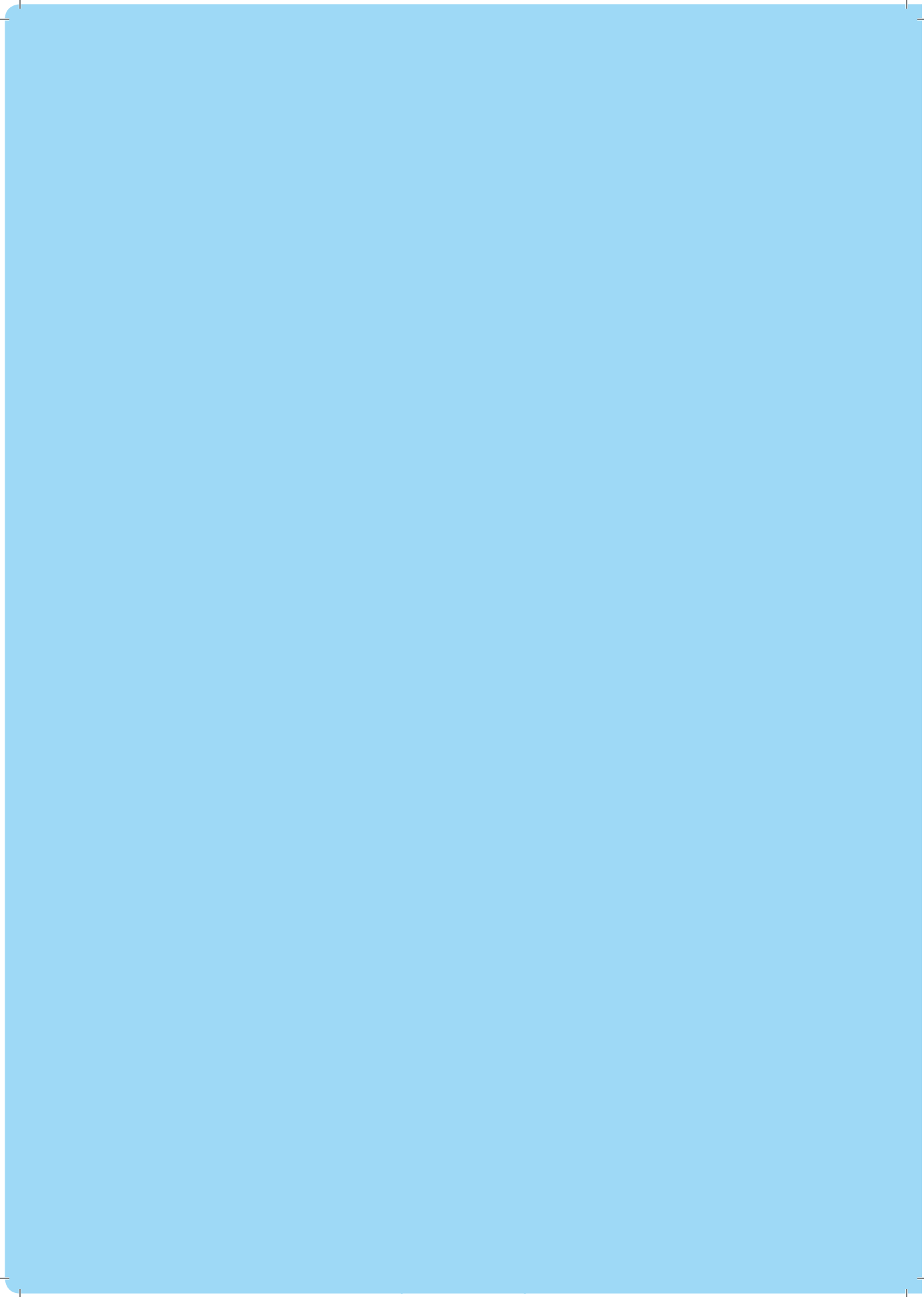
ตาราง 2.1 แนวทางการดำเนินงานด้านพัฒนาการในเด็กปฐมวัยของ ประเทศไทย	24
ตาราง 5.1 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามว่าสถานเลี้ยงเด็กไม่มีการจัด กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา	65

สารบัญรูป

รูป 1.1	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก	8
รูป 2.1	พื้นที่ศึกษาในกรุงเทพมหานคร	14
รูป 2.2	แผนที่การกระจายตัวของสถานเลี้ยงเด็กในเขตกรุงเทพมหานคร และรัศมีรอบสถานเลี้ยงเด็ก 5 กิโลเมตร พ.ศ. 2559	17
รูป 2.3	ร้อยละของสถานเลี้ยงเด็กในกรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาด	18
รูป 2.4	การกระจายตัวของสถานเลี้ยงเด็กขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2559	19
รูป 2.5	การกระจายตัวของสถานเลี้ยงเด็กขนาดกลางในเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2559	20
รูป 2.6	การกระจายตัวของสถานเลี้ยงเด็กขนาดใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2559	21
รูป 3.1	มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ: คู่มือการดำเนินงานตามมาตรฐาน	33
รูป 4.1	ผู้ที่ตัดสินใจใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก	40
รูป 4.2	เหตุผลที่ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก	41
รูป 4.3	เหตุผลอันดับ 1 ที่พ่อแม่และผู้ปกครองเลือกสถานเลี้ยงเด็ก ที่ใช้บริการอยู่ปัจจุบัน	42
รูป 4.4	ที่ตั้งของสถานเลี้ยงเด็กที่พ่อแม่และผู้ปกครองต้องการ	43
รูป 4.5	ความไม่สอดคล้องของสถานที่ตั้งและความต้องการสถานเลี้ยงเด็ก	44
รูป 4.6	ความต้องการใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก จำแนกตามอายุเด็ก	47
รูป 5.1	ความพึงพอใจด้านบริการของสถานเลี้ยงเด็กเอกชนและ ภายใต้หน่วยงานรัฐ	54

สารบัญรูป

รูป 5.2 ความพึงพอใจด้านสิ่งแวดล้อมของสถานเลี้ยงเด็กเอกชนและ ภายใต้หน่วยงานรัฐ	55
รูป 5.3 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี	58
รูป 5.4 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กอายุ 3-6 ปี	59
รูป 5.5 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม และจิตใจ อารมณ์ ของเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี	61
รูป 5.6 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม และจิตใจ อารมณ์ ของเด็กอายุ 3-6 ปี	62
รูป 5.7 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี	64
รูป 5.8 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กอายุ 3-6 ปี	66
รูป 6.1 การรับประทานอาหารของเด็กในสถานเลี้ยงเด็กในชุมชนมุสลิม และสถานเลี้ยงเด็กในสถานประกอบการ	73
รูป 6.2 การแต่งกายของเด็กชาย เด็กหญิงและบรรยาการในห้องเรียน	76
รูป 6.3 พี่เลี้ยงดูแลเด็กทารก 3 คน	77
รูป 6.4 ห้องกิจกรรมในสถานเลี้ยงเด็กในสถานประกอบการ	77
รูป 6.5 การเรียนรู้แบบโครงการ (Project-based approach)	78
รูป 6.6 สื่อการเรียนการสอนเลข 3 ภาษา (อารบิก ไทย อาหรับ)	79
รูป 6.7 การจัดห้องนอน	81
รูป 6.8 ห้องเตรียมอาหาร	81
รูป 6.9 เด็กเตรียมตัวรับประทานอาหาร	82
รูป 6.10 พ่อแม่และผู้เยี่ยมชมเปลี่ยนชุดก่อนเข้าบริเวณดูแลเด็ก	82

สถานการณ์พัฒนาการเด็ก
และการให้บริการสถานเลี้ยงเด็ก

บทที่ 1

สถานการณ์พัฒนาการเด็กปฐมวัย

หนังสือ “สถานเลี้ยงเด็กในบริบทสังคมเมือง: พัฒนาการเพื่อความมั่นคงของชาติ” ต้องการนำเสนอสถานการณ์พัฒนาการเด็กและการให้บริการสถานเลี้ยงเด็ก เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนานโยบายด้านประชากรและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของสถานเลี้ยงเด็กในภาพรวมของประเทศและของกรุงเทพมหานคร รวมทั้งโอกาสการพัฒนาศักยภาพของสถานเลี้ยงเด็กทั้งที่อยู่ภายใต้หน่วยงานรัฐและเอกชน และการบริหารจัดการสถานเลี้ยงเด็กในชุมชนและสถานประกอบการ เนื้อหาในสองส่วนหลังนี้เป็นการสังเคราะห์จากผลการศึกษาโครงการวิจัยเรื่อง “**การให้บริการของศูนย์การศึกษาก่อนวัยเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล**” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ข้อมูลนี้จะสะท้อนความเห็นของผู้ปกครองที่ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาในเมืองอย่างกรุงเทพฯ แม้กระนั้น ความเป็นเมืองได้แผ่ขยายออกไปยังทั่วทุกจังหวัด ผลการศึกษานี้จึงสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาสถานเลี้ยงเด็กในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ

ในบทนี้เสนอพัฒนาการเด็กปฐมวัยในประเทศไทย การอบรมเลี้ยงดูเด็กในบริบทสังคมเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้สมวัย และการใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กนั้น มีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้และเลือกสถานเลี้ยงเด็ก

พัฒนาการเด็กปฐมวัยในประเทศไทย

เด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 0-6 ปีควรมีพัฒนาการ 4 ด้านอย่างสมวัย ได้แก่ 1) พัฒนาการด้านร่างกาย 2) พัฒนาการด้านสังคม 3) พัฒนาการด้านจิตใจและอารมณ์ และ 4) พัฒนาการด้านสติปัญญา ข้อมูลจากการสำรวจพัฒนาการเด็กปฐมวัยของกรมอนามัย ปี 2542-2553 พบว่าสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการรวมสมวัยลดลงระหว่างปี 2542-2550 และเพิ่มขึ้นในปี 2553 สัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการรวมล่าช้ามีประมาณร้อยละ 30 (โครงการพัฒนาเด็กปฐมวัยเพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติ, 2557) การคัดกรองพัฒนาการในเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี ด้วยเครื่องมือมาตรฐาน Denver II¹ ที่ดำเนินการโดยสำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย ในปี 2550 พบว่าพัฒนาการเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี มีแนวโน้มลดลง โดยเฉพาะพัฒนาการด้านสังคม และด้านภาษา (สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย, 2555) รายงานการตรวจคัดกรองพัฒนาการของโครงการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระหว่างวันที่ 6-10 กรกฎาคม ปี 2558 ในเด็กจำนวน 59,514 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 97 ของเด็กทั้งประเทศ พบเด็กที่สงสัยพัฒนาการล่าช้าถึงร้อยละ 20 (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2558) แม้สัดส่วนเด็กที่มีพัฒนาการที่ล่าช้าไม่สมวัยลดลง แต่ยังเป็นสัดส่วนและจำนวนที่น่ากังวลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ เพราะพัฒนาการที่ล่าช้าในเด็กปฐมวัยนี้จะส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น

¹ เครื่องมือที่นิยมใช้ประเมินพัฒนาการในเด็กปฐมวัย (แรกเกิด - 6 ปี) ซึ่งครอบคลุมพัฒนาการที่สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การใช้กล้ามเนื้อใหญ่ 2) การใช้กล้ามเนื้อเล็กและการปรับตัว 3) พฤติกรรมด้านสังคม และการช่วยเหลือตนเอง และ 4) การใช้ภาษา ผลการประเมินจะสามารถระบุได้ว่า เด็กมีพัฒนาการปกติ หรือสงสัยว่าล่าช้า (Sperthac & Salzer, 1991; Tidy, 2014)

การอบรมเลี้ยงดูเด็กในบริบทสังคมเมือง: ปัจจัยส่งเสริมพัฒนาการสมวัย

การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง “การตอบสนองความต้องการของเด็กทั้งกายและใจ การมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก การถ่ายทอดวัฒนธรรม ทักษะคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ และความคาดหวังของสังคม ตลอดจนการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีอย่างรอบด้าน คือ กาย ใจ สังคม และปัญญา” (ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และปราณี สุทธิสุคนธ์, 2550) จากนิยามข้างต้น การอบรมเลี้ยงดูเด็กนั้นจึงไม่ได้หมายถึง พ่อแม่และผู้ปกครองที่ให้การอบรมเลี้ยงดูที่บ้านเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการที่เด็กได้รับการตอบสนอง การมีปฏิสัมพันธ์ และการถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านกระบวนการทางสังคมอื่นๆ เช่น การอบรมเลี้ยงดูจากสถานเลี้ยงเด็ก และการหล่อหลอมทางวัฒนธรรมจากสังคมและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

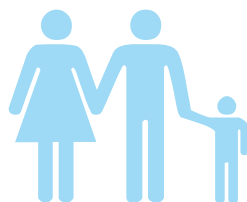
ภาวะเศรษฐกิจและสังคมทำให้อัตราการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองเพิ่มขึ้น และส่งผลกระทบต่อลักษณะการอยู่อาศัยของครอบครัวไทย ทั้งที่อยู่ในถิ่นต้นทางและถิ่นปลายทาง ในที่นี้จะขอกล่าวถึงถิ่นปลายทาง ซึ่งมักเป็นผู้ที่ย้ายถิ่นมาทำงานและสร้างครอบครัวอยู่ในเมืองหลวงอย่างกรุงเทพมหานคร หรือเมืองที่เป็นเขตเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม (Chamratrithirong, 2007) บริบททางสังคมแบบชีวิตความเป็นอยู่ในเมืองที่เป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งอาจจะมีเพียงคู่สามี ภรรยา และบุตรอาศัยอยู่ด้วยกัน กอปรกับภาวะกดดันทางเศรษฐกิจทำให้พ่อแม่ไม่สามารถหยุดการทำงานเพื่อเลี้ยงดูบุตรได้ด้วยตนเอง จึงทำให้ครอบครัวเดี่ยวในบริบทสังคมเมืองเช่นนี้ต้องบริหารจัดการทรัพยากร ทั้งค่าใช้จ่ายและญาติพี่น้อง เพื่อดูแลบุตรแทน

สถานเลี้ยงเด็กจึงอาจเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้ปกครองใช้บริการ อาจด้วยความจำเป็นหรือความสมัครใจ อย่างไรก็ตาม พ่อแม่และผู้ปกครองพึงตระหนักถึงความสำคัญของการเลี้ยงดูบุตร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการในเด็กเล็ก เพราะการที่ผู้ดูแลหลักไม่ใช่พ่อแม่จะทำให้เด็กเสี่ยงต่อการมีพัฒนาการไม่ก้าวหน้า (นิรมัย คุ่มรักษา, พรพิมล ชีรนนทน, ศุภรพวรรณ ศรีหิรัญรัตน์, บุศรา คูพันธ์, และเอกชัย เกิดสวัสดิ์, 2557) และรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กส่งผลต่อพัฒนาการของเด็ก (สุธรรม นันทมงคลชัย, ชุตินา เห่งสุสิทธิ์, และโชคชัย หมั่นแสวงทรัพย์, 2550) สถานเลี้ยงเด็กส่วนมากมักให้บริการดูแลเด็กช่วงระหว่างเวลาทำงาน ระยะเวลาที่เด็กมาใช้บริการในสถานเลี้ยงเด็กอาจจะสั้นเพียง 2-3 ชั่วโมง หรือยาวนาน 8-9 ชั่วโมง หรือระยะเวลาเท่ากับหรือนานกว่าที่พ่อแม่และผู้ปกครองไปทำงาน การที่เด็กใช้เวลาส่วนใหญ่ในแต่ละวันในสถานเลี้ยงเด็ก จึงทำให้เด็กได้รับอิทธิพลจากการอบรมเลี้ยงดูจากสถานเลี้ยงเด็กอย่างเต็มที่

การอบรมเลี้ยงดูเด็กเป็นกลไกที่สำคัญในการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการสมวัย จึงได้จัดให้อยู่ในแผนยุทธศาสตร์ชาติด้านเด็กปฐมวัย (แรกเกิดถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1) ปัญหาที่ระบอบอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ชาตินี้ ได้แก่ พ่อแม่และผู้ปกครองขาดความรู้และเจตคติที่ดีในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ขาดความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูด้วยการใช้นิยเบี่ยงเบน และใช้การลงโทษอย่างรุนแรง การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยต้องการเวลาที่มีคุณภาพจากพ่อแม่อย่างเพียงพอ และบางรายไม่ได้เตรียมตัวเป็นพ่อแม่ นอกจากนี้ ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการล่าช้าในเด็กปฐมวัย กล่าวคือครอบครัวที่ยากจน ขาดรายได้เพื่อเลี้ยงดูเด็กอย่างมีคุณภาพ สภาพแวดล้อมในชุมชนไม่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย อีกทั้งหน่วยงาน และสื่อต่างๆ ไม่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยมากนัก (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2555)

การใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก

การใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก เป็นการตัดสินใจของพ่อแม่และผู้ปกครอง ขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งด้านอุปสงค์ อุปทาน และปัจจัยรวมอื่นๆ (Johansen, Leibowitz, & Waite, 1996; Leibowitz, Waite, & Witsberger, 1988; Michalopoulos & Robins, 2000; Morrissey, 2008) ดังแสดงรายละเอียดในแต่ละปัจจัยในรูป 1.1 การตัดสินใจใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กไม่ใช่เรื่องง่าย เนื่องจากความกังวลใจของพ่อแม่และผู้ปกครองที่ไม่ไว้วางใจให้บุคคลที่ไม่ใช่ญาติพี่น้องดูแลบุตร (จงจิตต์ ฤทธิรงค์, ธเนศ กิตติศรีวรพันธุ์, และวิมลทิพย์ มุสิกพันธุ์, 2557)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก

อุปสงค์ (Demand)

ปัจจัยสนับสนุนภายนอก (Extrinsic characteristics of childcare)

- Substitute : ทดแทนการดูแลบุตรที่เหมาะสมตามช่วงวัยของบุตร (ญาติ/พ่อ เป็นสิ่งที่ต้องการมากที่สุด)
- Need of care: ความจำเป็น (แม่ที่ทำงานมีความต้องการ)
- Availability: การมีอยู่ของการบริการสถานเลี้ยงเด็ก
- Family resource: ทรัพยากรที่มีในครอบครัว
- Preferences: ความชอบส่วนตัว หรือ คุณลักษณะของบริการที่ต้องการ (Characteristics of care)

อุปทาน (Supply)

ปัจจัยสนับสนุนภายใน (Intrinsic characteristics of childcare)

การดูแลเด็กในการฝึกพัฒนาการและการศึกษาในสถานเลี้ยงเด็ก

- หลักสูตรการพัฒนา
- ของเล่นที่เหมาะสมกับอายุ
- บุคลากรที่ได้รับการอบรมเพื่อการดูแลและฝึกพัฒนาการในเด็กเล็ก (จำนวนและคุณภาพ)
- ปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการในเด็กเล็ก

สมมติฐาน: สถานเลี้ยงเด็กที่ให้ความสำคัญกับพัฒนาการของบุตรจะทำให้พ่อแม่เลือกใช้บริการ

ปัจจัยอื่นๆ

- ประชากร เศรษฐกิจ สังคม นโยบาย
- ภาวะการทำงานของแม่
 - จำนวนชั่วโมงการทำงาน
 - ความสะดวกหรือเวลาในการเดินทาง
 - การให้บริการของสถานเลี้ยงเด็ก
 - จำนวนชั่วโมงและเวลาที่ให้บริการ
 - ความน่าเชื่อถือของบริการ

รูป 1.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก

ที่มา: สร้างจาก Johansen, Leibowitz, & Waite, 1996; Leibowitz, Waite, & Witsberger, 1988; Michalopoulos & Robins, 2000; Morrissey, 2008

การสำรวจเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2551 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าเด็กอายุ 3-4 ปี ส่วนมาก (ร้อยละ 73) กำลังเรียนอยู่ในหลักสูตรก่อนวัยเรียน เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือโรงเรียนอนุบาล หรือใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553) ผลการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทยที่สำคัญ พ.ศ. 2555 พบว่า อัตราการเข้าเรียนในหลักสูตรปฐมวัยของเด็กอายุ 3-5 ปี เฉลี่ยทั่วประเทศ คิดเป็นร้อยละ 84.4 ในขณะที่อัตราการเข้าเรียนในกรุงเทพมหานคร มีเพียงร้อยละ 66.3 (องค์การยูนิเซฟ, 2557) การศึกษาที่กล่าวมาทำให้เห็นว่า การอาศัยอยู่ในเมืองหลวงที่มีสาธารณูปโภคพร้อม แต่ยังมีปัจจัยบางอย่างที่ทำให้พ่อแม่และผู้ปกครองที่อยู่ในกรุงเทพฯ ไม่สามารถหรือไม่ต้องการพาบุตรไปใช้บริการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหรือสถานเลี้ยงเด็ก

ภาวะกดดันทางเศรษฐกิจทำให้พ่อแม่ไม่สามารถหยุดทำงานเพื่อดูแลบุตรได้ และความคาดหวังของพ่อแม่ต่อการพัฒนาการรอบด้านของเด็ก ทำให้พ่อแม่ และผู้ปกครองส่วนมากพิจารณาสถานเลี้ยงเด็ก เพราะเชื่อมั่นว่าสถานเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพจะสามารถส่งเสริมพัฒนาการของบุตรได้อย่างสมวัย (จงจิตต์ ฤทธิรงค์, สุภรต์ จรัสสิทธิ์, และธีรพงศ์ สุกุลศรี, 2559) ความจำเป็นของพ่อแม่ที่ต้องทำงานดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงนำไปสู่ความต้องการใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก ดังนั้นการจัดให้มีสถานเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพและเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม จะสามารถสร้างรากฐานที่มั่นคงของเด็ก ที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ได้อย่างมีคุณภาพ

สถานการณ์เด็กปฐมวัยที่สงสัยว่า มีพัฒนาการล่าช้ามีสัดส่วนมากถึง 1 ใน 5 โดยเฉพาะด้านสังคมและภาษา เป็นสิ่งที่น่ากังวลต่อการพัฒนาประเทศ เพราะต้นทุนด้านพัฒนาการที่ล่าช้านี้จะส่งผลต่อการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น พ่อแม่ส่วนมากตระหนักถึงความสำคัญของพัฒนาการเด็กวัยนี้ จึงพิจารณาสถานเลี้ยงเด็กเป็นทางเลือกเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของบุตร อย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองบางคนในกรุงเทพฯ ไม่ได้พาบุตรไปใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กอาจเป็นเพราะการเข้าถึงบริการที่มีข้อจำกัด ในบทที่ 2 จะกล่าวถึงความครอบคลุมเชิงพื้นที่ของสถานเลี้ยงเด็กในกรุงเทพฯ และอัตราค่าบริการ

“

สถานเลี้ยงเด็ก

ทางเลือกผู้ดูแลบุตร
ของคนเมืองกรุงฯ

”

บทที่ 2

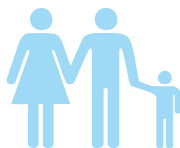
สถานการณ์

การให้บริการสถานเลี้ยงเด็กในกรุงเทพฯ

สถานเลี้ยงเด็กมีความจำเป็นมากแค่ไหน ? กับพ่อแม่ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร

สถานเลี้ยงเด็กมักถูกมองว่า เป็นทางเลือกเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระพ่อแม่และผู้ปกครองที่ต้องทำงานนอกบ้าน หรือไม่สามารถดูแลบุตรได้ระหว่างเวลาทำงาน ปัจจุบันจะเห็นว่ามีสถานเลี้ยงเด็กหลายแห่งไม่เพียงให้บริการดูแลเด็ก แต่ยังมีกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การให้บริการสถานเลี้ยงเด็กเหล่านี้ ทำให้เห็นว่าสถานเลี้ยงเด็กมีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูเด็กมากขึ้น การส่งลูกมาใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กจึงไม่ใช่เพียงแค่การฝากเด็กให้ช่วยดูแลแทนพ่อแม่เท่านั้น แต่เป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะต่างๆ ตามที่เด็กควรจะได้รับการพัฒนาในแต่ละช่วงวัย

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ นำเสนอบทวิเคราะห์ที่ต่อยอดจากงานวิจัยโครงการ “การให้บริการของศูนย์การศึกษาก่อนวัยเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” เนื่องจากอัตราเจริญพันธุ์รวม หรือจำนวนบุตรเฉลี่ยที่ผู้หญิงคนหนึ่งจะมีตลอดวัยมีบุตรของตน (15-49 ปี) ที่เคยสูงถึงประมาณ 6 คน ลดลงจนกระทั่งต่ำกว่าระดับทดแทน โดยในปี 2559 ประเทศไทยมีอัตราเจริญพันธุ์รวม 1.6 คน (Prasartkul, Vapattanawong, & Thongthai, 2011) จำนวนเด็กเกิดใหม่มีแนวโน้มลดลงทำให้นโยบายประชากรของประเทศไทย มุ่งเน้นที่คุณภาพของประชากรตั้งแต่แรกเกิด โครงการวิจัยเรื่องนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กระหว่าง 0-3 ปีในกลุ่มพ่อแม่ และผู้ปกครองที่มีบุตรปฐมวัย และเพื่อศึกษาความสอดคล้องของความต้องการของผู้ใช้บริการ และการให้บริการของศูนย์การศึกษาก่อนวัยเรียนระหว่างอายุ 0-3 ปี ในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล

สถานให้บริการดูแลเด็กเล็ก อาจเรียกได้หลายแบบ เช่น ศูนย์เด็กเล็ก สถานรับเลี้ยงเด็ก สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในการศึกษานี้ ใช้คำว่า “สถานเลี้ยงเด็ก” เพื่ออ้างถึงสถานที่ หรือองค์กรที่ให้บริการดูแลเด็กปฐมวัย ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 6 ปีในบางช่วงเวลา ที่บริหารโดยองค์กรเอกชน หรือองค์กรภายใต้หน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีพื้นที่ศึกษาอยู่ในกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครมีการแบ่งพื้นที่ตามการจัดทำผังเมืองของสำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็น 5 พื้นที่ คือ

กรุงเทพฯ กลาง

- เขตที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และสถาบันการศึกษา จำนวน 9 เขต

กรุงเทพฯ เหนือ

- เขตที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และสถานที่ราชการ จำนวน 7 เขต

กรุงเทพฯ ใต้

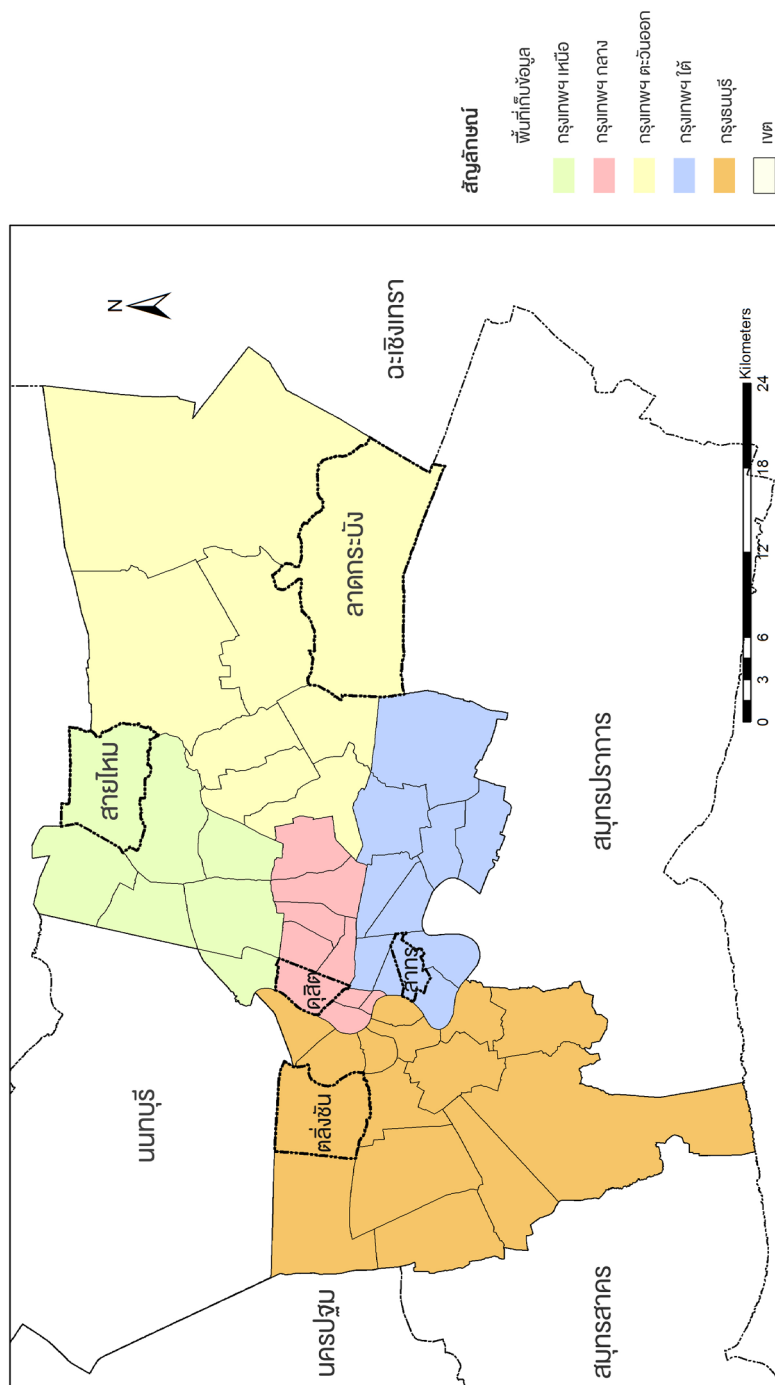
- เขตที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และสถานที่ราชการ จำนวน 11 เขต

กรุงเทพฯ ตะวันออก

- เขตที่อยู่อาศัย พื้นที่อนุรักษ์ชนบท เกษตรกรรม และพื้นที่อุตสาหกรรมบางชั้นและลาดกระบัง จำนวน 8 เขต

กรุงเทพฯ ใต้

- เขตที่อยู่อาศัย พื้นที่อนุรักษ์ชนบท เกษตรกรรม พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม จำนวน 15 เขต

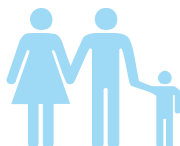
จากการสุ่มตัวอย่างตามเขตพื้นที่การจัดทำผังเมือง ด้วยวิธีอย่างง่ายเพื่อเป็นตัวแทนเขตพื้นที่ละ 1 เขต เขตที่ตกเป็นพื้นที่ตัวอย่าง 5 เขต ได้แก่ ดุสิต สายไหม ลาดกระบัง สาทร และตลิ่งชัน โครงการวิจัยฯ ใช้วิธีวิจัยแบบผานวิธีเพื่อเก็บข้อมูลใน 5 เขตตัวอย่างดังกล่าว โดยวิธีการดังนี้

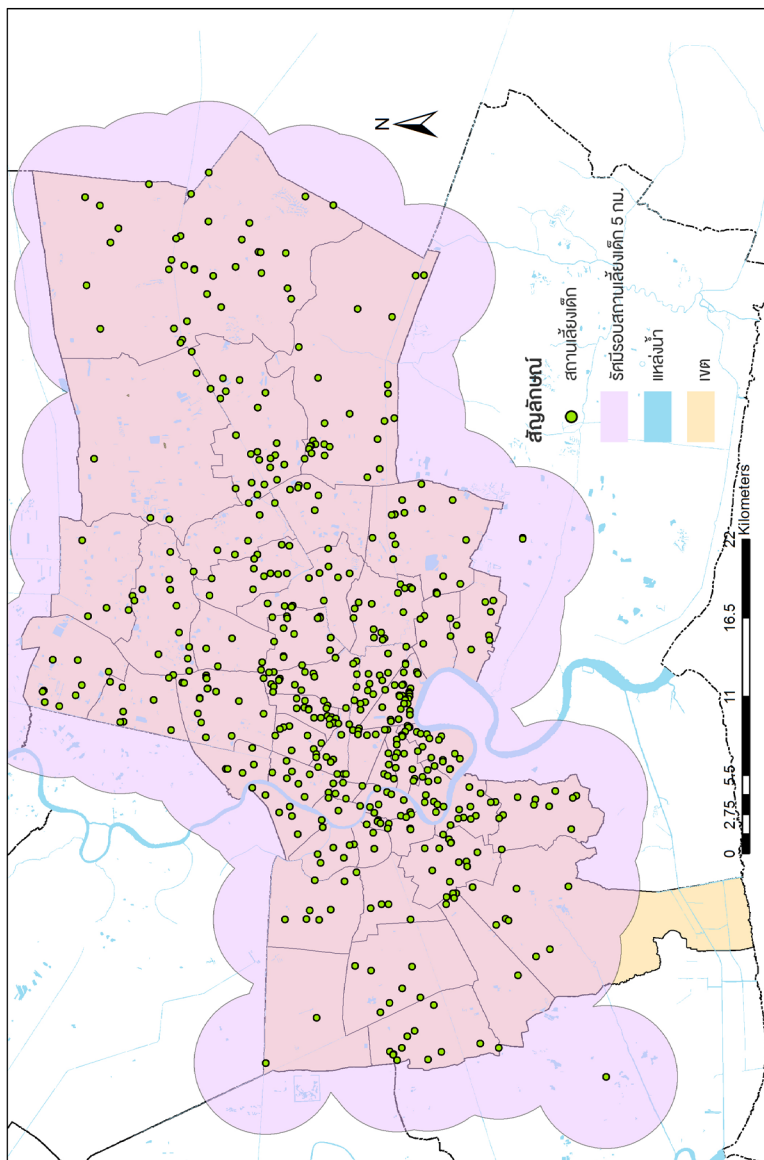
- **การวิจัยเชิงปริมาณ** ใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้างเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นพ่อแม่และผู้ปกครองของเด็กอายุ 0-6 ปี ที่ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กทั้งเอกชนและภายใต้หน่วยงานของรัฐ จำนวน 407 ราย
- **การวิจัยเชิงคุณภาพ** สัมภาษณ์ระดับลึกพ่อแม่ และผู้ปกครอง ที่มีบุตรปฐมวัย (0-6 ปี) ซึ่งรวมทั้งผู้ปกครองที่ใช้และไม่ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก จำนวน 16 ราย
- **การวิจัยเชิงพื้นที่** บันทึกพิกัดสถานที่ตั้งเชิงภูมิศาสตร์ของสถานเลี้ยงเด็ก จำนวน 501 แห่ง โดยวิธีการค้นหาและกำหนดพิกัดทางอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์เพื่อตรวจสอบการเปิดให้บริการ และข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการ เพื่อวิเคราะห์ร่วมกับคุณลักษณะของสถานเลี้ยงเด็ก

จำนวนและการกระจายตัวของสถานเลี้ยงเด็กในกรุงเทพมหานคร

ข้อมูลจากฐานข้อมูลกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข และสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร ปี 2558 พบว่ามีสถานเลี้ยงเด็กที่ให้บริการดูแลเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี ทั้งเอกชนและภายใต้หน่วยงานของรัฐ จำนวน 716 แห่งกระจายอยู่ใน 50 เขตของกรุงเทพมหานคร เป็นสถานเลี้ยงเด็กเอกชนมีจำนวน 364 แห่ง และสถานเลี้ยงเด็กภายใต้หน่วยงานของรัฐ และองค์กรศาสนา มีจำนวน 352 แห่ง

การวิเคราะห์เชิงพื้นที่เพื่อศึกษาความครอบคลุมของการให้บริการของสถานเลี้ยงเด็กที่สามารถบันทึกพิกัดได้จำนวน 501 แห่งในเขตกรุงเทพมหานคร ด้วยการสร้างรัศมีระยะ 5 กิโลเมตรรอบสถานเลี้ยงเด็ก พบว่า รัศมี 5 กิโลเมตรรอบสถานเลี้ยงเด็กครอบคลุมพื้นที่เกือบทั้งหมดในเขตกรุงเทพมหานคร

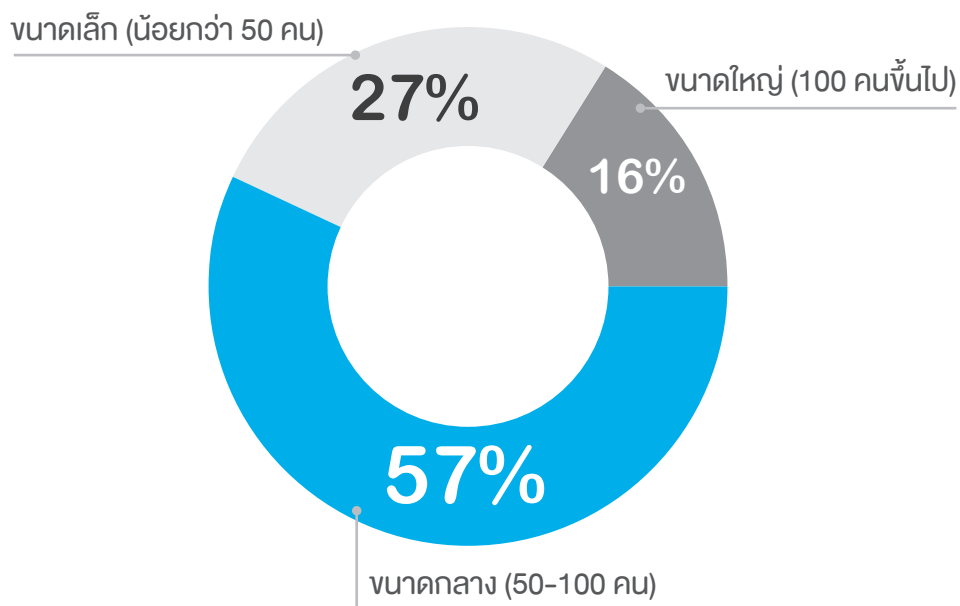

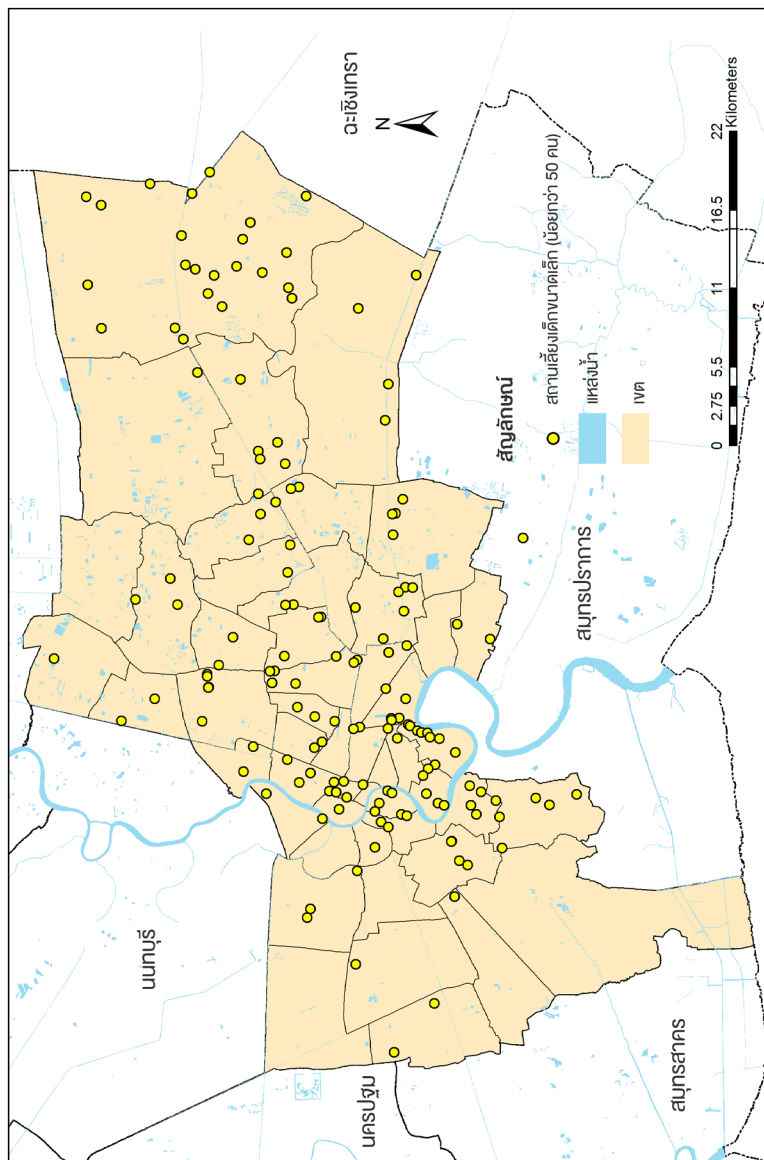
รูป 2.2 แผนที่การกระจายตัวของสถานเสี่ยงเด็กในประเทศไทยพบหนคร

และรัศมีรอบสถานเสี่ยงเด็ก 5 กิโลเมตร พ.ศ. 2559

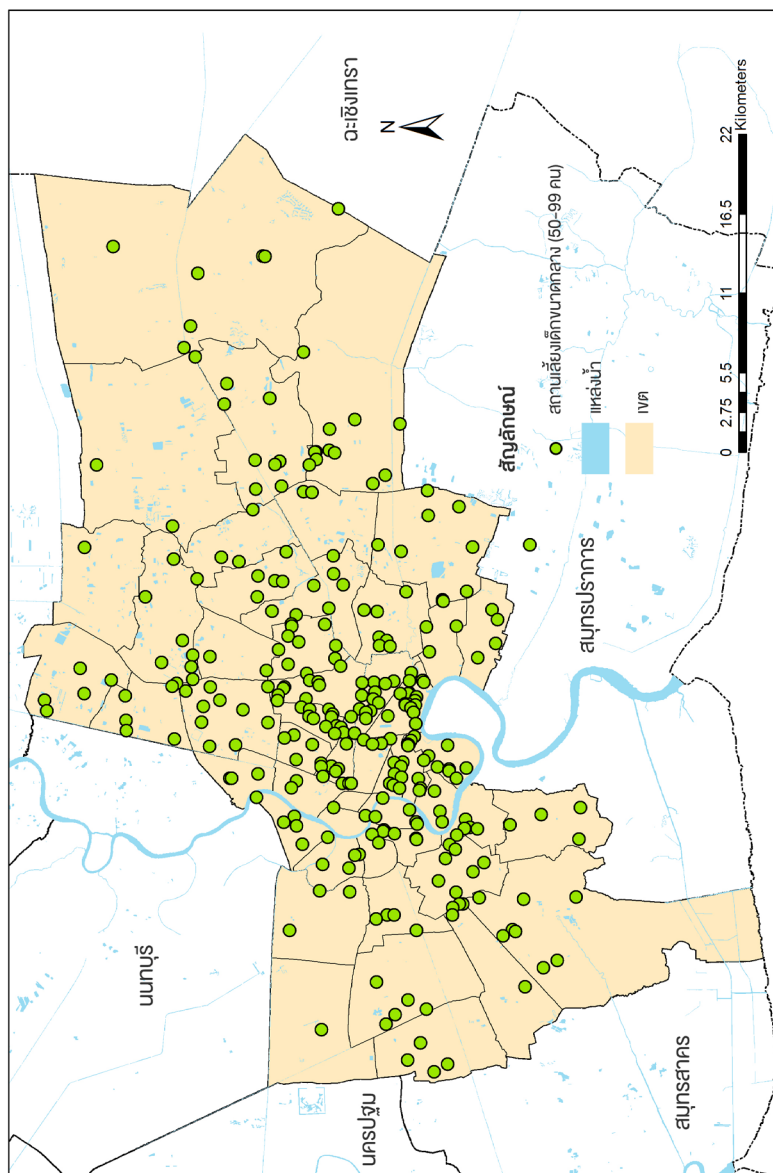
เมื่อจำแนกสถานเลี้ยงเด็กตามขนาด พบว่าในกรุงเทพฯ มีสถานเลี้ยงเด็กขนาดกลางมากที่สุด ร้อยละ 57 รองลงมาคือ สถานเลี้ยงเด็กขนาดเล็ก ร้อยละ 27 และสถานเลี้ยงเด็กขนาดใหญ่ ร้อยละ 16

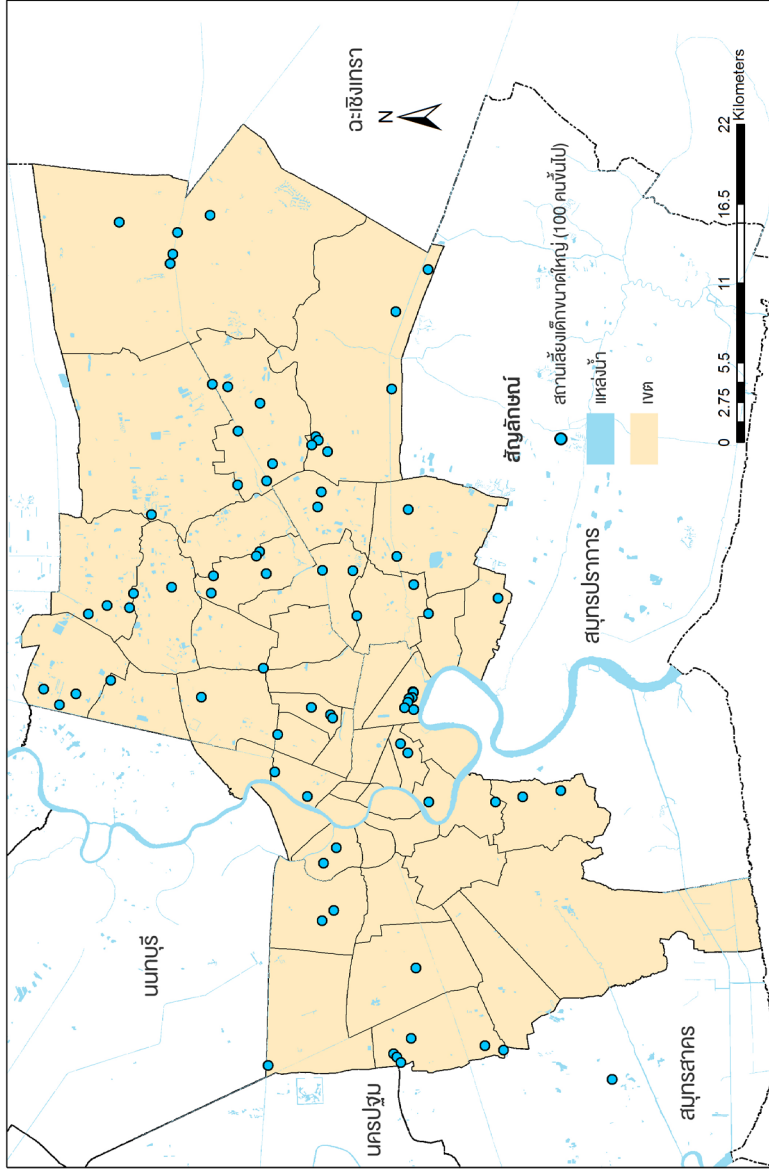
รูป 2.3 ร้อยละของสถานเลี้ยงเด็กในกรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาด

รูป 2.4 การกระจายตัวของสถานเลี้ยงเด็กขนาดเล็กในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2559

รูป 2.5 การกระจายตัวของสถานเลี้ยงเด็กขนาดกลางในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2559

รูป 2.6 การกระจายตัวของสถานเลี้ยงเด็กขนาดใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2559

ในพื้นที่กรุงเทพฯ ชั้นใน ซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักงานเอกชนจำนวนมาก เช่น เขตสาทร บางรัก ปทุมวัน พบว่ามีสถานเลี้ยงเด็กเอกชนเป็นส่วนใหญ่ อาจกล่าวได้ว่าพื้นที่เศรษฐกิจเช่นนี้มีความต้องการใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กมาก ส่วนสถานเลี้ยงเด็กภายใต้หน่วยงานของรัฐมักพบในเขตชุมชนที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นการจัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ หรือชุมชนและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ

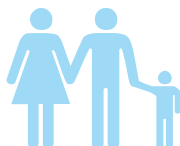
1%

ของสถานเลี้ยงเด็กในกรุงเทพฯ
ให้บริการในเวลากลางวัน

การให้บริการสถานเลี้ยงเด็กในช่วงเวลากลางคืน แม้ว่าจะมีความต้องการจำนวนไม่มาก (ร้อยละ 1) แต่แสดงให้เห็นถึงความต้องการใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กในช่วงเวลากลางคืนด้วย

อัตราค่าบริการของสถานเลี้ยงเด็กเอกชนและภายใต้หน่วยงานของรัฐแตกต่างกันมาก อัตราค่าบริการของสถานเลี้ยงเด็กเอกชนอยู่ระหว่างหลักพันบาทขึ้นไปจนถึงหลักหมื่นบาท อัตราค่าบริการที่สำรวจได้อยู่ระหว่าง 5,000-25,000 บาทต่อเดือน บางแห่งคิดค่าบริการตามจำนวนชั่วโมงที่ให้บริการดูแลเด็ก หรือบางแห่งคิดค่าบริการเหมาจ่ายรายเดือนรวมค่าอาหาร 3 มื้อ ส่วนอัตราค่าบริการของสถานเลี้ยงเด็กภายใต้หน่วยงานของรัฐส่วนมากอยู่ระหว่างหลักพันบาทต่อเดือน อัตราค่าบริการของสถานเลี้ยงเด็กภายใต้หน่วยงานของรัฐที่สำรวจได้อยู่ระหว่าง 1,000-4,000 บาท การที่อัตราค่าบริการของสถานเลี้ยงเด็กภายใต้หน่วยงานของรัฐต่ำกว่าสถานเลี้ยงเด็กเอกชน ส่วนหนึ่งเป็นเพราะได้รับการสนับสนุนงบประมาณด้านบุคลากร

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบมาตรฐานสถานเลี้ยงเด็ก หลักสูตรแนวทางการพัฒนาเด็กปฐมวัย และการสนับสนุนสถานเลี้ยงเด็ก ประกอบด้วย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรุงเทพมหานคร กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงาน และกระทรวงสาธารณสุข ดังแสดงในตาราง 2.1 ตามลำดับปีที่เริ่มดำเนินงาน

ตาราง 2.1 แนวทางการดำเนินงานด้านพัฒนาการในเด็กปฐมวัยของประเทศไทย

ปีที่มีการดำเนินการ	การดำเนินงานด้านพัฒนาการเด็ก
พ.ศ. 2542 ¹	พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
พ.ศ. 2545 ²	นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาในเด็กปฐมวัย ระหว่าง พ.ศ. 2545 - 2549 โดยกระทรวงศึกษาธิการ
พ.ศ. 2549 - 2551 ³	ยุทธศาสตร์พัฒนาสถานเลี้ยงเด็กให้มีศักยภาพ โดยกระทรวงสาธารณสุข
	ยุทธศาสตร์พัฒนาเด็กปฐมวัยให้ได้รับการพัฒนาศักยภาพสูงที่สุด โดยกระทรวงสาธารณสุข
	ยุทธศาสตร์ประชาสัมพันธ์และพัฒนาสื่อเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยกระทรวงสาธารณสุข
	ยุทธศาสตร์การจัดการปรับปรุงกฎหมายให้เอื้อต่อการพัฒนา เด็กปฐมวัย โดยกระทรวงสาธารณสุข
พ.ศ. 2550 ³	ยุทธศาสตร์และการพัฒนาเด็กปฐมวัย ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2550 - 2559
พ.ศ. 2551 - 2553 ³	ยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อมสังคมไทยเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ปีที่มีการดำเนินการ	การดำเนินงานด้านพัฒนาการเด็ก
	ยุทธศาสตร์พัฒนาผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัย โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
	ยุทธศาสตร์จัดสภาพแวดล้อมสื่อกระบวนการในการพัฒนา เด็กปฐมวัย
พ.ศ. 2552 ⁴	คลินิก 3 วัย เด็กไทยฉลาด โดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ³
พ.ศ. 2555	แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555 - 2559 ด้านสิทธิเด็กเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิเด็ก แห่งสหประชาชาติ (พ.ศ. 2555 - 2557) ⁵
	สถานศึกษาทุกแห่งรวมถึงศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จะต้องได้รับ การประเมินและรับรองคุณภาพของ สมศ. ⁶

ที่มา:

- 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545
- 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544
- 3 บังอร เทพเทียน และปิยฉัตร ตระกูลวงษ์, 2550
- 4 สมยศ ดีรัศมี, 2553
- 5 คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2554
- 6 สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (สท.)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2555

ความต้องการสถานเลี้ยงเด็กแปรผันตามความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การเข้าถึงบริการสถานเลี้ยงเด็ก ไม่เพียงขึ้นอยู่กับการกระจายตัวของที่ตั้งสถานเลี้ยงเด็กที่ครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพฯ เท่านั้น บริบททางสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเลือกใช้บริการ สถานเลี้ยงเด็กที่สามารถดูแลและเข้าใจวัฒนธรรมของศาสนาที่แตกต่างกัน จะทำให้พ่อแม่สามารถพาบุตรไปใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กได้

กรณีพ่อแม่ชาวมุสลิมที่ไม่มีญาติช่วยดูแลบุตรระหว่างเวลาทำงาน และไม่สามารถหาสถานเลี้ยงเด็กที่ใกล้ที่พักหรือที่ทำงานได้ ทำให้ต้องส่งบุตรกลับไปเพื่อให้ปู่ย่าตายายเป็นผู้ดูแลแทน การที่พ่อแม่ไม่ได้เป็นผู้ดูแลหลักอาจทำให้พัฒนาการของเด็กล่าช้า

ข้อจำกัดในการหาผู้ดูแลบุตรในสังคมเมือง และความกดดันทางเศรษฐกิจที่พ่อแม่ส่วนใหญ่ต้องทำงาน สถานเลี้ยงเด็กจึงเป็นทางเลือกในการหาผู้ดูแลบุตรระหว่างเวลาที่พ่อแม่ไม่สามารถดูแลบุตรได้ แม้ว่าในกรุงเทพฯ จะมีสถานเลี้ยงเด็กจำนวนมาก แต่เพราะความต้องการใช้บริการที่มีความหลากหลายทั้งเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ที่ตั้ง และคุณภาพการให้บริการของสถานเลี้ยงเด็กเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพิจารณาเลือกสถานเลี้ยงเด็กที่เหมาะสมกับบุตร จึงอาจทำให้สถานเลี้ยงเด็กที่มีอยู่ไม่สามารถตอบสนองกับความต้องการของผู้ปกครองได้

“เราต่างศาสนา โดยเฉพาะเรื่องการกิน
นอกจากกังวลว่าเขาจะดูแลลูกเราดีไหม
เขาจะล้างมือไหม หรือว่าเขาจะให้ลูกกินหมูหรือปลา
บางคนก็คิดว่าเราอานามีย
แต่เพราะว่าที่บ้านปลูกฝังมาแบบนั้น”

แม่มุสลิม อายุ 28 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี ไม่ได้ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก

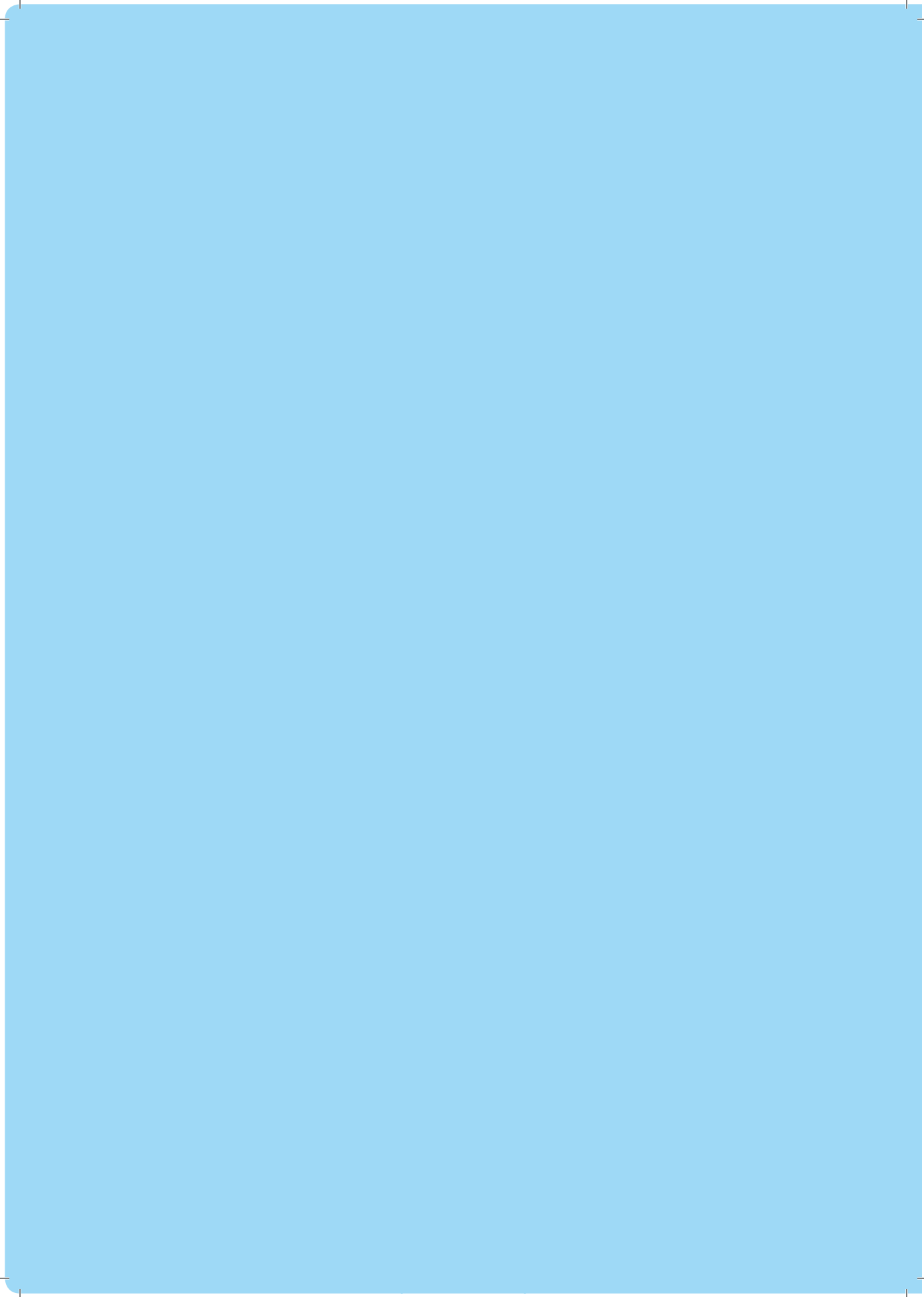
สถานเลี้ยงเด็ก

เพื่อตอบใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม

แม่มาเรียม-ฟอฮานัส ทำงานอยู่ในเขตปริมณฑล
จำเป็นต้องส่งลูกคนแรกอายุ 4 เดือน ไปให้ครอบครัว
ที่จังหวัดยะลาเลี้ยงดู เพราะไม่สามารถหาสถาน
เลี้ยงเด็กใกล้ที่ทำงานเพื่อดูแลลูกตามวัฒนธรรม
อิสลามได้

แม้ในกรุงเทพฯ จะมีสถานเลี้ยงเด็กมุสลิม แต่มักให้
บริการอยู่ในชุมชนมุสลิมเท่านั้น บางพื้นที่ในกรุงเทพฯ
อาจไม่พบสถานเลี้ยงเด็กมุสลิมเลย

แม่มาเรียมตระหนักดีว่า พัฒนาการในเด็กเล็กเป็นเรื่อง
สำคัญที่จะส่งผลต่อการเจริญเติบโตและการเรียนรู้ของ
เด็ก เมื่อลูกอายุครบ 3 ปี และแม่มาเรียมได้กลับมา
ทำงานที่ยะลา แม่มาเรียมจึงวางแผนที่จะหาสถาน
เลี้ยงเด็กที่สามารถจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ
เพื่อให้ลูกได้เรียนรู้การใช้ชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่น
แม่มาเรียมมองหาสถานเลี้ยงเด็กใกล้ที่ทำงาน เพื่อจะ
ได้ไปรับส่งลูก และใช้เวลาอยู่กับลูกได้มากขึ้น

โอกาสการพัฒนาศักยภาพ ของสถานเลี้ยงเด็ก

“

มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ

เป็นคู่มือการบริหารจัดการและช่วยยกระดับ
สถานเลี้ยงเด็กให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

”

บทที่ 3

มาตรฐาน การให้บริการสถานเลี้ยงเด็ก

คุณภาพการให้บริการของสถานเลี้ยงเด็กได้รับการกำกับ ดูแลและตรวจสอบจากหน่วยงานภาครัฐหลายแห่ง และยังมีคู่มือการดำเนินงาน สถานเลี้ยงเด็กให้เป็นไปตามเกณฑ์ในด้านต่างๆ เช่น มาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาปฐมวัย มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ มาตรฐาน ศูนย์เด็กเล็กคุณภาพ มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กน่าอยู่ มาตรฐานศูนย์เด็กเล็ก ปลอดภัย มาตรฐานพัฒนาศูนย์เด็กเล็กปลอดภัย (องค์การบริหาร ส่วนตำบลปลวกแดง, 2557) มาตรฐานต่างๆ ที่กำหนดขึ้นนั้น มีวัตถุประสงค์ให้เด็กได้รับการดูแล และได้เรียนรู้ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการ ที่สมวัย ในบทนี้นำเสนอที่มาของมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ องค์ประกอบของมาตรฐาน เพื่อการประเมินคุณภาพสถานเลี้ยงเด็ก และ พัฒนาการของเด็กปฐมวัยที่ระบุไว้ในมาตรฐานของศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ

ที่มาของมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ

การดำเนินงานของสถานเลี้ยงเด็ก ได้รับการประเมินทั้งจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในด้านคุณภาพภายนอกของสถานเลี้ยงเด็ก และการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดโดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข โดยในปี 2555 ผลการประเมินสถานเลี้ยงเด็กทั่วประเทศ พบว่าร้อยละ 70 ของสถานเลี้ยงเด็กผ่านเกณฑ์มาตรฐาน (กรมอนามัย, 2555) อย่างไรก็ตาม ความพยายามของภาครัฐที่จะพัฒนามาตรฐานกลางของการให้บริการของสถานเลี้ยงเด็กให้เป็นคู่มือดำเนินงานฉบับเดียวกัน กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำที่สถานเลี้ยงเด็กจะต้องปฏิบัติตามได้ประสบความสำเร็จ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 ประเทศไทยได้กำหนด “มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ” ขึ้นมา โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็นการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานหลายแห่งที่ทำงานเกี่ยวกับเด็ก ได้แก่ กรมอนามัย (กระทรวงสาธารณสุข) กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (กระทรวงมหาดไทย) กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) สำนักพัฒนาสังคม (กรุงเทพมหานคร) สำนักงานเลขาธิการการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) (สำนักนายกรัฐมนตรี) รวมไปถึงสถาบันการศึกษาอื่นที่มีส่วนงานที่ทำงานด้านเด็กปฐมวัย (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (สท.), 2555)

รูป 3.1 มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ: คู่มือการดำเนินงานตามมาตรฐาน

หมายเหตุ: มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ: คู่มือการดำเนินงานตามมาตรฐาน
 จัดพิมพ์โดย สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (สท.)

มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ

คู่มือมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ ประกอบด้วยเกณฑ์ที่ต้องพิจารณา 3 เรื่อง คือ การบริหารจัดการ กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และคุณภาพเด็ก ซึ่งสถานเลี้ยงเด็กจะต้องใช้เกณฑ์ 3 ด้านนี้ มาเป็นเครื่องมือในการประเมินตนเอง ซึ่งถือเป็นการประเมินภายในของสถานเลี้ยงเด็ก โดยสถานเลี้ยงเด็กประเมินตนเอง หรือจะให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียประเมินคุณภาพภายในของสถานเลี้ยงเด็ก

- 1. การบริหารจัดการ** กำหนดแนวทางการบริหารงานอย่างเป็นระบบ และให้ข้อมูลเพื่อดำเนินการด้านการจัดการบุคลากร ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านความปลอดภัย และด้านการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการบริหารของผู้บริหารสถานเลี้ยงเด็ก
- 2. กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก** เน้นการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็ก ที่มีการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ-อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในบทบาทนี้คือ ครูผู้ดูแลเด็ก
- 3. คุณภาพเด็ก** ซึ่งหมายถึง เด็กต้องได้รับการพัฒนาเต็มที่ตามศักยภาพ ในด้านร่างกายและสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพ มีพัฒนาการทางด้าน จิตใจ-อารมณ์ สังคม ได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ และได้รับการพัฒนาด้านสติปัญญา คุณภาพเด็กจะเป็นอย่างไรนั้น กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กเป็นเรื่องสำคัญ กิจกรรมที่จัดขึ้น จะต้องสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงวัย

พัฒนาการของเด็กปฐมวัยตามมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ

ความหมายของการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็ก ที่คู่มือมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติให้ความสำคัญ คือ

พัฒนาการด้านร่างกาย: เด็กมีน้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ สามารถทรงตัวและใช้กล้ามเนื้อได้ มีความสามารถในการดูแลตนเองได้ เช่น แปรงฟันเอง รับประทานอาหารเอง แต่งตัวเอง และรู้จักการดูแลสุขภาพ ล้างมือให้สะอาด เวลาไอให้มีผ้าปิดปาก ทั้งขณะในที่ที่จัดไว้

พัฒนาการด้านจิตใจ-อารมณ์ และพัฒนาการด้านสังคม: พัฒนาการด้านจิตใจ-อารมณ์ และพัฒนาการด้านสังคม มีความเกี่ยวข้องกัน เด็กจะแสดงพฤติกรรมออกมาตามความรู้สึกของจิตใจ-อารมณ์ ได้แก่ การพูดคุยด้วยภาษาทางกาย เช่น การยิ้ม และวาจา เช่น การพูด รู้จักการอดทนและการรอคอย มีความกล้าแสดงออก กระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมที่สนใจ แสดงอารมณ์ยินดี โดยการปรบมือ พูดจาชื่นชม เป็นต้น

พัฒนาการด้านสติปัญญา: เด็กควรได้รู้จักสังเกต เข้าใจเหตุและผล สามารถจดจำ คิด ใช้ภาษา ได้ลงมือปฏิบัติ รู้จักการแก้ปัญหา มีจินตนาการสร้างสรรค์ สามารถคิดรวบยอดให้เกิดการเรียนรู้ สามารถอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ในวัยที่เหมาะสม

การดำเนินงานของสถานเลี้ยงเด็กแต่ละแห่ง ในปัจจุบันจะต้องได้รับการตรวจสอบและกำกับคุณภาพภายนอกโดย สมศ. ทั้งยังต้องมีการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง เพื่อประเมินคุณภาพภายในของสถานเลี้ยงเด็กโดยสถานเลี้ยงเด็กประเมินตนเองหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงทำให้มั่นใจได้ว่า สถานเลี้ยงเด็กทุกแห่งควรผ่านมาตรฐานขั้นต่ำตามที่กำหนดในคู่มือมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ ดังนั้น คู่มือมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ จึงเป็นแนวทางการดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุด คือเด็กจะต้องมีพัฒนาการสมวัยในทั้ง 4 ด้าน หากสถานเลี้ยงเด็กทุกแห่งมีมาตรฐานที่พ่อแม่และผู้ปกครองยอมรับในคุณภาพ และความปลอดภัยระหว่างที่บุตรอยู่ภายใต้การดูแลอย่างเอาใจใส่ในสถานเลี้ยงเด็กแล้ว พ่อแม่ย่อมคลายความกังวล และวางใจพามบุตรเข้ามาใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก

“

หนูลาออกจากงาน (ตอนตั้งครรภ์
ได้ 8 เดือน) เพื่อมาเลี้ยงลูกเอง เคยศึกษา
จากเพื่อนที่ต้องทำงานและต้องพาลูกไปเลี้ยงตั้งแต่
ตอนประมาณ 6 เดือน เหมือนว่ามันพัฒนาการช้า
ให้กินยานอนหลับ เราก็เลยตัดสินใจว่าไม่เอาไปฝาก
รอให้น้องรู้เรื่องก่อน พูดได้ก่อน มีอะไร น้องสามารถพูด
คุยกับเราได้ เจ็บปวดอะไรตรงไหนจะได้บอกคุณครูได้
อายุประมาณสองขวบกว่า จึงให้เข้าเตรียมอนุบาล
แล้วก็เข้าอนุบาล

แม่ อายุ 24 ปี การศึกษาระดับมัธยมศึกษา
หรือเทียบเท่า ไม่ได้ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก

”

“

ช่วงที่อายุ 1 ขวบขึ้นไปเราสามารถดูแลเองได้และ
เค้าก็ยังเล็ก ก็เป็นห่วงเพราะว่าเด็กจะป่วยง่าย
ก็เป็นห่วงเรื่องสุขภาพ และถ้ามาโรงเรียนคือ
เด็กก็ต้องติดกันได้ง่าย เราก็เลี้ยงเองได้ รอให้
มีความพร้อมจริงๆ ก่อน

”

แม่ อายุ 31 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี
เริ่มใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กเมื่อลูกอายุ 3 ปี

“

สถานเลี้ยงเด็ก
มิใช่เพื่อทดแทน
การดูแลของพ่อและแม่

”

บทที่ 4

เหตุผล

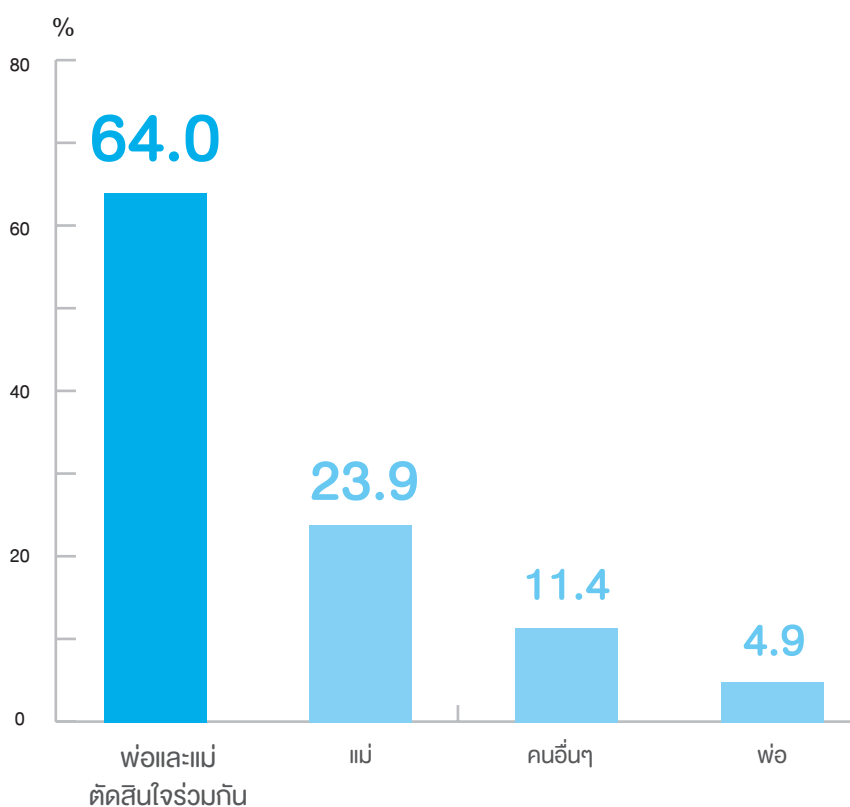
ที่พ่อแม่ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก

การพิจารณาใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก เป็นกระบวนการตัดสินใจที่อาจไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะความกังวลใจของพ่อแม่และผู้ปกครองที่มีต่อบุตร การใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กของพ่อแม่ที่มีลูกในวัยที่ต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิด อาจเกิดจากความจำเป็น เพราะไม่มีผู้ดูแลในช่วงเวลาที่พ่อแม่ต้องทำงาน หรืออาจเป็นความสมัครใจเพราะเหตุผลบางอย่าง ในบทนี้จะกล่าวถึงเหตุผลของพ่อแม่และผู้ปกครองที่ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก ซึ่งเป็นผลการศึกษาจากโครงการวิจัยทั้งในส่วนของการตอบแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ระดับลึก

ใครเป็นผู้ตัดสินใจใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก

จากการศึกษาพบว่า การตัดสินใจใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กจะเป็นการตัดสินใจร่วมกันของพ่อและแม่ (ร้อยละ 64.0) รองลงมาเป็นการตัดสินใจของแม่ (ร้อยละ 23.9) คนอื่นที่เป็นสมาชิกในครอบครัว (ร้อยละ 11.4) และพ่อ (ร้อยละ 4.9) ตามลำดับ

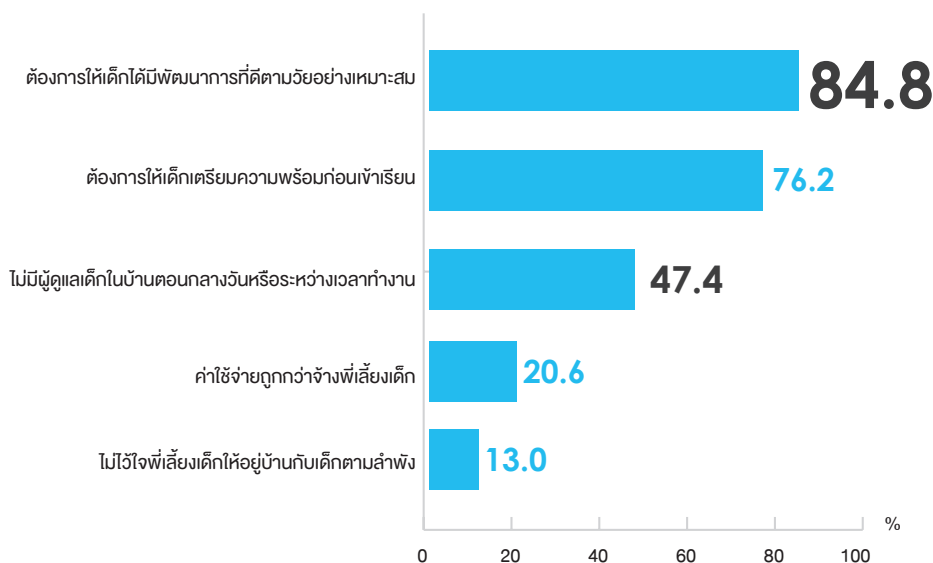

รูป 4.1 ผู้ที่ตัดสินใจใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก

หมายเหตุ: ตอบได้หลายข้อ

เหตุผลที่ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก

“ต้องการให้เด็กได้มีพัฒนาการที่ดีตามวัยอย่างเหมาะสม” เป็นเหตุผลที่พ่อแม่ และผู้ปกครองส่วนมากตัดสินใจพาบุตรมาใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก (ร้อยละ 84.8) รองลงมา คือต้องการสร้างความพร้อมให้ลูกก่อนเข้าเรียนตามเกณฑ์ (ร้อยละ 76.2) การไม่มีผู้ดูแลบุตรในช่วงเวลากลางวัน หรือช่วงที่พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เป็นเหตุผลที่ผู้ตอบเลือก ร้อยละ 47.4

รูป 4.2 เหตุผลที่ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

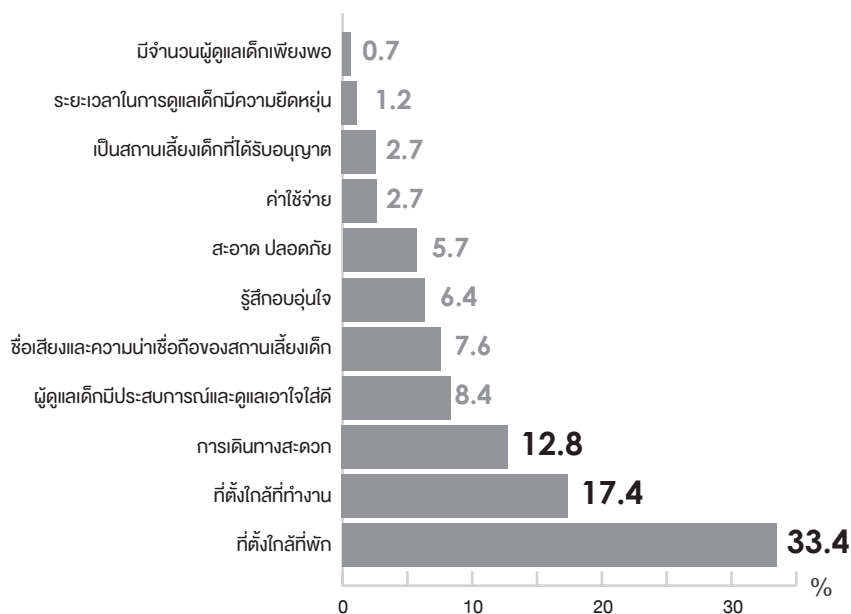
ในกลุ่มผู้ปกครองที่ไม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านจำนวน 42 คน ส่วนมากให้เหตุผลที่มาใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กเป็นเหตุผลเดียวกันคือ ให้ความสำคัญกับพัฒนาการสมวัยของเด็กและการเตรียมพร้อมในการเข้าเรียนระดับอนุบาลต่อไป

จากข้อมูลนี้สรุปได้ว่า พ่อแม่และผู้ปกครองคิดว่า การที่พาบุตรมาใช้บริการที่สถานเลี้ยงเด็กจะได้มีโอกาสเรียนรู้และมีโอกาสได้ฝึกพัฒนาการด้านต่าง ๆ มากกว่าอยู่ที่บ้านเพียงอย่างเดียว

เหตุผลเพื่อพิจารณาเลือกสถานเลี้ยงเด็ก

เหตุผลอันดับแรกของพ่อแม่และผู้ปกครองที่พิจารณาในการเลือกใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก เกี่ยวข้องกับทำเลที่ตั้งและการเดินทาง รวมเป็นร้อยละ 63.6 ได้แก่ สถานเลี้ยงเด็กอยู่ใกล้บ้าน (ร้อยละ 33.4) สถานเลี้ยงเด็กอยู่ใกล้ที่ทำงาน (ร้อยละ 17.4) และการเดินทางสะดวก (ร้อยละ 12.8)

เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่พ่อแม่และผู้ปกครองใช้พิจารณา คือ ประสิทธิภาพของครูพี่เลี้ยงในการดูแลเด็กเล็ก รวมถึงความสะอาดและความปลอดภัยในสถานเลี้ยงเด็ก ซึ่งจะทำให้พ่อแม่และผู้ปกครองรู้สึกอบอุ่นใจเมื่อพาลูกมาใช้บริการ นอกจากนี้ ชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของสถานเลี้ยงเด็กยังเป็นปัจจัยหนึ่งในการพิจารณาเลือกสถานเลี้ยงเด็กอีกด้วย

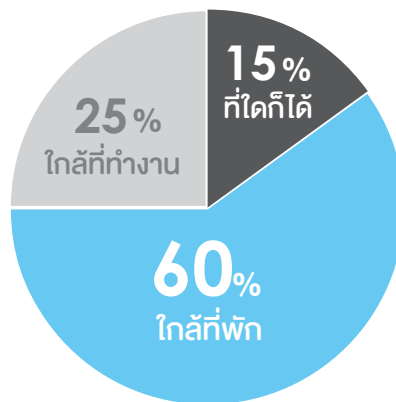
รูป 4.3 เหตุผลอันดับ 1 ที่พ่อแม่และผู้ปกครองเลือกสถานเลี้ยงเด็ก
ที่ใช้บริการอยู่ปัจจุบัน

หมายเหตุ: จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 297 คน

ความไม่สอดคล้องของสถานที่ตั้งและความต้องการสถานเลี้ยงเด็ก

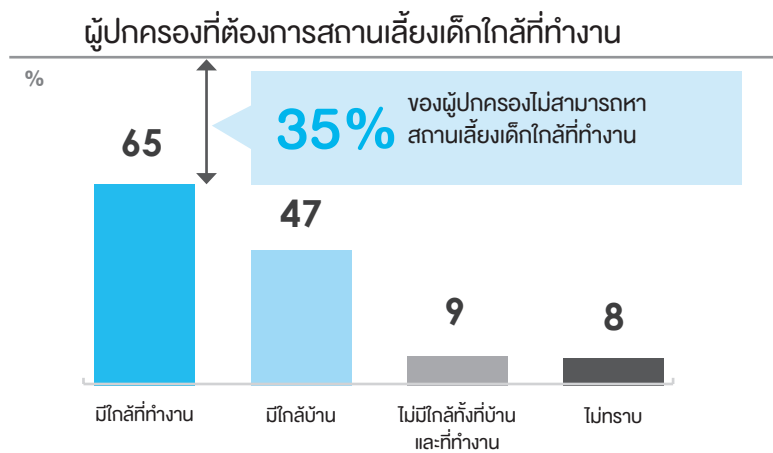
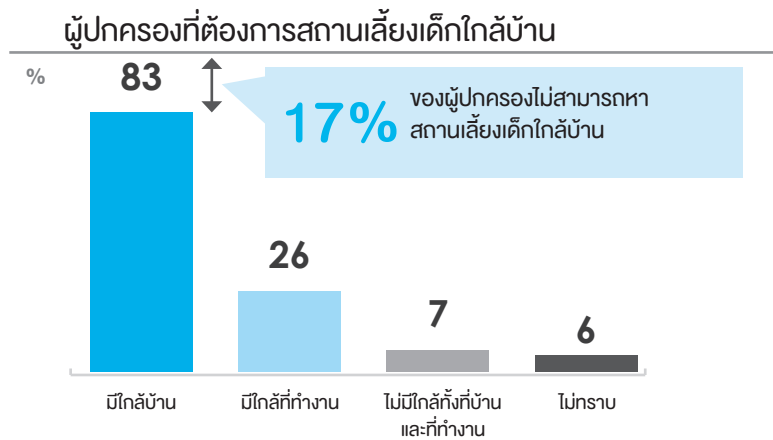
มากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 60) ของพ่อแม่และผู้ปกครองที่ตอบแบบสอบถาม หรือคิดเป็นจำนวน 242 คน ต้องการใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กใกล้ที่พัก ในจำนวนนี้มีพ่อแม่และผู้ปกครองร้อยละ 83 ที่มีสถานเลี้ยงเด็กใกล้ที่พักตามที่ต้องการ

หนึ่งในสี่ (ร้อยละ 25) ของพ่อแม่และผู้ปกครองที่ตอบแบบสอบถาม หรือคิดเป็นจำนวน 101 คน ต้องการใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กใกล้ที่ทำงาน ในจำนวนนี้มีพ่อแม่และผู้ปกครองร้อยละ 65 ที่มีสถานเลี้ยงเด็กใกล้ที่ทำงานตามที่ต้องการ

รูป 4.4 ที่ตั้งของสถานเลี้ยงเด็กที่พ่อแม่และผู้ปกครองต้องการ

หมายเหตุ: จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 406 คน

รูป 4.5 ความไม่สอดคล้องของสถานที่ตั้งและความต้องการสถานเลี้ยงเด็ก

ความไม่สอดคล้องของสถานที่ตั้งและความต้องการใช้สถานเลี้ยงเด็กที่ยังมีโอกาสให้พัฒนาอีก ร้อยละ 17 สำหรับผู้ที่ต้องการสถานเลี้ยงเด็กใกล้บ้าน และ ร้อยละ 35 สำหรับผู้ที่ต้องการสถานเลี้ยงเด็กใกล้ที่ทำงาน อย่างไรก็ตามแผนที่แสดงที่ตั้งของสถานเลี้ยงเด็กและรัศมี 5 กิโลเมตรจากสถานเลี้ยงเด็กแสดงถึงความครอบคลุมการให้บริการทั่วกรุงเทพมหานคร ดังนั้น ช่องว่างของการมีสถานเลี้ยงเด็กนั้น เกิดจากคุณภาพ หรือการบริการ หรืออัตราค่าบริการที่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของพ่อแม่และผู้ปกครองที่คาดหวังจากสถานเลี้ยงเด็ก (จงจิตต์ ฤทธิรงค์, สุภรต์ จรัสสิทธิ์, และธีรณรงค์ สกุลศรี, 2559)

ความต้องการใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก

ผู้ปกครองส่วนมากคิดว่า สถานเลี้ยงเด็กไม่น่าจะเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดของบุตรอายุต่ำกว่า 2 ปี หากพวกเขาสามารถจัดสรรเวลาและสมาชิกในครอบครัวเพื่อดูแลบุตรได้ อย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองยังคงวางแผนที่จะใช้บริการเมื่อลูกมีความพร้อมตามนิยามที่ตนยอมรับได้ เช่น เมื่อลูกพูดสื่อสารความต้องการได้ สามารถช่วยเหลือตัวเองในเรื่องการรับประทานอาหารและการเดิน แม้ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อสถานเลี้ยงเด็กจะไม่ใช่ว่าทำหน้าที่เป็นผู้เลี้ยงดูหลัก แต่ยังคงอยู่ในแผนการเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของลูก ที่พ่อแม่ไม่สามารถจัดให้ที่บ้านได้ โดยเฉพาะทักษะทางสังคม เพื่อการสร้างระเบียบวินัยเมื่อต้องอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น การปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมที่ไม่มีพ่อแม่คอยช่วยแก้ปัญหา และเพื่อเตรียมพร้อมในการเข้าเรียนระดับอนุบาล

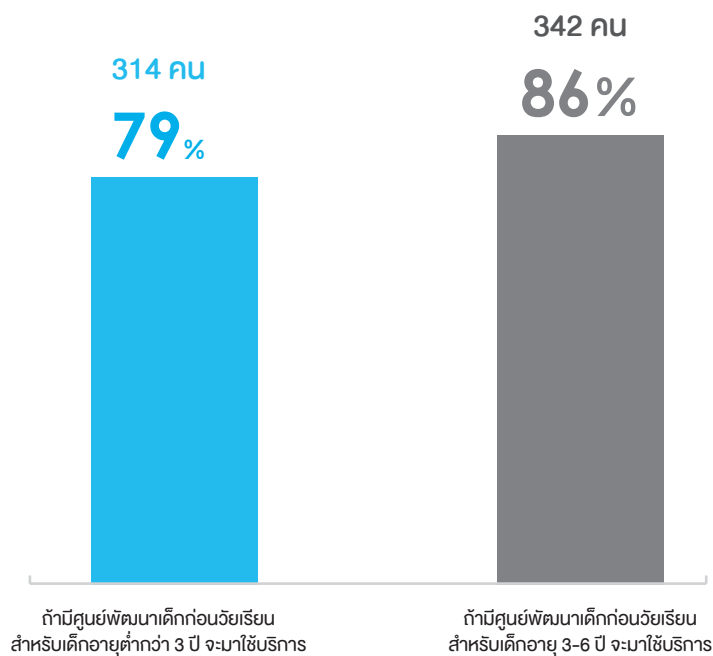
ภาพลักษณ์ของสถานเลี้ยงเด็ก ในทัศนคติของผู้ปกครองที่เห็นตามสื่อต่างๆ เช่น ความไม่ปลอดภัยของสถานเลี้ยงเด็กและรถรับส่ง ความไม่สะอาดของสถานเลี้ยงเด็ก จำนวนเด็กที่มากและแออัดเกินไป ความไม่เอาใจใส่หรือละเลยของครูพี่เลี้ยง และมาตรฐานของการดูแลเด็กเล็กที่แตกต่างกัน ทำให้ผู้ปกครองต้องศึกษาข้อมูลของสถานเลี้ยงเด็กอย่างถี่ถ้วน ก่อนตัดสินใจใช้บริการ การสนทนากับผู้ปกครองทำให้เข้าใจประเด็นความกังวลใจและความคาดหวังที่มีต่อสถานเลี้ยงเด็ก

ครูพี่เลี้ยงเป็นบุคคลในสถานเลี้ยงเด็กที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด คุณสมบัติทั้งด้านความรู้ ทักษะ และอารมณ์ของครูพี่เลี้ยงจึงมีอิทธิพลต่อเด็ก อย่างเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้แล้ว ข้าราชการพี่เลี้ยงทำร้ายเด็กหรือการดูแลที่ไม่เหมาะสม และไม่เอาใจใส่อย่างเพียงพอและทั่วถึง ทำให้ผู้ปกครองมีความกังวลในเรื่องความปลอดภัยที่จะเกิดขึ้นกับบุตร ผู้ปกครองที่ร่วมงานวิจัยเห็นว่า ครูพี่เลี้ยงควรผ่านการอบรม ให้มีคุณสมบัติเหมาะสมก่อนการทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงเด็ก นอกจากนี้จำนวนเด็กในแต่ละห้องควรเหมาะสมกับจำนวนครูพี่เลี้ยง และการมีกล้องวงจรปิดที่สามารถดูได้ผ่านโทรศัพท์มือถือ จะทำให้ตนคลายความกังวลใจได้ กิจกรรมเสริมทักษะควรมีให้เหมาะสมกับวัย คือ ฝึกให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และปรับตัวเข้ากับเพื่อนและสังคมได้ ไม่มุ่งเน้นด้านวิชาการจนทำให้เด็กขาดจินตนาการและทำให้เกิดความเครียด

“ (พิจารณาจาก) คนเลี้ยง ความสะอาด (ของโรงเรียน) ต้องถามคนที่เคยไปด้วย กลัวเขาจะดูแล(ลูก) ไม่ดี และทำร้ายเด็ก (สถานเลี้ยงเด็กควรอยู่) ไม่ไกลจากบ้าน น่าจะใช้เวลาเดินทางประมาณไม่เกินชั่วโมง แต่ละห้องเด็กไม่น่าจะเกินกว่า 10-15 คน ต่อห้อง เพราะว่าการดูแลเด็กเล็กจะยุ่งควรมีการคัดเลือกครูพี่เลี้ยงที่ผ่านการอบรมในเรื่องการดูแลเด็กเล็ก เพราะว่าจะอยู่กับเด็กทั้งวัน (ผู้ปกครอง) สามารถดูลูกออนไลน์จากมือถือได้ตลอดเวลา ส่งเสริมการพัฒนาของเด็กให้ช่วยเหลือตัวเอง เข้ากับคนอื่นได้ เป็นเรื่องการดูแลการเข้าสังคมทั่วๆ ไป ค่อยมานั้นด้านวิชาการตอนระดับอนุบาล หรือประถม สมัยนี้มักเน้นวิชาการมากเกินไป สงสารลูกบางทีเขาต้องไปสอบเข้าป.1 อย่างนี้ก็ดูอยู่ยากไปหน่อย คิดว่าสถานเลี้ยงเด็กที่ส่งเสริมพัฒนาการลูกมีความจำเป็น (ถ้าให้แม่ไปร่วมกิจกรรม) ก็ยินดีไปเข้าร่วมค่ะ ”

เมื่ออายุ 29 ปี การศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี ไม่ได้ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก

ผู้ปกครองส่วนมากต้องการใช้บริการศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน ร้อยละ 85.7 ของผู้ปกครองต้องการให้เด็กที่อายุ 3 ปีขึ้นไปมาใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก และร้อยละ 79 ของผู้ปกครองต้องการให้เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปีมาใช้บริการ ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ปกครองส่วนมากมีแนวโน้มจะมาใช้บริการศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนสำหรับเด็กทั้งสองกลุ่มอายุ แต่สัดส่วนผู้ที่จะพาบุตรที่อายุต่ำกว่า 3 ปีมาใช้บริการต่ำกว่ากลุ่มเด็กที่อายุ 3 ปีขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากับพ่อแม่ เพราะพ่อแม่คิดว่าเด็กควรจะสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในระดับเบื้องต้น หรือมีอายุ 2 ปีขึ้นไป

รูป 4.6 ความต้องการใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก จำแนกตามอายุเด็ก

“

ไม่เคยคิดว่าการที่พ่อเป็นผู้ดูแลหลัก และไม่ได้ทำงานแบบ
เต็มเวลา จะทำให้เสียรายได้ไป แต่ช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่ลูก
ต้องการพ่อแม่มากที่สุด และไม่มั่นใจว่าคนอื่นจะดูแลลูกได้ดี
เหมือนที่พ่อแม่ดูแล

”

...พ่อธี อายุ 38 ปี การศึกษาระดับปริญญาโท...

คุณพ่อฟรีแลนซ์

พ่อธี และแม่สา (ภรรยา) มีลูกชาย 2 คน อายุ 5 ปี และ 2 ปี
ทั้งพ่อธีและแม่สาเป็นศิลปินทำงานด้านศิลปะ พ่อธีทำงานอิสระโดยรับเขียนรูป
และออกแบบ ซึ่งสามารถรับงานมาทำที่บ้าน เมื่องานเสร็จแล้ว จึงนำไปติดตั้ง
ที่หน้างาน ส่วนแม่สาเป็นอาจารย์ศิลปะทางด้านผ้าพิมพ์ ในมหาวิทยาลัยรัฐ
เนื่องจากพ่อธีไม่ได้ทำงานประจำ และแม่สาสามารถทำงานที่บ้านในวันที่ไม่มี
งานสอน จึงทำให้ทั้งคู่สามารถบริหารจัดการเวลาเพื่อดูแลลูกได้เอง ทั้งสองเล่า
ว่าแรกเริ่มตั้งใจจะมีลูกเพียงคนเดียว แต่คิดว่าการมีลูกอีกคน จะทำให้ลูกได้
มีพี่น้อง และไม่รู้สึกโดดเดี่ยว

แม่สาทำงานเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่ออกนอกระบบ ทำให้สวัสดิการลดลงเมื่อเทียบกับตอนที่อยู่ภายใต้การกำกับของรัฐ แต่อาชีพอาจารย์ทำให้ครอบครัวมีความมั่นคงทางรายได้ และสามารถจัดการเวลาเพื่อดูแลลูกได้สะดวก การมีลูกอาจจะทำให้ไม่สามารถทำงานได้เต็มที่ แต่ช่วงเวลาเด็กของลูกเป็นช่วงเวลาสั้นๆ ที่เขาต้องการพ่อและแม่มากที่สุด จึงต้องการให้เวลากับลูกในช่วงเวลานี้มากที่สุด หากต้องไปแสดงผลงาน ต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ และสามารถพาลูกไปได้ ก็จะพาไปด้วย แต่หากไม่จำเป็น ก็จะหลีกเลี่ยงการเดินทาง

ลูกทั้งสองคนใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก ในบางวันที่แม่สาต้องรีบไปทำงานในตอนเช้า พ่อจึงทำหน้าที่รับส่งและดูแลลูก อย่างไรก็ตาม แม่สาจะพยายามไปส่งและรับลูกจากโรงเรียนทุกวัน เพราะต้องการอยู่กับลูกให้มากที่สุด และอยากมองเห็นลูกเดินเข้าห้องเรียนอย่างปลอดภัย

การที่พ่อและแม่สาพาลูกมาใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก เพราะเห็นว่าลูกมีความพร้อม และการที่เด็กได้อยู่กับเด็กในวัยเดียวกันจะสร้างพัฒนาการให้ลูกได้ดี และคิดว่าโรงเรียนเป็นสถานเลี้ยงเด็กที่ปลอดภัย เพราะเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาเป็นที่น่าเชื่อถือมากกว่าไปฝากเลี้ยงเป็นการส่วนตัว และไม่ไว้ใจคนอื่น ๆ ให้ดูแลลูกลำพัง ทั้งสองพิจารณาให้ลูกมาเรียนที่โรงเรียนแห่งนี้ เพราะเป็นโรงเรียนแนวทางเลือกที่ตรงกับความต้องการ และครูที่เลี้ยงดูแลเอาใจใส่เด็ก ๆ เป็นอย่างดี การพาลูกมาใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กจะทำให้ลูกมีเพื่อน ทำกิจกรรมและได้นอนเป็นเวลา และจะช่วยให้ลูกมีพัฒนาการสมวัย ทั้งด้านสังคมและการช่วยเหลือตัวเอง แต่ข้อเสียของการมาโรงเรียนคือทำให้เด็กป่วยจนต้องพาไปหาหมออยู่บ่อย ๆ

พ่อธีมีส่วนช่วยในการดูแลลูกตั้งแต่แรกเกิด สามารถป้อนนมแม่ที่บีบเก็บไว้ อาบน้ำให้ลูก และเปลี่ยนผ้าอ้อม ปัจจุบันลูกคนโตเข้าเรียนอนุบาลแล้ว พ่อธีจะทำอาหารมื้อเช้า เตรียมตัวให้ลูก รับ-ส่งลูกไปโรงเรียน และอ่านหนังสือนิทาน หรือเล่านิทานจากจินตนาการให้ลูกฟังก่อนนอนอยู่เป็นประจำ พ่อธีคิดว่า บทบาทของผู้ชายในฐานะพ่อ ขึ้นกับประสบการณ์ของแต่ละคนที่ได้รับมา การที่ตนดูแลลูกอย่างใกล้ชิด ก็เพราะเห็นคุณพ่อของตนทำหน้าที่เช่นนี้เหมือนกัน ตนจึงคิดว่าไม่ใช่เรื่องแปลกที่พ่อจะมีบทบาทในการเลี้ยงดูลูกไม่ต่างจากแม่ การที่ทั้งพ่อและแม่ได้ดูแลลูกอย่างใกล้ชิดย่อมดีกว่าการมีแม่คอยเอาใจใส่เพียงคนเดียว เพราะสถาบันครอบครัวต้องมีทั้งพ่อและแม่ เด็กจะได้รับความอบอุ่นและความมั่นคงทางใจ เช่น เมื่อเวลาที่ลูกทะเลาะกับแม่ ยังมีพ่อคอยให้คำปรึกษา หรือคอยช่วยอธิบายให้ลูกเข้าใจว่า เหตุใดแม่จึงทำเช่นนั้น พ่อธียังเล่าให้ฟังอีกว่า เพื่อนของตนก็ทำหน้าที่พ่ออย่างเต็มที่ ไม่ได้ปล่อยให้ เป็นหน้าที่ของแม่ฝ่ายเดียว แต่อาจจะต่างกัน ตรงที่เพื่อนๆ ทำงานประจำ จึงอาจจะใช้เวลาได้ไม่มากเท่าตน พ่อธีไม่เคยคิดว่าการที่พ่อเป็นผู้ดูแลหลัก และไม่ได้ทำงานแบบเต็มเวลา จะทำให้เสียรายได้ไป แต่ช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่ลูกต้องการพ่อแม่มากที่สุด และไม่มั่นใจว่าคนอื่นจะดูแลลูกได้ดีเหมือนที่พ่อแม่ดูแล และไม่อยากให้ลูกติดพี่เลี้ยง เพราะหากพี่เลี้ยงลาออกจะทำให้ลูกรู้สึกว้าวุ่น จึงคิดว่าการเลี้ยงลูกเองเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด

ตั้งแต่มีลูก พ่อธีจะพิจารณารับงานที่ไม่ซับซ้อน เช่น งานออกแบบบ้าน โดยตนจะทำหน้าที่ออกแบบ แต่จะส่งช่างไปดูที่หน้างานแทน งานเขียนรูปที่หน้างานที่สามารถทำระหว่างเวลา 10.00 น. - 15.00 น. หรือหลังจากส่งลูกและก่อนรับลูกจากโรงเรียน ซึ่งเป็นช่วงเวลานั้นๆ

ดังนั้น จะต้องการเวลาก่อนส่งงานที่ยาวนานขึ้น และจะไม่รับงานที่ต้องไปทำที่หน้างานเป็นเวลานาน ช่วงขวบปีแรกของลูกคนโต เคยมีพี่เลี้ยงเด็กมาอยู่ด้วยที่บ้าน เวลาที่ตนต้องออกไปทำงานนอกสถานที่ ก็พาทั้งลูกและพี่เลี้ยงไปอยู่ที่หน้างานด้วย เพราะไม่สบายใจที่จะปล่อยให้ลูกอยู่กับพี่เลี้ยงตามลำพังสองคน เวลาที่จำกัดในการทำงาน ส่งผลต่อการคิดและเตรียมงานก่อนการเริ่มต้นทำงานจริง แต่ยังคงให้ความสำคัญกับรายละเอียดของผลงาน เพื่อให้งานปรากฏออกมาอย่างสมบูรณ์ ในช่วงที่ลงมือทำงานจึงต้องจัดการเวลาโดยอาจจะต้องให้ภรรยาดูแลเป็นหลักหลังเลิกงาน พอคิดว่าเมื่อลูกเข้าเรียนระดับประถมแล้ว น่าจะพอมีเวลารับงานได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม การรับงานอิสระขึ้นอยู่กับเครือข่ายที่มี เนื่องจากตนไม่ได้รับงานใหญ่ๆ มานาน เครือข่ายที่เคยมีอาจจะน้อยลง ทำให้อาจจะได้งานลดลง

ที่มา: จงจิตต์ ฤทธิรงค์, สุภรต์ จรัสสิทธิ์, และธีรณรงค์ สกุลศรี, 2559.

“

ชีวิตหลังแต่งงานที่อยู่ด้วยกันสองคนก็มีความสุขดี
แต่เมื่อมีลูก ทำให้ชีวิตเราสองคน
ได้รับการเติมเต็มให้สมบูรณ์

”

...แม่สา อายุ 39 ปี การศึกษาระดับปริญญาโท...

“

คะแนนความพึงพอใจต่อการให้บริการ
ของสถานเลี้ยงเด็ก **เอกชน**
สูงกว่าสถานเลี้ยงเด็กภายใต้หน่วยงาน
ของ **รัฐ** ในทุกด้าน

”

ภาพรวม "ความพึงพอใจ" การให้บริการของสถานเลี้ยงเด็ก

4.36

สถานเลี้ยงเด็กเอกชน

4.20

สถานเลี้ยงเด็กภายใต้
หน่วยงานของรัฐ

บทที่ 5

ผู้ให้บริการ กับความพึงพอใจ ต่อการให้บริการสถานเลี้ยงเด็ก

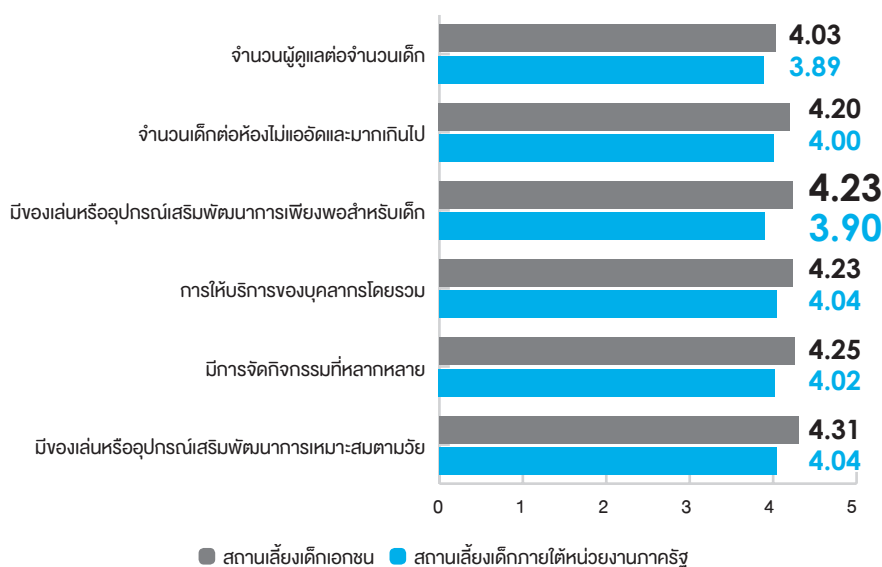
การให้บริการของสถานเลี้ยงเด็กแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันตามคุณภาพการจัดการ และการบริหารของผู้บริหารสถานเลี้ยงเด็ก คณะแนวความพึงพอใจในการรับบริการจากสถานเลี้ยงเด็ก เป็นเสียงสะท้อนจากพ่อแม่และผู้ปกครองที่พาบุตรหลานมารับบริการ งานวิจัยพบความแตกต่างของการรับบริการจากสถานเลี้ยงเด็กเอกชนและสถานเลี้ยงเด็กภายใต้หน่วยงานของรัฐ

เมืองงเล่นไม่ใช่เรื่องเล่นๆ

การเล่นของเด็กเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อและทักษะในการใช้ชีวิตได้ ของเล่นจึงเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยเสริมพัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงอายุ เพราะการใช้เวลาส่วนใหญ่ของเด็กเล็กคือการ เล่น เมื่อสถานเลี้ยงเด็กทำหน้าที่แทนพ่อแม่และผู้ปกครองในช่วงเวลาหนึ่งของแต่ละวัน สถานเลี้ยงเด็กจึงมีส่วนสำคัญที่จะช่วยดูแลและเสริมพัฒนาการให้เด็ก การมีของเล่นที่เหมาะสมกับวัยและจำนวนเพียงพอ รวมถึงการมีกิจกรรมที่หลากหลายให้เด็กได้เล่น จึงเป็นการสร้างให้เด็กได้เกิดจินตนาการ เรียนรู้ ได้อย่างสนุกสนาน ทำให้การมารับบริการที่สถานเลี้ยงเด็กเป็นช่วงเวลาที่มามีคุณค่า เพื่อเสริมสร้างคุณภาพของเด็ก

ข้อค้นพบจากงานวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผู้ปกครองที่พาบุตรมาใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กภายใต้หน่วยงานของรัฐ ให้คะแนนความพึงพอใจในประเด็น “การมีของเล่นเสริมพัฒนาการเด็กเพียงพอ” (3.9 คะแนน) ต่ำกว่าระดับความพึงพอใจของผู้ปกครองที่ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กเอกชน (4.2 คะแนน) การสนับสนุนให้สถานเลี้ยงเด็กได้มีของเล่นตามวัยอย่างเพียงพอ จึงเป็นสิ่งที่ควรพัฒนาต่อไป

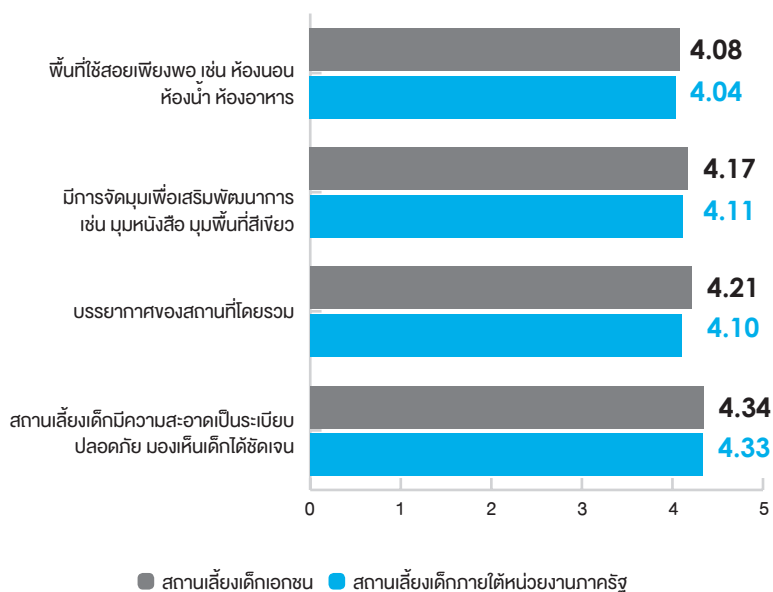

รูป 5.1 ความพึงพอใจด้านบริการของสถานเลี้ยงเด็กเอกชนและภายใต้หน่วยงานรัฐ

สถานเลี้ยงเด็กเปรียบเสมือนบ้านหลังที่สองของเด็กที่ใช้บริการ

สภาพแวดล้อมของสถานเลี้ยงเด็กต้องสะอาด ปลอดภัย และมีบรรยากาศที่เป็นมิตรสำหรับเด็ก สถานเลี้ยงเด็กควรมีห้องที่เด็กต้องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ห้องน้ำ ห้องอาหาร ห้องนอน อย่างเพียงพอ เพื่อให้เด็กสามารถใช้ชีวิตและทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างปลอดภัยและไม่แออัด บ้านหลังที่สองนี้จึงจะสามารถสร้างความสุขให้แก่เด็กๆ ได้

จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า พ่อแม่และผู้ปกครองมีความพึงพอใจใน ด้านสิ่งแวดล้อมของสถานเลี้ยงเด็กเอกชนสูงกว่าพ่อแม่และผู้ปกครองที่ใช้บริการ สถานเลี้ยงเด็กภายใต้หน่วยงานของรัฐ แต่คะแนนความพึงพอใจไม่แตกต่างกันมากนัก การจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ในสถานเลี้ยงเด็กอย่างปลอดภัย พื้นที่ไม่แออัดเกินไป เป็นสิ่งที่สถานเลี้ยงเด็กควรให้ความสนใจ และเมื่อเพิ่มมุม เสริมพัฒนาการในบริเวณอาคารได้ จะเพิ่มโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ เพื่อส่งเสริม พัฒนาการในเด็ก

รูป 5.2 ความพึงพอใจด้านสิ่งแวดล้อมของสถานเลี้ยงเด็กเอกชนและภายใต้หน่วยงานรัฐ

ศักยภาพของสถานเลี้ยงเด็กต่อการพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

เด็กในสถานเลี้ยงเด็กส่วนมากใช้เวลา 1 ใน 3 ของวันอยู่กับครูผู้ดูแลบทบาทของสถานเลี้ยงเด็ก จึงมีความสำคัญต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ให้เด็กได้มีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย สังคม จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา

สถานเลี้ยงเด็กไม่ได้เพียงแค่ดูแลเด็กแทนพ่อแม่ที่ต้องไปทำงานระหว่างวันเท่านั้น แต่ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการให้เด็กได้เรียนรู้ทุกวันในทุกด้าน เพื่อให้เด็กได้มีพัฒนาการตามเกณฑ์ กิจกรรมที่จัดให้เด็กได้มีพัฒนาการสมวัยจะเกี่ยวข้องกับการฝึกทักษะด้านต่อไปนี้ คือ

- 1) กล้ามเนื้อใหญ่
- 2) การใช้กล้ามเนื้อเล็กและการปรับตัว
- 3) สังคมและการช่วยเหลือตนเอง
- 4) ภาษา

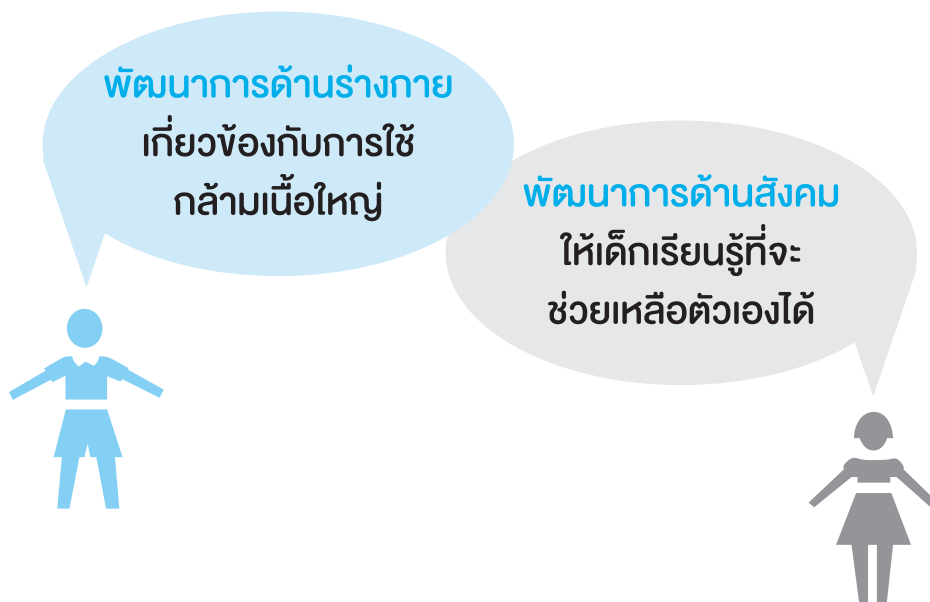
การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในเด็กปฐมวัยมีความแตกต่างกันตามช่วงอายุ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ระบบประสาท การทำงานประสานกันมีความซับซ้อนขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น ดังนั้น เด็กในกลุ่มอายุต่ำกว่า 3 ปี และอายุ 3-6 ปี จึงมีการเรียนรู้ในกิจกรรมที่แตกต่างกัน หลักในการเสริมพัฒนาการเด็ก ควรให้เด็กได้รับการเรียนรู้กิจกรรมที่หลากหลายในทุกๆ วัน กล้ามเนื้อใหญ่ จะได้รับการพัฒนาอย่างมากในช่วงปฐมวัย เด็กจะสามารถเดินขึ้นลงบันได กระโดดสองขา กระโดดขาเดียว กระโดดสลับเท้าได้ เช่นเดียวกับการพัฒนาของกล้ามเนื้อเล็กทำให้เด็กสามารถวาดรูปสี่เหลี่ยม วงกลม ตามต้นแบบได้ สามารถตัดกระดาษได้ เป็นต้น

การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี และเด็กอายุ 3-6 ปี

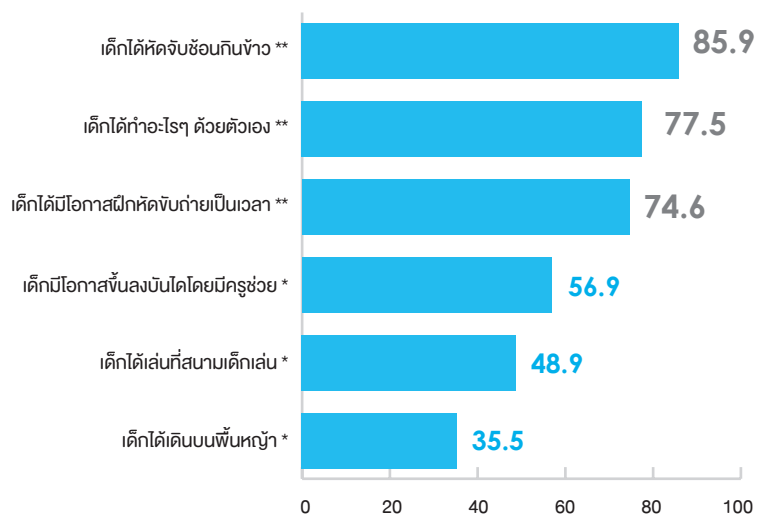
เด็กในแต่ละช่วงวัยมีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมทักษะจึงต้องจัดให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ตามวัย พัฒนาการ 4 ด้านสำคัญที่เด็กจะต้องได้เรียนรู้คือ พัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ-อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ในเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี

พัฒนาการด้านร่างกาย เช่น การให้เด็กได้เล่นที่สนามเด็กเล่น หรือการให้เด็กได้เดินบนพื้นหญ้า เปิดประสบการณ์ให้เด็กได้เรียนรู้ที่หลากหลายนอกจากการเรียนรู้ภายในห้องเรียน การที่เด็กได้เล่นที่สนามเด็กเล่น หรือเดินบนพื้นหญ้า จะช่วยให้กระตุ้นประสาทสัมผัสให้เด็ก โดยเฉพาะในช่วงอายุต่ำกว่า 3 ปี พัฒนาการด้านร่างกายเป็นเรื่องสำคัญ การให้เด็กได้เคลื่อนไหวจะช่วยพัฒนากล้ามเนื้อให้เด็กสามารถฝึกการช่วยเหลือตัวเองต่อไปได้

จากการศึกษาพบว่า มากกว่า 3 ใน 4 ของพ่อแม่และผู้ปกครอง ให้ข้อมูลว่าบุตรหลานได้รับการฝึกทักษะผ่านกิจกรรม การจับช้อนกินข้าว การฝึกชั้ยถ่ายให้เป็นเวลา และการให้ฝึกทำอะไรด้วยตัวเองทุกวัน สถานเลี้ยงเด็กที่ยังขาดกิจกรรมด้านนี้ จึงควรเพิ่มให้มีกิจกรรมในด้านนี้ รวมทั้งเด็กควรได้ทำกิจกรรมลักษณะเช่นนี้ทุกวัน

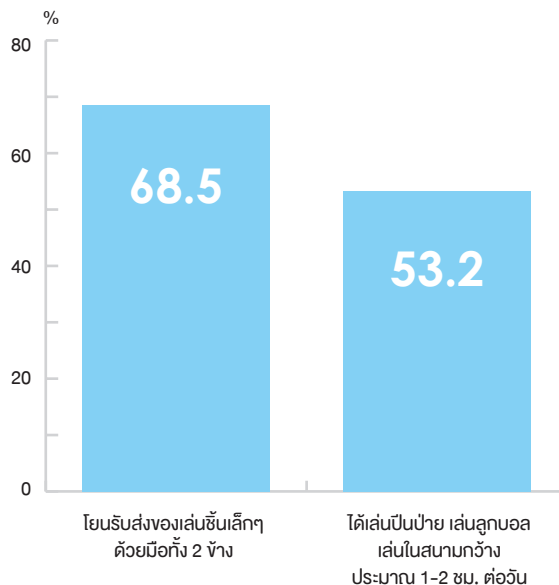
รูป 5.3 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี

หมายเหตุ: * พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ ** พัฒนาลังคมและการช่วยเหลือตัวเอง

ในเด็กอายุ 3-6 ปี

เด็กในวัยนี้จะสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้มากขึ้นด้วยการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ ดังนั้น กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายในเด็กอายุ 3-6 ปี สามารถทำได้โดยจัดให้เด็กได้โยนรับส่งของด้วยมือทั้ง 2 ข้าง และการให้เด็กได้เดินเล่น ปีนป่าย เล่นลูกบอลในสนามกว้าง ซึ่งเป็นการฝึกการควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกาย ที่ควรได้รับการฝึกฝนต่อเนื่องทุกวัน ผู้ปกครองเพียงประมาณครึ่งหนึ่งเท่านั้นที่กล่าวว่าลูกได้เล่นปีนป่าย หรือเล่นลูกบอลในสนามกว้างประมาณ 1-2 ชั่วโมงต่อวัน

กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายจะต้องใช้พื้นที่ในการทำ กิจกรรมเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวร่างกาย สถานเลี้ยงเด็กในเมืองอาจมีพื้นที่จำกัด ที่ควรได้รับการปรับปรุงสภาพแวดล้อม และส่งเสริมให้จัดกิจกรรมกระตุ้นพัฒนาการในด้านนี้ โดยมีครูพี่เลี้ยงดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดขณะทำกิจกรรม

รูป 5.4 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กอายุ 3-6 ปี

หมายเหตุ: เสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่

พัฒนาการด้านสังคม และจิตใจ อารมณ์

เด็กที่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม และจิตใจ อารมณ์ จะยอมรับนับถือตนเอง และส่งผลไปยังบุคลิกภาพของเด็กได้ในอนาคต พ่อแม่ ผู้ปกครองและครูผู้ดูแลเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็ก ซึ่งสามารถช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กได้มากที่สุด การสื่อสารและตอบสนองต่อพฤติกรรมของเด็กเชิงบวก เช่น การใช้วิธีพูดโน้มน้าวให้เด็กคล้อยตาม และใช้คำสั่งกับเด็คน้อยที่สุด จะทำให้เด็กเรียนรู้ และมีพฤติกรรมตอบสนองอย่างนุ่มนวล การกระตุ้นให้เด็กเดินตามเสียงเพลง นอกจากจะส่งเสริมการพัฒนาทางด้านกล้ามเนื้อแล้ว ยังส่งเสริมการเรียนรู้ด้านภาษาและอารมณ์ที่ดีอีกด้วย

การใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กเป็นการสร้างโอกาสให้เด็กได้ฝึกทักษะด้านสังคมและการช่วยเหลือตัวเอง พ่อแม่และผู้ปกครองส่วนมากพบว่า สถานเลี้ยงเด็กจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะด้านสังคมและการช่วยเหลือตัวเองให้เด็กทุกวัน

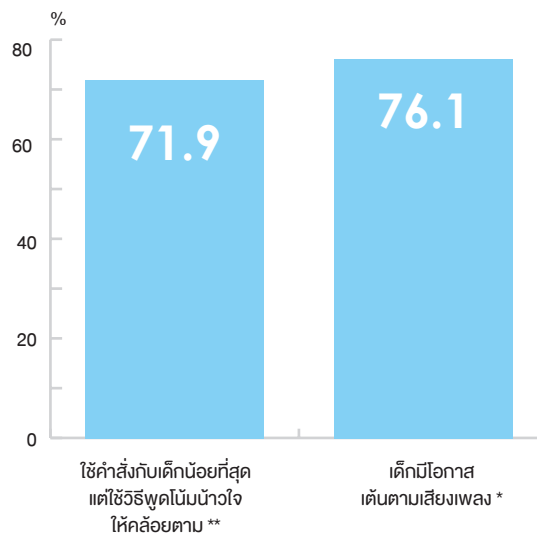
พัฒนาการด้านจิตใจ อารมณ์ คือ การเปลี่ยนแปลงของการแสดงออกด้านอารมณ์ ความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกอารมณ์ของตนเองและของคนอื่น เมื่ออายุเพิ่มขึ้นความสามารถในการแสดงอารมณ์ที่ซับซ้อนขึ้นจะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย การแสดงออกด้านอารมณ์ไม่ว่าจะ ยิ้ม หัวเราะ เสียใจ ร้องไห้ ต่างก็มีความสัมพันธ์กับจิตใจ อารมณ์แสดงออกมาจากความรู้สึกของจิตใจ

(คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, ไม่ระบุปีที่พิมพ์)

ในเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี

การเลี้ยงดูและทำกิจกรรมกับเด็กมีผลต่อพัฒนาการด้านจิตใจ และอารมณ์ หากสถานเลี้ยงเด็กใช้คำสั่งเป็นหลักในการให้เด็กทำกิจกรรม จะส่งผลกระทบต่อสภาวะจิตใจ สร้างความเครียดในเด็ก สถานเลี้ยงเด็กจึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเติบโตของเด็กในอนาคต การใส่ใจและให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้เด็ก จึงเป็นเรื่องที่พึงพิจารณาอย่างรอบคอบ

ข้อมูลจากการสอบถามผู้ให้บริการสถานเลี้ยงเด็ก แสดงว่าสถานเลี้ยงเด็กหลายแห่งยังไม่มีการจัดกิจกรรมด้านส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม และจิตใจ อารมณ์ ให้เด็กได้ทำกิจกรรมทุกวัน

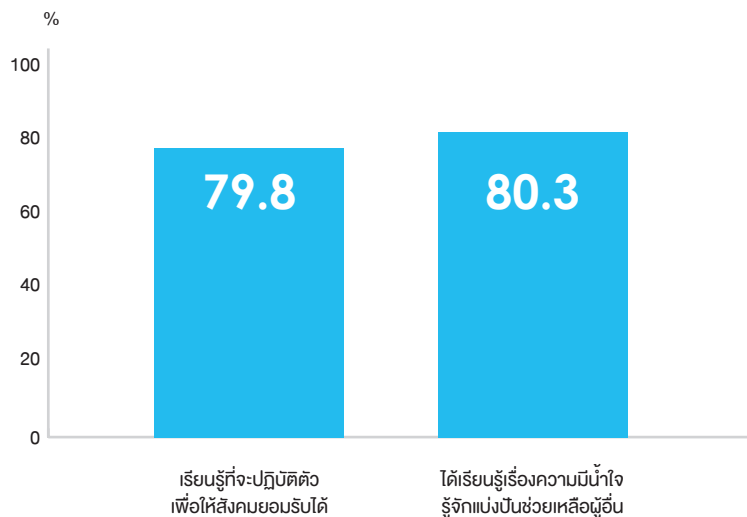

รูป 5.5 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม และจิตใจ อารมณ์ ของเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี

หมายเหตุ: * กล้ามเนื้อและการปรับตัว ** ภาษา

ในเด็กอายุ 3-6 ปี

การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม เช่น ส่งเสริมคุณธรรม ความมีน้ำใจ ความซื่อสัตย์ และกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านจิตใจ อารมณ์ จะเป็นกิจกรรมที่让孩子ได้แสดงพฤติกรรมเกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึก และฝึกเด็กให้มีทักษะในการอยู่ร่วมกันในสังคม เรียนรู้ที่จะอดทน รอคอย ประพฤติปฏิบัติตัวให้สังคมยอมรับ พ่อแม่และผู้ปกครองส่วนมาก (ประมาณร้อยละ 80) ที่ตอบแบบสอบถาม ทราบว่าสถานเลี้ยงเด็กที่ให้บริการมีกิจกรรมส่งเสริมทักษะทางสังคมเพื่อเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตัวให้สังคมยอมรับ และได้เรียนรู้เรื่องความมีน้ำใจ รู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น

รูป 5.6 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม และจิตใจ อารมณ์ ของเด็กอายุ 3-6 ปี

หมายเหตุ: พัฒนาการด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง

พัฒนาการด้านสติปัญญา

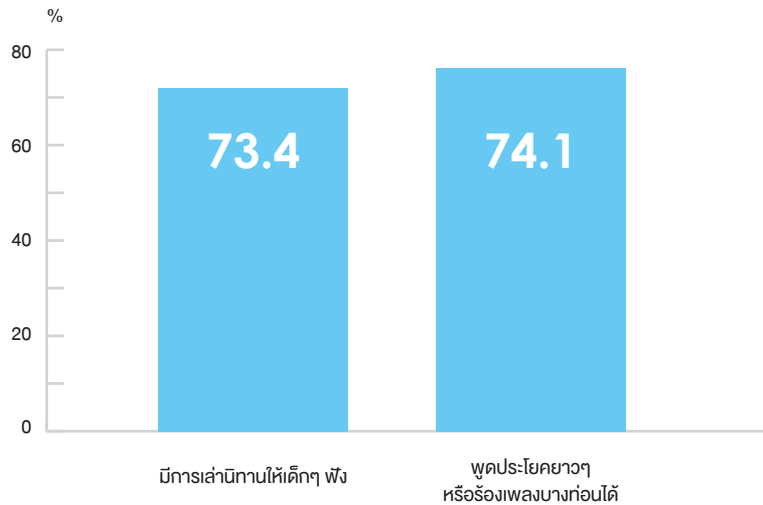
การพัฒนาความสามารถด้านสติปัญญา จะทำให้เด็กได้พัฒนาในด้านการคิด การตัดสินใจ และการปรับตัว การพัฒนาด้านสติปัญญาต้องอาศัยทักษะด้านภาษาเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเข้าใจต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว สามารถเข้าใจและเรียนรู้สิ่งที่ซับซ้อนได้ ซึ่งพัฒนาการในด้านนี้ควรได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องทุกวัน

ในเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี

เด็กในช่วงวัยนี้ ควรได้รับการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาด้วยการจัดกิจกรรม ฝึกให้เด็กพูดประโยคยาวๆ ทุกวัน และให้เด็กได้ฟังนิทานทุกวัน กิจกรรมเหล่านี้จะเป็นการฝึกให้เด็กได้คิด และได้พูด ทักษะด้านภาษาเป็นเรื่องสำคัญต่อพัฒนาการด้านสติปัญญา ซึ่งจะส่งผลต่อเด็กในการเรียนรู้ในอนาคต (Clegg, Hollis, Mawhood, Rutter, 2005)

ผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ และส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาให้กับเด็ก การมีกิจกรรมเพื่อสื่อสารระหว่างผู้ดูแลและเด็กทุกวัน จะช่วยกระตุ้นทักษะด้านภาษาให้เด็กเข้าใจความหมายของคำ และทำให้เด็กสามารถพูดประโยคยาวๆ ได้ กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมทักษะด้านนี้ คือ การเล่านิทาน และการร้องเพลง

จากการศึกษา พบว่าพ่อแม่และผู้ปกครองส่วนมาก ทราบว่าสถานเลี้ยงเด็กที่ใช้บริการมีกิจกรรมเล่านิทานให้เด็กๆ ฟัง และเด็กๆ ได้มีโอกาสพูดประโยคยาวๆ หรือร้องเพลงบางท่อนได้

รูป 5.7 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี

หมายเหตุ: พัฒนาการด้านภาษา

ในเด็กอายุ 3-6 ปี

ในเด็กอายุ 3-6 ปี จะมีความสามารถในการรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวได้ดีขึ้นกว่าเด็กเล็ก สามารถเข้าใจการใช้เหตุผล สามารถแก้ไขปัญหาได้ในระดับหนึ่ง ขณะเดียวกันทักษะด้านภาษาจะต้องได้รับการพัฒนาควบคู่ไปด้วย เพื่อเด็กจะได้มีพัฒนาการด้านสติปัญญาให้เป็นไปตามเกณฑ์อย่างสมวัย

สถานเลี้ยงเด็กควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาให้เด็กอายุ 3-6 ปี โดยให้เด็กได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการแสดงออกผ่านกิจกรรม เช่น การวาดรูป การใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งของ การมีทักษะด้านภาษาในการอธิบาย การแก้ปัญหาได้ แต่พ่อแม่ผู้ปกครองบางรายกล่าวว่า ไม่มีกิจกรรมเหล่านี้เลยในสถานเลี้ยงเด็ก

ตาราง 5.1 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามว่าสถานเลี้ยงเด็กไม่มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา

พัฒนาการด้านสติปัญญา	ไม่มี
วาดภาพตามจินตนาการได้*	1.5
ฝึกใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งของหรือวัตถุได้**	1.1
ได้ใช้ทักษะภาษาในการอธิบายสิ่งของต่างๆ**	0.5
แก้ปัญหาในการเล่นและทำกิจกรรมต่างๆ***	0.5
บอกแยกแยะสีต่างๆ ได้**	0.5

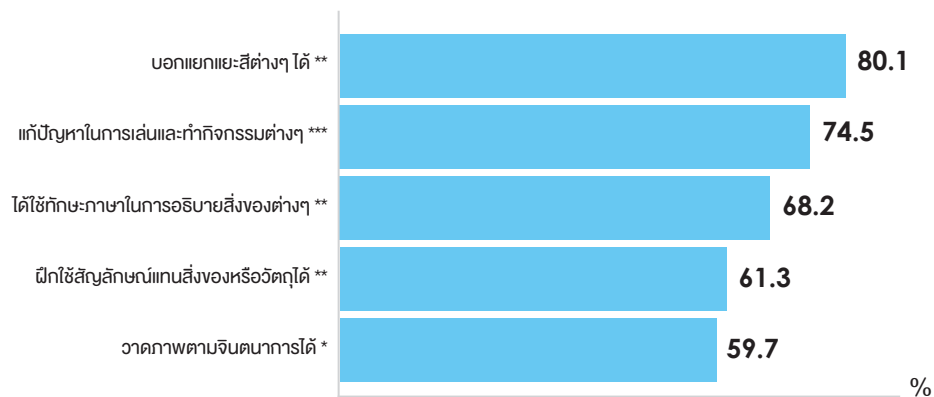
หมายเหตุ: * กล้ามเนื้อและการปรับตัว ** ภาษา *** สังคมและการช่วยเหลือตัวเอง

รู้หรือไม่ว่า....

เด็กที่มีพัฒนาการด้านสติปัญญาที่ดี เป็นเด็กที่มีลักษณะของการชอบตั้งคำถาม ทักษะด้านภาษา ทั้งการพูด ฟัง อ่าน และเขียน อยู่ในระดับดี มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และรู้จักแยกแยะสิ่งของต่างๆ ได้ เป็นลักษณะของเด็กฉลาด

(ประไพ ประดิษฐ์สุทวาร , ไม่ระบุปีที่พิมพ์)

เด็กที่ชอบตั้งคำถาม มีทักษะด้านภาษา ทั้งการพูด ฟัง อ่าน และเขียน มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และรู้จักแยกแยะสิ่งของต่างๆ ได้ เป็นลักษณะของเด็กฉลาด (ประไพ ประดิษฐ์สุขถาวร, ไม่ระบุปีที่พิมพ์) ดังนั้น สถานเลี้ยงเด็กควรให้ความสนใจในกิจกรรมที่เสริมทักษะด้านต่างๆ ตั้งแต่ทักษะด้านภาษา กล้ามเนื้อและการปรับตัว และทักษะด้านสังคมและการช่วยเหลือตัวเอง เพราะเด็กในช่วงวัยนี้ สามารถคิดได้ซับซ้อนขึ้น การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาผ่านกิจกรรมที่ทำให้เด็กได้ฝึกคิด ฝึกใช้คำอธิบายสิ่งต่างๆ ให้มากขึ้น มีจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ จึงควรได้ทำกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทุกวัน

รูป 5.8 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กอายุ 3-6 ปี

หมายเหตุ: * กล้ามเนื้อและการปรับตัว ** ภาษา *** สังคมและการช่วยเหลือตัวเอง

โดยสรุป ศักยภาพของสถานเลี้ยงเด็กเป็นเรื่องสำคัญที่จะมีผลต่อพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการด้านร่างกาย สังคม จิตใจ-อารมณ์ และสติปัญญา สถานเลี้ยงเด็กส่วนมากมีกิจกรรมที่เสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านให้แก่เด็ก ตามที่ระบุในคู่มือมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ แม้กระนั้น การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ ควรให้เด็กได้ฝึกฝนทุกวัน

พัฒนาการด้านร่างกายยังต้องได้รับการส่งเสริมมากขึ้นทั้งในเด็กต่ำกว่า 3 ปี และ เด็กอายุ 3-6 ปี สถานเลี้ยงเด็กยังสามารถพัฒนาศักยภาพให้มีคุณภาพมากขึ้น หากเพิ่มการจัดกิจกรรมให้เด็กได้เรียนรู้และเสริมทักษะการชักล้ามเนื้อใหญ่ ได้แก่ แขน ขา และลำตัว จากการศึกษาพบว่า กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการชักล้ามเนื้อใหญ่ยังสามารถปรับปรุงให้มากขึ้นและบ่อยครั้งขึ้น โดยการปรับสถานที่ให้มีสนามหญ้าหรือพื้นที่เพียงพอให้เด็กได้ออกกำลังกาย

พัฒนาการด้านจิตใจ-อารมณ์ และสังคม สถานเลี้ยงเด็กสามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการในด้านนี้ได้ไม่ยาก สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี คือ การให้เด็กได้เดินตามเสียงเพลง ซึ่งพบได้ในสถานเลี้ยงเด็กทุกแห่ง เพียงเพิ่มความถี่ในการจัดกิจกรรมให้มีการส่งเสริมพัฒนาการในด้านนี้ทุกวัน สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี สถานเลี้ยงเด็กควรเพิ่มกิจกรรมให้มากขึ้น เช่น กิจกรรมวาดภาพตามจินตนาการ (พัฒนาการด้านสติปัญญา) เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และได้รับการส่งเสริมพัฒนาการด้านนี้อย่างเหมาะสมเป็นไปตามวัย

พัฒนาการด้านสติปัญญา เป็นสิ่งสำคัญที่เด็กจะต้องเรียนรู้และนำไปสู่การสื่อสาร การจดจำ และการเคลื่อนไหวร่างกาย กิจกรรมที่สถานเลี้ยงเด็กต้องจัดให้มี ได้แก่ การให้เด็กได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ เช่น การวาดรูปตามจินตนาการ การให้เด็กได้ใช้สัญลักษณ์แทนการใช้สิ่งของ จะช่วยให้เด็กได้รับการเรียนรู้และพัฒนาทักษะด้านนี้ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการเข้าเรียนในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น

“อย่างในบ้านก็จะเรียนรู้แค่หนังสือ ทวี แต่ว่า
เสาร์อาทิตย์แม่จะพาเขาไปที่ต่างๆ ขึ้นรถ ลงเรือ รถเมล์
นั่งเรือ เขาก็จะรู้ว่าชีวิตจริงๆ ไม่ได้ใช้แค่รถโดยสาร
ธรรมดา ยังมีเรือ มีมอเตอร์ไซด์ มีรถสองแถว แม่ก็
จะพาเขาไปลุย ชนิดที่ว่ามีแบบของเด็กที่ไหน แม่ก็จะพา
เขาไปให้เขารู้ไม่เคยคิดที่จะไปเรียนในโรงเรียนสอนทักษะ
แม้ว่าเราไม่จำเป็นที่จะต้องเอาเงินไปเสียตรงนั้น ซึ่งลูกไป
เจอประสบการณ์จริง เขาสามารถที่จะเรียนรู้ได้มากกว่า
เมื่ออยากให้เขาไปเรียนรู้จริง ไม่ใช่มีคนมาบอก ให้เขา
ลงมือทำ อย่างปั่นจักรยานจะล้ม ก็ล้มไป แม่ไม่ว่า หนูก็
ลุกขึ้นมาใหม่”

แม่ อายุ 25 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี
ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก

การบริหารจัดการ
สถานเลี้ยงเด็ก

บทที่ 6

การบริหารจัดการสถานเลี้ยงเด็ก

ต้นแบบการบริหารจัดการสถานเลี้ยงเด็ก

สถานเลี้ยงเด็กใกล้ที่พักและที่ทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของพ่อแม่ และผู้ปกครอง เป็นสาธารณูปโภคสำหรับเด็กเล็กที่ควรจัดให้มีและเข้าถึงได้ไม่ต่างจากการเข้าเรียนในโรงเรียนระดับที่สูงขึ้น เพราะเด็กทุกคนควรมีสิทธิได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมตามวัยจากพ่อแม่และผู้ดูแลเด็กในสถานเลี้ยงเด็ก ผู้ปกครองบางท่านอาจคัดกรองสถานเลี้ยงเด็กที่ตนน่าจะไว้วางใจพาลูกไปใช้บริการ ด้วยวิธีการพิจารณาจากอัตราค่าบริการตามวลี “คุณภาพตามราคา” อัตราค่าบริการได้สะท้อนความจริงอยู่บางประการ ดังนั้น การจัดให้มีบริการดูแลเด็กเล็กที่ได้คุณภาพในอัตราค่าใช้จ่ายที่สมเหตุสมผล จึงเป็นเรื่องท้าทายของสังคมไทย

บทนี้นำเสนอการบริหารจัดการสถานเลี้ยงเด็ก 2 รูปแบบ คือ สถานเลี้ยงเด็กในชุมชน และสถานเลี้ยงเด็กในสถานประกอบการ โดยจะสรุปประเด็นเชิงเปรียบเทียบเพื่อเสนอต้นแบบสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการสถานเลี้ยงเด็ก ใน 3 ประเด็น คือ 1) การริเริ่มและก่อตั้ง 2) การบริหารจัดการทรัพยากร และ 3) การให้บริการเพื่อพัฒนาการเด็กที่สมวัย ต้นแบบของสถานเลี้ยงเด็กที่ใช้พิจารณาได้มาจากการเยี่ยมชมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชนและสถานประกอบการด้วยตัวของผู้เขียนและคณะวิจัย สถานเลี้ยงเด็กทั้งสองแห่งนี้จัดตั้งขึ้นตามความต้องการของผู้ใช้อย่างแท้จริง ที่ตั้งและคุณภาพการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของพ่อแม่และผู้ปกครอง จึงทำให้สถานเลี้ยงเด็กทั้งสองแห่งได้รับความนิยม และมีผู้มาใช้บริการจำนวนมาก การเรียนรู้วิธีการจัดการและการให้บริการจากสถานเลี้ยงเด็กทั้งสองแห่งนี้จะทำให้เข้าใจความต้องการของผู้ปกครองและสามารถนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาสถานเลี้ยงเด็กที่มีอยู่ในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การริเริ่มและก่อตั้ง

สถานเลี้ยงเด็กที่ใช้เป็นตัวอย่างในการเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการแห่งแรกจัดตั้งอยู่ในชุมชน และแห่งที่สองอยู่ในสถานประกอบการที่ตั้งอยู่ในนิคมอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง แม้ที่ตั้งของสถานเลี้ยงเด็กทั้งสองแห่งนี้จะแตกต่างกัน แต่สิ่งที่เหมือนกันของสถานเลี้ยงเด็กทั้งสองแห่งนี้ คือ การริเริ่มและก่อตั้งโดยผู้ให้บริการ

สถานเลี้ยงเด็กในชุมชนก่อตั้งจากครอบครัวมุสลิมหนึ่ง ที่มีลูกและต้องการสร้างสังคมในบริบทวัฒนธรรมมุสลิม เพื่อให้ลูกได้มีพัฒนาการสมวัยตามแนวทางการเรียนรู้แบบบูรณาการ สมาชิกและเครือข่ายของผู้ก่อตั้งมีพื้นฐานและประสบการณ์งานด้านการศึกษา ผู้บริหารของสถานเลี้ยงเด็กเป็นอาจารย์สอนในโรงเรียนศาสนา และครูใหญ่จบการศึกษาสาขาเด็กปฐมวัย ทำให้การดูแลเด็กและการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามแนวคิดผสมผสานที่มีเด็กเป็นศูนย์กลาง และมีครูหรือผู้ดูแลเด็กเป็นผู้ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้

สถานเลี้ยงเด็กในสถานประกอบการที่เป็นต้นแบบการศึกษานี้ จัดตั้งขึ้นในบริบทและสิ่งแวดล้อมของโรงงานอุตสาหกรรม ที่พนักงานส่วนมากทำงานแบบเปลี่ยนช่วงเวลา (ทำงานเป็นกะ) ผู้บริหารของสถานประกอบการเห็นความสำคัญของบุคลากรที่มีทักษะและความสามารถ โดยเฉพาะผู้หญิงที่ต้องออกจากงานไปดูแลบุตร ทำให้สถานประกอบการต้องสูญเสียทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตแรงงานที่มีคุณภาพขึ้นมาใหม่เพื่อทดแทนแรงงานที่ลาออกไป ผู้บริหารจึงริเริ่มให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทรัพยากรบุคคลศึกษาวิธีการจัดตั้งสถานเลี้ยงเด็กในที่ทำงาน ซึ่งมีความซับซ้อนและด้วยความเข้มแข็งของบุคลากรที่อุทิศเวลาศึกษาและดำเนินการจัดตั้งจนสำเร็จ จึงอาจกล่าวได้ว่าสถานประกอบการแห่งนี้เป็นต้นแบบที่ให้บริการดูแลเด็กเล็กในที่ทำงานแบบเต็มรูปแบบ คือ ไม่เพียงแต่ดูแลให้เด็กอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัยระหว่างที่พ่อแม่ไปทำงาน แต่ยังมีการจัดอาหารและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้แก่เด็กอีกด้วย สถานประกอบการแห่งนี้ยังได้เปิดให้ผู้ประกอบการรายอื่นๆ ได้เข้าศึกษาดูงาน เพื่อเป็นต้นแบบและเผยแพร่กระบวนการจัดตั้งสถานเลี้ยงเด็กในที่ทำงานให้เป็นจริงได้อีกด้วย

(อ่านรายละเอียดในกล่องข้อความหน้า 80)

รูป 6.1 การรับประทานอาหารของเด็กในสถานเลี้ยงเด็กในชุมชนมุสลิม
และสถานเลี้ยงเด็กในสถานประกอบการ
รูปโดย สุภรต์ จรัสสิทธิ์

การบริหารจัดการทรัพยากร

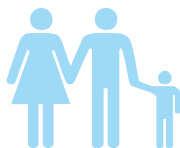
การบริหารจัดการสถานเลี้ยงเด็กในชุมชนมีผู้บริหารโรงเรียน โดยมีครูใหญ่เป็นผู้ทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพยากร วางแผนรูปแบบดูแล ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ต้นแบบสถานเลี้ยงเด็กในชุมชนแห่งนี้ใช้พื้นที่บางส่วนของบ้านพักของครอบครัวผู้ก่อตั้ง ซึ่งอยู่ในเขตชุมชนที่มีผู้อยู่อาศัยเป็นชาวมุสลิมจำนวนมาก ทุนทรัพย์ในการดำเนินงานในปีแรกได้จากการรับบริจาคและค่าบริการจากเด็กที่มารับบริการจำนวน 30 คน อัตราคนละ 300 บาทต่อเดือนเพื่อเป็นค่าอาหาร

ในปีแรกของการดำเนินงาน ผู้บริหารและสมาชิกครอบครัวทำหน้าที่เป็นครูพี่เลี้ยงและมีชาวบ้านในชุมชนมาช่วยจัดเตรียมอาหาร ผู้บริหารและครูพี่เลี้ยงไม่ได้รับค่าตอบแทนจากสถานเลี้ยงเด็ก จากความต้องการของคนในชุมชนและการดำเนินงานผ่านการประเมินจากสำนักงานเขต ในปีต่อมาสถานเลี้ยงเด็กแห่งนี้จึงได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเขตเป็นค่าตอบแทนตามวุฒิการศึกษา เพื่อจัดจ้างครูผู้ช่วยที่เป็นคนในชุมชนเพิ่ม การดำเนินงานของสถานเลี้ยงเด็กที่มีผู้บริหารและครูพี่เลี้ยงเป็นคนในชุมชน จึงเป็นไปเพื่อดูแลเด็กแบบลูกหลานและคนในครอบครัว

หลังจากรัฐบาลปรับอัตราค่าจ้าง ผู้สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีเป็นเดือนละ 15,000 บาท จึงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของอัตราค่าตอบแทนของครูพี่เลี้ยงที่ทำหน้าที่ลักษณะเดียวกันแต่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน ผู้บริหารจึงเจรจากับครูพี่เลี้ยงให้จัดสรรค่าตอบแทนแบบเฉลี่ย โดยขอค่าตอบแทนส่วนต่างเพื่อเฉลี่ยจ่ายให้แก่ครูพี่เลี้ยงคนอื่นๆ ที่วุฒิการศึกษาไม่ถึงระดับปริญญาตรี นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ครูพี่เลี้ยงทุกคนได้มีโอกาสศึกษาต่อจนจบระดับปริญญาตรี จนได้รับค่าตอบแทนแบบเต็มจำนวนตามระดับการศึกษาของตน

การสนับสนุนที่ได้รับจากสำนักงานเขตนั้น ไม่เพียงพอเพื่อการจัดเตรียมหนังสือ อุปกรณ์สื่อการสอนเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ และการก่อสร้างอาคารเพื่อรองรับเด็กที่เพิ่มจำนวนขึ้นมาก จนปัจจุบันมีเด็กมารับบริการถึง 120 คน ซึ่งเป็นเด็กก่อนวัยเรียนจนถึงระดับอนุบาล 3 เงินสนับสนุนส่วนหนึ่งจึงมาจากการบริจาคของคนในชุมชน

การดำเนินงานสถานเลี้ยงเด็กในสถานประกอบการต้นแบบ เป็นรูปแบบของสวัสดิการเพื่อพนักงานบริษัท การจัดสรรพื้นที่ส่วนที่เป็นสายการผลิตของโรงงานเป็นสถานเลี้ยงเด็ก ทำให้พื้นที่ส่วนนี้มีระบบความปลอดภัยเทียบเท่าส่วนอื่นๆ ของโรงงาน ผู้ปกครองที่มาใช้บริการจึงมั่นใจในเรื่องความปลอดภัยเพราะบุคคลภายนอกจะไม่สามารถเข้าถึงตัวเด็กได้ ค่าใช้จ่ายสำหรับเด็กที่มาใช้บริการวันละ 25 บาทเพื่อเป็นค่าอาหาร งบประมาณที่ใช้จัดซื้ออุปกรณ์ส่งเสริมพัฒนาการและจัดจ้างพี่เลี้ยงและผู้ดูแลเด็ก เป็นการจัดสรรงบประมาณของบริษัทในช่วงการเริ่มต้นดำเนินการพนักงานจึงโดนหักภาษีตามระเบียบของสรรพากร แม้ว่าบริษัทต้องการให้บริการนี้เป็นแบบให้เปล่า ต่อมาจึงได้รับการผ่อนผันไม่ให้พนักงานเสียภาษี

การให้บริการเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างสมวัย

แนวทางการดูแลเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กของต้นแบบสถานเลี้ยงเด็กในชุมชน เป็นแบบผสมผสานแนวบูรณาการและวิชาการ ครูพี่เลี้ยงจะต้องวางแผนการสอนหรือกิจกรรมล่วงหน้าร่วมกัน และใช้แผนการสอนเป็นแนวทางในการดำเนินการจัดกิจกรรมในห้องเรียนในแต่ละวัน ซึ่งเน้นการส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การพัฒนาแผนการเรียนการสอนอยู่ภายใต้การดูแลของครูใหญ่ที่มีความรู้ด้านการศึกษาในเด็กปฐมวัย แผนการเรียนรู้ของเด็กแต่ละระดับชั้นแตกต่างกันเพื่อให้เหมาะสมตามวัย และแต่ละห้องในระดับชั้นเดียวกันจะมีรูปแบบการเรียนรู้เหมือนกัน แม้จะสอนโดยครูพี่เลี้ยงต่างกัน (รายละเอียดดูในกล่องข้อความ หน้า 78) ดังนั้น ผู้ปกครองจะมั่นใจในเรื่องคุณภาพการให้บริการด้านการเรียนรู้ของเด็กอย่างเท่าเทียมกัน ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูพี่เลี้ยงทุกคนได้เข้ารับการอบรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทุกปี นอกจากการเรียนรู้เชิงวิชาการและสิ่งแวดล้อมรอบตัวแล้ว เด็กที่มาใช้บริการทุกคน รวมทั้งเด็กที่พ่อแม่นับถือศาสนาพุทธจะได้ซึมซับวัฒนธรรมของศาสนาอิสลามอีกด้วย

รูป 6.2 การแต่งกายของเด็กชาย เด็กหญิง และบรรยากาศในห้องเรียน
รูปโดย สุรนต์ จรัสสิทธิ์

การดูแลเด็กของสถานเลี้ยงเด็กในสถานประกอบการ เป็นการให้บริการดูแลเด็กทารก (อายุไม่เกิน 1 ปี) เด็กก่อนวัยเรียน และเด็กที่เข้าเรียนในระบบช่วงปิดเทอม เด็กทารกจะได้รับการดูแลแยกต่างหาก เด็กที่อายุมากกว่า 1 ปี ทุกคนจะได้ทำกิจกรรมร่วมกันแบบพี่ดูแลน้อง คือเด็กที่โตกว่าจะคอยช่วยดูแลเด็กเล็ก โดยมีพี่เลี้ยงคอยดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการด้านสังคมอย่างเหมาะสม ต้นแบบสถานเลี้ยงเด็กในสถานประกอบการแห่งนี้ไม่จำแนกห้องตามวัย เนื่องจากพื้นที่และบุคลากรที่จำกัด

รูป 6.3 พี่เลี้ยงดูแลเด็กทารก 3 คน
รูปโดย สุภรต์ จรัสสิทธิ์

รูป 6.4 ห้องกิจกรรมในสถานเลี้ยงเด็กในสถานประกอบการ
รูปโดย สุภรต์ จรัสสิทธิ์

สถานเลี้ยงเด็กในชุมชน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของชุมชนแห่งหนึ่งในเขตมินบุรี ที่จัดตั้งขึ้นด้วยความร่วมมือ และการเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ และทุนทรัพย์ของพี่น้องมุสลิม จนกลายเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่ได้ผู้ปกครองมีความพึงพอใจที่พาลูกมารับบริการที่มีคุณภาพ

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแห่งนี้เป็นเปิดให้บริการตั้งแต่ปี 2547 ที่ดำเนินงานให้บริการแก่เด็กจำนวน 30 คน บริหารจัดการด้วยทุนทรัพย์ส่วนบุคคล และปี 2548 จึงได้รับการสนับสนุนจากกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันปี 2559 มีเด็กที่เข้ามาใช้บริการจำนวน 120 คน ทั้งชาวมุสลิมและพุทธ ในบริบทวัฒนธรรม ของชาวมุสลิม สถานเลี้ยงเด็กรับเป็นเงินบริจาคจากผู้ปกครองของเด็กเดือนละ 300 บาท เพื่อเป็น ค่าอาหาร ส่วนค่าตอบแทนครูได้รับการสนับสนุนจากเขตด้วยตำแหน่งครูอัตราจ้างตามวุฒิการศึกษา ศูนย์ฯ มีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณในการพัฒนาสถานที่และอุปกรณ์สื่อการสอน แต่ยังสามารถพัฒนาให้มี คุณภาพได้ เพราะได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายญาติของผู้บริหารศูนย์ฯ ค่าบริการที่อยู่ในเกณฑ์ ที่ผู้ปกครองจ่ายได้ และวิธีการและคุณภาพที่ครูพี่เลี้ยงดูแลเด็ก ทำให้มีผู้ปกครองสนใจพาบุตรหลาน มาสมัครเรียนจำนวนมาก จนเกินจำนวนที่สถานเลี้ยงเด็กจะสามารถดูแลได้

ครูพี่เลี้ยงและครูฝ่ายบริหารทำงานประสานกัน เพื่อพัฒนาหลักสูตรผสมผสานแบบ บูรณาการและวิชาการ โดยจัดให้ครูได้มีโอกาสได้ฝึกอบรมและพัฒนาวิธีการเรียนการสอนอย่าง ต่อเนื่อง แม้จะเป็นเด็กเล็กระดับปฐมวัย แต่การเรียนการสอนให้ความสำคัญกับความสนใจของเด็ก เป็นศูนย์กลาง ครูจะสอบถามความสนใจของเด็กและจัดการเรียนรู้แบบโครงการ (Project-based approach) เช่น หากเด็กๆ ลงคะแนนว่าสนใจศึกษาเรื่องใด ครูพี่เลี้ยงก็จะช่วยสนับสนุนและ ส่งเสริมให้เด็กๆ ได้ศึกษาหาความรู้ในเรื่องดังกล่าวแบบเชิงลึก ประเด็นที่ได้รับเสียงส่วนน้อย ยังคงได้รับการศึกษา เพื่อไม่ให้เด็กๆ เสียใจ ที่ประเด็นของตนไม่ได้รับเลือก

รูป 6.5 การเรียนรู้แบบโครงการ (Project-based approach)

รูปโดย สุภรต์ จรัสสิทธิ์

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแห่งนี้ ดูแลเด็กภายใต้บริบททางวัฒนธรรมของชาวมุสลิม เด็กที่มาเรียนทั้งชาวมุสลิมและพุทธ (ส่วนมากเป็นมุสลิม) จะต้องแต่งกายเป็นแบบมุสลิม เรียนรู้เรื่องการสวดและละหมาด รับประทานอาหารที่เตรียมด้วยกระบวนการฮาลาล พ่อแม่ชาวพุทธที่เลือกให้ลูกมาเรียนที่นี่ เห็นว่าการเรียนรู้ศาสนาและแนวทางการปฏิบัติตนของศาสนาอื่นๆ เป็นเรื่องที่ดี การตัดสินใจเลือกศาสนาเป็นสิทธิ์ของเด็ก เมื่อพวกเขาเติบโตขึ้น พ่อแม่พิจารณาเรื่องการดูแลเอาใจใส่เด็กเป็นสำคัญ มากกว่าประเด็นอื่นๆ

รูป 6.6 สื่อการเรียนการสอนเลข 3 ภาษา (อารบิก ไทย อาหรับ)
รูปโดย สุภรต์ จรัสสิทธิ์

สิ่งที่ทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแห่งนี้ ประสบความสำเร็จในเชิงของการได้รับการยอมรับจากพ่อแม่ ผู้ปกครองและสังคม โดยวัดได้จากความนิยมที่มีรายชื่อบุตรหลานเข้ารับบริการตั้งแต่ยังอยู่ในครรภ์ และการได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเขตอย่างต่อเนื่อง เป็นเพราะปัจจัยด้านที่ตั้งซึ่งอยู่ในชุมชน ผู้ปกครองจึงสะดวกในการรับ-ส่งบุตร ค่าบริการที่ผู้ปกครองสามารถจ่ายได้ (300 บาท ต่อเดือน) เพื่อให้ได้รับบริการที่มีคุณภาพ สิ่งแวดล้อมที่สะอาดปลอดภัย และอาคารที่เปิดโล่ง อากาศถ่ายเท มีอ่างล้างมือให้เด็กได้ใช้สะดวก เพื่อให้เด็ก ๆ ได้ทำความสะอาดมือและเท้าก่อนการละหมาด วิธีการเรียนการสอนแบบให้เด็กเป็นศูนย์กลาง และให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือกสิ่งที่น่าสนใจได้ นอกจากนี้ ผู้บริหารของสถานเลี้ยงเด็กให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรและสื่อการเรียนการสอน และจัดให้ครูพี่เลี้ยงได้มีโอกาสได้รับการอบรม เพื่อพัฒนาวิธีการและศักยภาพของครูพี่เลี้ยง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ปกครองพึงพอใจมาใช้บริการที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแห่งนี้ คือการที่ครูพี่เลี้ยงเอาใจใส่ดูแลเด็ก ซึ่งเป็นไปตามนโยบายของผู้บริหารที่ดูแลเด็กที่มาใช้บริการเสมือนบุตรของตน พ่อแม่จึงอุ่นใจได้ว่าระหว่างที่บุตรอยู่ในศูนย์ฯ แห่งนี้จะปลอดภัย ไม่ต้องกังวลใจระหว่างที่ตนทำงาน

ที่มา: จงจิตต์ ฤทธิรงค์, สุภรต์ จรัสสิทธิ์, และธีรณรงค์ สกุกศรี, 2559

สถานเลี้ยงเด็กในที่ทำงาน

บริษัทที่ผู้วิจัยได้เข้าเยี่ยมชมตั้งอยู่ในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมลาดกระบัง มาตั้งแต่ปี 2527 เป็นสถานประกอบการร่วมทุนกับประเทศญี่ปุ่น ดำเนินอุตสาหกรรมด้านการผลิตพลาสติกและเครื่องสแกนประเภทต่างๆ ปัจจุบันมีจำนวนบุคลากรทั้งสิ้นประมาณ 500 คน หากนับจำนวนลูกจ้างในสถานประกอบการถือได้ว่าเป็นสถานประกอบการขนาดกลาง

จุดเริ่มต้นของการจัดตั้งสถานเลี้ยงเด็กในสถานประกอบการ มาจากการสังเกตของเจ้าหน้าที่ทรัพยากรบุคคลที่เห็นปัญหาการเลี้ยงดูลูกเล็ก เช่น เมื่อพ่อทำงานกะเช้าเสร็จก็รับหน้าที่ดูแลบุตรในช่วงที่แม่ต้องทำงานกะบ่าย หากทั้งพ่อและแม่ทำงานอยู่กะเดียวกันก็ไม่มีคนดูแลลูกเล็กได้ ต้องฝากบุตรไว้กับเพื่อนบ้านให้ช่วยเลี้ยงดู บางรายต้องส่งบุตรไปอยู่ต่างจังหวัด ทำให้พ่อแม่ลูกไม่ได้อยู่ด้วยกัน และแม่บางรายต้องลาออกจากงานเพื่อจะได้มีเวลาเลี้ยงดูบุตร สถานการณ์เช่นนี้ทำให้บริษัทต้องเสียคนงานที่มีฝีมือไป และพนักงานที่ลาออกจากงานก็เสียรายได้ เพราะความจำเป็นที่ต้องเลี้ยงดูบุตร ดังนั้น ผู้บริหารระดับสูงซึ่งเป็นคนไทยจึงให้ตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กขึ้นมาในโรงงานเพื่อช่วยเหลือคนงานที่มีลูกเล็กได้อยู่ใกล้ชิดลูก และขณะเดียวกันก็สามารถทำงานไปด้วย และให้เป็นสวัสดิการอย่างหนึ่งแก่คนทำงาน

วันที่ 5 มกราคม 2552 จึงได้เริ่มเปิดสถานเลี้ยงเด็กอย่างเป็นทางการ ตั้งอยู่ในอาคารชั้น 3 ซึ่งเดิมเป็นพื้นที่ผลิตสินค้าของบริษัท ด้วยความตั้งใจจริงของผู้บริหารระดับสูง จึงให้ย้ายสายการผลิตของชั้นนี้ออกทั้งหมดและให้ทำเป็นสถานเลี้ยงเด็กเต็มพื้นที่ โดยใช้วิธีการจัดจ้าง (Outsource) สถานเลี้ยงเด็กเอกชนมาดำเนินการ รวมทั้งสอนและให้ความรู้ในเรื่องการเลี้ยงเด็กเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับคนงานว่าจะมีผู้ดูแลเด็กที่มีประสบการณ์มาดูแลและส่งเสริมพัฒนาการให้แก่ลูก โดยที่พ่อแม่สามารถดูบุตรได้ตลอดเวลาผ่านกล้องวงจรปิดที่มีอยู่หลายจุดในสถานเลี้ยงเด็ก

การขาดประสบการณ์ของสถานเลี้ยงเด็กในระยะแรกที่เพิ่งเริ่มจัดตั้ง ทำให้พ่อแม่เด็กส่วนใหญ่ไม่กล้าที่จะนำบุตรมาฝาก บริษัทจึงจัดให้พ่อแม่ทั้งที่เป็นพนักงานและสามี/ภรรยาที่ทำงานที่อื่นเข้าเยี่ยมชมสถานเลี้ยงเด็กให้เห็นถึงวิธีการเลี้ยงดูของผู้ดูแลเด็ก ความสะอาด และความปลอดภัยที่บุตรจะได้รับ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับพ่อแม่ที่คาดว่าจะมารับบริการ บริษัทติดตั้งกล้องวงจรปิดภายในห้อง พ่อแม่ที่เป็นพนักงานสามารถดูบุตรได้ตามจุดที่มีจอมอนิเตอร์ให้บริการ มีห้องนอนแยกสำหรับเด็กที่ป่วย พ่อแม่ที่จะเข้ามาหาบุตรต้องสวมชุดเพื่อป้องกันฝุ่นหรือสารเคมีสัมผัสบุตร ปัจจุบันสถานเลี้ยงเด็กแห่งนี้ได้ดำเนินการมาเป็นเวลา 7 ปีแล้ว และมีบุตรของพนักงานบริษัทเข้ามาใช้บริการจำนวนมาก จากเดิม 17 คนในปีแรกที่เปิด มาเป็น 50 คนในปัจจุบัน

ในจำนวนนี้เป็นเด็กทารกจำนวน 4 คน จากการที่ไม่ใช่เป็นแค่สถานรับเลี้ยงเด็กให้พ่อแม่ระหว่างทำงาน แต่ยังมีการส่งเสริมพัฒนาการให้เด็กแต่ละวัยด้วย จึงทำให้มีบุคคลภายนอกอยากมาใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กในสถานประกอบการแห่งนี้ และเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กภาครัฐหรือเอกชนที่มีปัญหาในเรื่องการดูแลเด็กหรือค่าบริการที่สูง ทำให้สถานเลี้ยงเด็กแห่งนี้เป็นที่ศึกษาดูงานของหน่วยงานหลายแห่ง รวมไปถึงกระทรวงแรงงานที่ต้องการเห็นแบบอย่างของการจัดตั้งสถานเลี้ยงเด็กในสถานประกอบการที่ทำได้อย่างดี

จากเขตพื้นที่ตั้งของสถานประกอบการ จึงมีเด็กนับถือศาสนาอิสลามเข้ามาใช้บริการด้วย ซึ่งไม่เป็นปัญหากับผู้ดูแลเด็ก รวมถึงพ่อแม่ของเด็กก็ได้กังวล เนื่องจากมีการจัดเตรียมโภชนาการให้เหมาะสมกับเด็กไว้อยู่แล้ว เพราะที่นี่ยังมีเด็กที่แพ้อาหารบางประเภทเช่นกันที่ต้องการดูแลเป็นพิเศษ นอกจากนี้ มีเด็กที่มีอาการดาวน์ซินโดรม สมาธิสั้น และที่เป็นโรคเรื้อรัง เช่น มะเร็ง ที่ต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิด สถานเลี้ยงเด็กแห่งนี้ดูแลบุตรจนทำให้พ่อแม่ไม่ต้องลาออกจากงาน และยังสามารถได้อยู่ใกล้บุตรเมื่อต้องการได้อีกด้วย การจัดการของสถานเลี้ยงเด็กคือ จะจัดพี่เลี้ยงเด็กดูแลเด็กลักษณะพิเศษที่ต้องการการดูแลใกล้ชิดเป็นสัดส่วน 1:2 (พี่เลี้ยง 1 คนต่อเด็ก 2 คน) จากปกติที่จัดสัดส่วน 1:6

ในด้านการบริหารจัดการ ปัจจุบันมีผู้ดูแลเด็ก 8 คน ประจำอยู่ที่โรงงาน โดยผู้ดูแลเด็กทุกคนต้องผ่านการอบรมการเลี้ยงดูเด็ก และให้สถานรับเลี้ยงเด็กที่ว่าจ้างมาอบรมให้ความรู้เพิ่มเติม ที่สำคัญผู้ดูแลเด็กทุกคนต้องไม่มีประวัติอาชญากรรมใดๆ ทั้งสิ้น เนื่องจากเป็นสวัสดิการให้กับคนงาน ดังนั้น จึงไม่มีค่าบริการรายเดือน ยกเว้นเพียงค่าอาหารและอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมวันละ 25 บาท หากพ่อแม่ทำงาน 6 วันต่อสัปดาห์ แต่เดือนจะนำบุตรมาฝากไว้ 24 วัน คิดเป็นค่าอาหารรายเดือนเพียง 600 บาท

รูป 6.7 การจัดห้องนอน
รูปโดย สุรนต์ จรัสสิทธิ์

รูป 6.8 ห้องเตรียมอาหาร
รูปโดย สุรนต์ จรัสสิทธิ์

รูป 6.9 เด็กเตรียมตัวรับประทานอาหาร
รูปโดย สุภรต์ จรัสสิทธิ์

รูป 6.10 พ่อแม่และผู้เยี่ยมชมเปลี่ยนชุดก่อนเข้าบริเวณดูแลเด็ก
รูปโดย จงจิตต์ ฤทธิรงค์

จุดเด่นของสถานเลี้ยงเด็กแห่งนี้เป็นคือ ประสบการณ์ของผู้ดูแลเด็กที่มีความรู้ในเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ความรู้เรื่องการให้บริการที่ไม่ใช่ดำเนินการแบบเอกราย แต่เป็นลักษณะสวัสดิการที่เหมือนคนในครอบครัว ทำให้ผู้ให้บริการอุ่นใจที่จะฝากเด็กไว้กับคนรู้จักที่สามารถเข้ามาดูบุตรหรือให้คนบุตรได้ตลอดเวลา และยังมีเรื่องความปลอดภัยของตัวสถานเลี้ยงเด็กเองที่มีกล้องวงจรปิดและการเข้าออกต่างๆ ต้องผ่านการตรวจสอบ พนักงาน และเฟอร์นิเจอร์ที่อยู่ในสถานเลี้ยงเด็ก ล้วนมีการป้องกันด้วยอุปกรณ์กันกระแทกทำให้ลดความเสี่ยงที่เด็กจะเกิดอุบัติเหตุได้ และที่สำคัญนอกเหนือไปจากที่ผู้บริหารมีความตั้งใจให้เกิดสถานเลี้ยงเด็ก เพื่อให้พ่อแม่ได้อยู่ใกล้บุตรอย่างใกล้ชิดแล้ว ยังทำให้คู่แข่งงานบางคู่ตัดสินใจมีบุตรเพิ่ม เพราะมั่นใจว่าจะมีสถานเลี้ยงเด็กที่จะดูแลบุตรตนเองได้ ที่สำคัญคือเป็นสถานเลี้ยงเด็กที่อยู่ในที่ทำงาน ไม่ได้ห่างไกลกันเกินที่จะไม่เห็นบุตรได้ในเวลาที่คิดถึง ผู้ดูแลยังได้บอกว่าในบางรายที่ยังไม่ตัดสินใจว่าจะมีบุตรดีหรือไม่ เมื่อเห็นการทำงานของสถานเลี้ยงเด็กในที่ทำงานก็ตัดสินใจที่จะมีบุตร เพราะรู้ว่าจะสามารถฝากบุตรไว้ในที่ซึ่งปลอดภัยและเชื่อใจได้

ที่มา: จงจิตต์ ฤทธิรงค์, สุภรต์ จรัสสิทธิ์, และธีรณรงค์ สกุลศรี, 2559

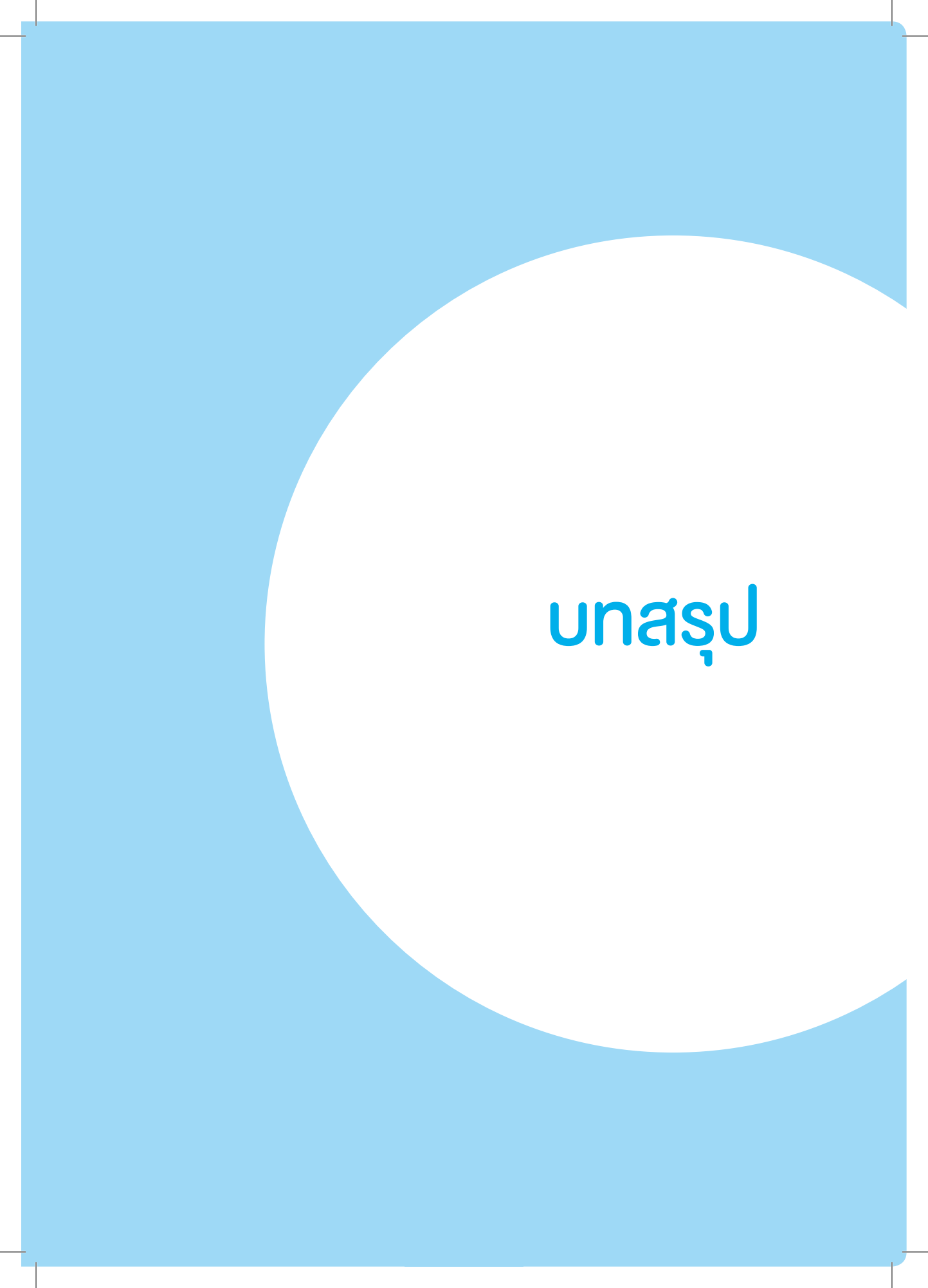
สิ่งสำคัญของการจัดตั้งสถานเลี้ยงเด็กในชุมชน คือ ความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน ซึ่งจะเป็นแรงผลักดัน จากผู้ใช้บริการ ให้สร้างสถานเลี้ยงเด็กเพื่อดูแลลูกหลาน ของคนในชุมชนเอง ความเสียสละจึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะ ทำให้เกิดสถานเลี้ยงเด็กที่ตรงกับความต้องการของคนใน ชุมชน ส่วนการจัดตั้งสถานเลี้ยงเด็กในที่ทำงาน ผู้บริหาร ของสถานประกอบการต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อให้เป็นสวัสดิการ แก่พนักงานแบบไม่แสวงกำไร การสร้างขวัญกำลังใจให้ พนักงานในรูปแบบนี้ ย่อมจะได้มาซึ่งความทุ่มเทให้กับสถาน ประกอบการที่เปรียบเสมือนครอบครัวที่ดูแลลูกหลานของ พวกเขา

“

พ่อแม่

เป็นผู้ดูแลบุตร
ที่ดีที่สุด

”

The image features a solid light blue background. A large, white circle is positioned on the right side, partially overlapping the blue area. The word "unaşu" is written in a blue, lowercase, sans-serif font, centered within the white circle.

unaşu

บทที่ 7

บทสรุป

หนังสือ “สถานเลี้ยงเด็กในบริบทสังคมเมือง: พัฒนาการเพื่อความมั่นคงของชาติ” แสดงให้เห็นสถานการณ์การให้บริการสถานเลี้ยงเด็กในสังคมเมือง และโอกาสในการพัฒนาสถานเลี้ยงเด็กให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประชากรของประเทศที่มีเด็กเกิดใหม่จำนวนน้อยลง และผู้คนอายุยืนยาวมากขึ้น จนกลายเป็นสังคมสูงวัย ในยุคปัจจุบันที่พ่อแม่มีลูกน้อยลง แต่การศึกษาสูงขึ้น ประเทศมีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า และทรัพยากรที่ไม่ขาดสน ปัจจัยเหล่านี้จึงถือเป็นข้อได้เปรียบ ในการพัฒนาคุณภาพของประชากรเยาว์วัยให้เติบโตได้อย่างเต็มศักยภาพ ตามพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ-อารมณ์ สังคม และสติปัญญา บทนี้เสนอข้อสรุปสถานการณ์และข้อค้นพบจากงานวิจัย และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สถานการณ์และข้อค้นพบจากงานวิจัย

พัฒนาการของเด็กไทยระดับปฐมวัยเป็นเรื่องที่น่ากังวล เพราะ 1 ใน 5 ของเด็กในวัยนี้สงสัยว่ามีพัฒนาการล่าช้า โดยเฉพาะพัฒนาการด้านภาษาและสังคม แม้จะยังไม่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าพัฒนาการที่ล่าช้าของเด็กกลุ่มนี้เกิดจากสาเหตุใดบ้าง แต่มีความเป็นไปได้ว่า พวกเขาได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างไม่เหมาะสม หรือไม่สามารถส่งเสริมพัฒนาการได้อย่างสมวัย อาจเนื่องมาจากพ่อแม่และผู้ปกครองต้องทำงาน ไม่สามารถดูแลบุตรได้อย่างใกล้ชิด ภาพที่เด็กเล็กใช้อุปกรณ์สื่อสาร เช่น โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน (Smart phone) แท็บเล็ต (Tablet) คอมพิวเตอร์ ตามสถานที่สาธารณะ เช่น ร้านอาหาร หรือสถานที่ทำงานของพ่อแม่ อาจเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่จะทำให้เด็กไม่มารบกวนการทำงานหรือภารกิจต่างๆ ของพ่อแม่ได้ แต่ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กได้อย่างคาดไม่ถึง หากใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อย่างไม่ควบคุม

การใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กที่ผ่านมาตรฐาน จึงเป็นทางเลือกสำหรับพ่อแม่ยุคใหม่ในการจัดสรรเวลาให้ลูกได้อย่างมีคุณภาพ เพราะจะทำให้พ่อแม่ได้ทำงานอย่างเต็มที่ระหว่างที่ลูกอยู่ในความดูแลของสถานเลี้ยงเด็ก และสามารถดูแลลูกอย่างใกล้ชิดได้หลังเลิกงานและวันหยุด การที่มีผู้ดูแลเด็กที่มีคุณภาพทั้งเวลาที่อยู่บ้าน และระหว่างเวลาที่พ่อแม่ไปทำงาน จะเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้เด็กเติบโตและมีพัฒนาการสมวัย

แม้ในบริบทสังคมเมืองที่การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยมีเงื่อนไขจำกัด **“พ่อแม่เป็นผู้ดูแลหลักที่ดีที่สุด”** หากพ่อแม่ไม่สามารถอยู่กับลูกได้ตลอดเวลา การหาผู้ดูแลมาทดแทนช่วงเวลาหนึ่งของวัน จึงเป็นเรื่องสำคัญที่คนในครอบครัวควรตัดสินใจร่วมกัน งานวิจัยเรื่อง “การให้บริการของศูนย์ศึกษาก่อนวัยเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” แสดงให้เห็นว่า พ่อแม่และผู้ปกครองส่วนมากต้องการใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก เพราะคิดว่าจะมีผู้ดูแลที่สามารถ

ส่งเสริมพัฒนาการของบุตร (ร้อยละ 84.8) มีเพียงไม่ถึงครึ่งของผู้ปกครองที่ต้องการใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก เพราะเหตุผลไม่มีผู้ดูแลบุตร (ร้อยละ 47.4) ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่า การตระหนักถึงความสำคัญของพัฒนาการในเด็กเล็ก และอุปสงค์ของการมีสถานเลี้ยงเด็กที่สอดคล้องกับความต้องการเพื่อส่งเสริมพัฒนาการอย่างสมวัย จำนวนและการกระจายตัวของสถานเลี้ยงเด็กครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพฯ แต่ความต้องการของผู้ปกครอง ที่ยังไม่สามารถหาสถานเลี้ยงเด็กใกล้บ้าน หรือใกล้ที่ทำงานได้ สะท้อนให้เห็นถึงคุณสมบัติของสถานเลี้ยงเด็กที่ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของพ่อแม่และผู้ปกครองได้อย่างแท้จริง จึงเป็นความท้าทายของสังคมเมืองอย่างกรุงเทพมหานครที่ต้องแก้ปัญหา เพื่อให้ประชาชนที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมได้เข้าถึงบริการสถานเลี้ยงเด็กได้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง

การให้บริการของสถานเลี้ยงเด็กเอกชน และสถานเลี้ยงเด็กภายใต้หน่วยงานของรัฐยังมีความแตกต่างกัน สถานเลี้ยงเด็กเอกชนได้รับคะแนนความพึงพอใจสูงกว่าสถานเลี้ยงเด็กภายใต้หน่วยงานของรัฐในทุกด้าน ผลการศึกษานี้ สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมในการจัดกิจกรรมที่เด็กสมควรจะได้รับตามวัย และมีความถี่อย่างเหมาะสม เพื่อให้เด็กได้มีพัฒนาการเหมาะสมกับวัย อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้มีไว้เพื่อประเมินระดับคุณภาพหรือมาตรฐานการให้บริการของสถานเลี้ยงเด็ก แต่เพื่อศึกษาการตระหนักถึงความสำคัญของพัฒนาการเด็กในช่วง 3 ปีแรก และสะท้อนความคิดเห็นของพ่อแม่และผู้ปกครอง ซึ่งมีความคาดหวังว่า สถานเลี้ยงเด็กจะสามารถส่งเสริมพัฒนาการของบุตร ในส่วนที่พ่อแม่ไม่สามารถสร้างสรรคกิจกรรมให้ที่บ้านได้ และเพื่อเตรียมความพร้อมของเด็กในการเรียนรู้ระดับที่สูงขึ้น การพัฒนาเพื่อยกระดับการให้บริการสถานเลี้ยงเด็กจึงไม่ใช่เพื่อให้ผ่านการประเมินมาตรฐานเท่านั้น แต่เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้เต็มศักยภาพอย่างเหมาะสมกับวัย

ความสำเร็จในการให้บริการของสถานเลี้ยงเด็ก คือเด็กที่มาใช้บริการสามารถเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่สนุก และมีพัฒนาการสมวัย กิจกรรมในแต่ละวันจะทำให้พวกเขาช่วยเหลือตนเอง เข้าใจ และใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การพัฒนาสถานเลี้ยงเด็กให้มีคุณภาพ สะอาด และปลอดภัย จึงจะทำให้พ่อแม่และผู้ปกครองไว้วางใจ ทั้งนี้ สถานเลี้ยงเด็กต้องเกิดขึ้นจากความมุ่งมั่นตั้งใจของผู้ให้และผู้ให้บริการที่เห็นความสำคัญของเด็ก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวและสังคม ที่ไม่อาจละเลยได้ เพราะพัฒนาการก้าวแรกที่ยืนคงแข็งแรง จะทำให้พวกเขาเติบโตเป็นทรัพยากรที่มีค่าของชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- ❖ ผู้ที่มีคุณสมบัติเป็นครูพี่เลี้ยงควรได้รับการอบรมในด้านการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้แก่เด็กได้ตามวัยอย่างเหมาะสม
- ❖ จัดให้มีคู่มือแนวทางการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมพัฒนาการตามวัย และสนับสนุนให้มีการใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นพัฒนาการเด็กให้สมวัย
- ❖ จัดให้มีเอกสารเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการเลี้ยงดูเด็ก และธรรมเนียมปฏิบัติที่สอดคล้องกับศาสนาที่พ่อแม่และผู้ปกครองนับถือ เช่น การจัดเตรียมอาหาร และการงดทำความเคารพหรือเข้าร่วมพิธีต่างศาสนามารวมทั้งสอนให้เด็กเข้าใจความแตกต่างที่มีอยู่ในสังคม และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน
- ❖ ควรให้สัญลักษณ์แก่สถานเลี้ยงเด็กที่สามารถจัดเตรียมอาหารฮาลาล รวมทั้งดูแลเด็กที่แพ้อาหารได้ จะทำให้พ่อแม่และผู้ปกครองสามารถตัดสินใจเลือกใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กใกล้บ้านหรือที่ทำงานได้
- ❖ สนับสนุนอุปกรณ์ ของเล่น หนังสือนิทาน และบทเพลง เพื่อส่งเสริมพัฒนาการในเด็กปฐมวัยให้เพียงพอและเหมาะสมกับวัยของเด็กที่มาใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กในหน่วยงานของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs)
- ❖ ให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขของโรงพยาบาลในท้องถิ่น ให้ความรู้ในการตรวจและป้องกันโรค รวมถึงการจัดระบบระบายอากาศ การกำจัดขยะ การดูแลเด็กป่วย และการจัดสิ่งแวดล้อม ให้แก่สถานเลี้ยงเด็ก เพื่อไม่ให้ เป็นแหล่งแพร่เชื้อโรคระหว่างเด็กที่มาใช้บริการ
- ❖ สร้างแรงจูงใจให้แก่สถานประกอบการ เพื่อส่งเสริมให้จัดตั้งสถานเลี้ยงเด็ก ในสถานประกอบการ
- ❖ รัฐสนับสนุนค่าใช้จ่ายการใช้บริการสถานเลี้ยงเด็ก เพื่อให้เด็กทุกคนได้ เข้าถึงการส่งเสริมพัฒนาการและมีความพร้อมในการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น

อ้างอิง

- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2549). แบบคัดกรองอนามัย 49 (พัฒนาการเด็กปฐมวัย). นนทบุรี: กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2555). รายงานตรวจราชการ แบบบูรณาการและผลการดำเนินการ ศูนย์อนามัย. นนทบุรี: กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร. (ไม่ระบุปีที่พิมพ์). บทที่ 7 พัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจ. เข้าถึงออนไลน์ <http://www.educ-bkkthon.com/blog/apsornsiri/wp-content/uploads/2014/>
- โครงการพัฒนาเด็กปฐมวัยเพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติ. (2557). สถานการณ์พัฒนาการเด็กปฐมวัย. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข เข้าถึงออนไลน์ <http://www.dmh.go.th/downloadportal/Strategy/เด็กปฐมวัย.pdf>.
- จงจิตต์ ฤทธิรงค์, ธเนศ กิติศรีวรพันธุ์, และวิมลทิพย์ มุสิกพันธ์. (2557). สถานเลี้ยงเด็กช่วยให้คนต้องการมีบุตรมากขึ้น (จริงหรือ?). ใน ยุพิน วรสิริอมร, จงจิตต์ ฤทธิรงค์, ศุทธิดา ขวอนัน, และ พจนา หันจางสิทธิ์ (บรรณาธิการ), ประชากรและสังคม 2557: การเกิดกับความมั่นคงในประชากรและสังคม หน้า 99-120. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จงจิตต์ ฤทธิรงค์, สุภรต์ จรัสสิทธิ์, และธีรณรงค์ สกุลศรี. (2559). การให้บริการของศูนย์การศึกษาก่อนวัยเรียน ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บังอร เทพเทียน และปิยฉัตร ตระกูลวงษ์. (2550). การดูแลเด็กปฐมวัยของประเทศไทย. ใน วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา. 5 (3). หน้า 117-128.
- ประไพ ประดิษฐ์สุภาว. ไม่ระบุปีที่พิมพ์. พัฒนาการด้านสติปัญญา: วัยอนุบาล. เข้าถึงออนไลน์ www.taamkru.com/th/พัฒนาการด้านสติปัญญาวัยอนุบาล.
- นิรมัย คุ่มรักษา, พรพิมล ธีรนนท์, สุภรพรณ ศรีหิรัญศรี, บุศรา คูหพันธ์, และเอกชัย เกิดสวัสดิ์. (2557). สภาวะการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก. วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย, 22(2), 76.
- สมยศ ดีรัศมี. (2553). ขุมชนต้นแบบด้านพัฒนาสุขภาพแม่และเด็ก. เอกสารนำเสนอในวันประชุมที่ 23 กุมภาพันธ์ 2553.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2558). เผยผลตรวจพัฒนาการเด็กไทยยังน่าห่วง. เข้าถึงออนไลน์ <http://www.thaihealth.or.th/Content/29139-เผยผลตรวจ%20%60พัฒนาการเด็กไทย%60%20ยังน่าห่วง.html>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2553). การสำรวจเด็กและเยาวชน ปี 2551. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). แผนยุทธศาสตร์ชาติด้านเด็กปฐมวัย (แรกเกิดถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1) ตามนโยบายรัฐบาลด้านเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2555-2559. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาระบบการเรียนรู้ สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). นโยบายและแผนการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) พ.ศ. 2545-2549. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (สท.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2555). มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ: คู่มือการดำเนินงานตามมาตรฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย. (2555). รายงานประจำปี 2555 สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย. นนทบุรี: กรมอนามัย.
- สุธรรม นันทมงคลชัย, ขุนทิมา เหาสุสิทธิ์, และโชคชัย หมั่นแสงทรัพย์. (2550). อิทธิพลของรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูต่อพัฒนาการเด็กอายุ 3-6 ปี. จดหมายเหตุมหาวิทยาลัย แพทยสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, 90(5), หน้า 971-976.
- ศิริกุล อิศราธิราช และปรานี สุทธิสุนทร. (2550). การอบรมเลี้ยงดูเด็ก. วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา, 5(1), หน้า 105-118.
- องค์การบริหารส่วนตำบลปลวกแดง. (2557). การจัดการความรู้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557: มาตรฐานการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก. ไม้ระบูนสถานี่จัดพิมพ์.
- องค์การยูนิเซฟ. (2557). ความเหลื่อมล้ำ ช่องว่างปัญหาเด็กและสตรี ผลสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทยที่สำคัญ พ.ศ. 2555. กรุงเทพฯ: องค์การยูนิเซฟ.
- Chamratrithirong, A. (2007). Research on internal migration in Thailand: The state of knowledge. *Journal of Population and Social Studies*, 16(1), 1-20.
- Clegg, J., Hollis, C., Mawhood, L., & Rutter, M. (2005). Developmental language disorders- a follow-up in later adult life. Cognitive, language and psychosocial outcomes. *Child Psychoo Psychiatr.* 46: 128-49.
- Johansen, A. S., Leibowitz, A., & Waite, L. J. (1996). The Importance of Child-Care Characteristics to Choice of Care. *Journal of Marriage and Family*, 58(3), 759-772.
- Leibowitz, A., Waite, L. J., & Witsberger, C. (1988). Child Care for Preschoolers: Differences by Child's Age. *Demography*, 25(2), 205-220.
- Michalopoulos, C., & Robins, P. K. (2000). Employment and Child-Care Choices in Canada and the United States. *The Canadian Journal of Economics*, 33(2), 435-470.
- Morrissey, T. W. (2008). Familial Factors Associated with the Use of Multiple Child-Care Arrangements. *Journal of Marriage and Family*, 70(2), 549-563.
- Prasartkul, P., Vapattanawong, P., & Thongthai, V. (2011). Fertility transition and its impact. In G. Jones & W. Im-em (Eds.), *Impact of demographic change in Thailand* (pp. 17-33). Bangkok: United Nations Population Fund.
- Sperhac, A. M., & Salzer, J. L. (1991). The Denver II. *Journal of the American Association of Nurse Practitioners*. doi:10.1111/j.1745-7599.1991.tb01094.x
- Tidy, C. (2014). Denver Developmental Screening Test. Retrieved from <http://patient.info/doctor/denver-developmental-screening-test>

อ้างอิงรูปถ่าย

- จจจิตต์ ฤทธิรงค์. (ผู้ถ่ายภาพ). (2559). รูป 6.10 พ่อแม่และผู้เยี่ยมชมเปลี่ยนชุดก่อนเข้าบริเวณดูแลเด็ก.
(รูปถ่าย). กรุงเทพฯ.
- สุภรต์ จรัสสิทธิ. (ผู้ถ่ายภาพ). (2559). รูป 6.1 การรับประทานอาหารของเด็กในสถานเลี้ยงเด็กในชุมชน
มุสลิมและสถานเลี้ยงเด็กในสถานประกอบการ. (รูปถ่าย). กรุงเทพฯ.
- สุภรต์ จรัสสิทธิ. (ผู้ถ่ายภาพ). (2559). รูป 6.2 การแต่งกายของเด็กชาย เด็กหญิง และบรรยากาศใน
ห้องเรียน. (รูปถ่าย). กรุงเทพฯ.
- สุภรต์ จรัสสิทธิ. (ผู้ถ่ายภาพ). (2559). รูป 6.3 พี่เลี้ยงดูแลเด็กทารก 3 คน. (รูปถ่าย). กรุงเทพฯ.
- สุภรต์ จรัสสิทธิ. (ผู้ถ่ายภาพ). (2559). รูป 6.4 ห้องกิจกรรมในสถานเลี้ยงเด็กในสถานประกอบการ.
(รูปถ่าย). กรุงเทพฯ.
- สุภรต์ จรัสสิทธิ. (ผู้ถ่ายภาพ). (2559). รูป 6.5 การเรียนรู้แบบโครงการ (Project-based approach).
(รูปถ่าย). กรุงเทพฯ.
- สุภรต์ จรัสสิทธิ. (ผู้ถ่ายภาพ). (2559). รูป 6.6 สื่อการเรียนรู้การสอนเลข 3 ภาษา (อารบิก ไทย อาหรับ).
(รูปถ่าย). กรุงเทพฯ.
- สุภรต์ จรัสสิทธิ. (ผู้ถ่ายภาพ). (2559). รูป 6.7 การจัดห้องนอน. (รูปถ่าย). กรุงเทพฯ.
- สุภรต์ จรัสสิทธิ. (ผู้ถ่ายภาพ). (2559). รูป 6.8 ห้องเตรียมอาหาร. (รูปถ่าย). กรุงเทพฯ.
- สุภรต์ จรัสสิทธิ. (ผู้ถ่ายภาพ). (2559). รูป 6.9 เด็กเตรียมตัวรับประทานอาหาร. (รูปถ่าย). กรุงเทพฯ.

ครรชนี่

၂

กอดันทางเศรษฐกิจ	5, 9, 26
กระตุนประสาท	57
กระบวนการฮาลาล	79
กรุงเทพมหานคร	II, III, IV, 3, 5, 9, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 32, 45, 51, 78, 88, 89
กรุงเทพฯ	IV, V, VIII, 3, 9, 11, 12, 13, 18, 22, 26, 27, 89
กรุงเทพฯ กลาง	13
กรุงเทพฯ เหนือ	13
กรุงเทพฯ ใต้	13
กรุงเทพฯ ตะวันออก	13
กรุงเทพมหานคร	13
กลองวงจรมิต	46, 80, 82
กลัมนื้อเล็ก	4, 56
กลัมนื้อใหญ่	4, 56, 57, 58, 59, 67
กลัสดงออก	35
การกระจายตัว	16, 17, 19, 20, 21, 26
การค้ดครองพัฒนาการ	4
การควบคุมการเคลื่อนไหว	59
การจัดกิจกรรม	54, 56, 57, 61, 62, 63, 65, 67, 72, 76, 89, 91
การจัดจ้างสถานเลี้ยงเด็กเอกชน	80
การจัดเตรียม	75, 81, 91
การจัดสรรทรัพยากร	V, VIII
การจับข้อนกินข้าว	58

การช่วยเหลือตัวเอง	49, 57, 58, 60, 65, 66
การใช้กล้ามเนื้อเล็กและการปรับตัว	4, 56
การให้บริการสถานเลี้ยงเด็ก	3, 7, 9, 22, 39, 43, 45, 47, 87, 88, 89, 91
การเดินทาง	8, 42, 49
การตรวจสอบ	23, 36, 82
การตรวจสอบและกำกับคุณภาพภายนอก	36
การตัดสินใจ	3, 7, 39, 40, 63, 79
การตัดสินใจให้บริการ	7, 40
การตัดสินใจเลือกศาสนา	79
การเตรียมความพร้อม	11
การประเมิน	4, 25, 31, 32, 34, 36, 74, 89
การประเมินคุณภาพ	31, 36
การประเมินตนเอง	34, 36
การประเมินภายใน	34
การประเมินมาตรฐาน	89
การปรับตัว	4, 45, 56, 61, 63, 65, 66
การพัฒนา	4, 6, 8, 9, 11, 23, 24, 25, 29, 32, 34, 46, 56, 60, 63, 64, 72, 76, 78, 79, 87, 89, 90
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	11, 3, 4
พัฒนานโยบายด้านประชากร	11, 3
การพิจารณา	26, 39, 42, 71
การพิจารณาให้บริการสถานเลี้ยงเด็ก	39
การเรียนรู้แบบบูรณาการ	72
การเล่น	54, 65, 66
การเลี้ยงลูกเอง	50

การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก	3, 4, 12, 82
การสร้างความพร้อม	41
การสวดและละหมาด	79
การแสดงออกผ่านกิจกรรม	64
การเรียนรู้แบบโครงการ	78
การวิจัยเชิงคุณภาพ	15
การวิจัยเชิงปริมาณ	15
การวิจัยเชิงพื้นที่	15
การให้บริการ	15, 16, 22, 26, 31, 32, 45, 51, 52, 53, 54, 72, 75, 76, 77, 82, 88, 89, 90
การอดทนและการรอคอย	35
การอบรม	3, 5, 6, 8, 11, 46, 71, 76, 79, 81, 88, 91
การอบรมเลี้ยงดู	3, 5, 6, 11, 71, 88
การอบรมเลี้ยงดูเด็ก	3, 5, 6, 11
กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการ III	11, 56, 65, 66, 67
เกณฑ์มาตรฐาน	32
เกิดความเครียด	46, 61
เกษตรกรรม	13

V

ของเล่น	8, 54, 59, 91
ของเล่นตามวัย	54
ขาดจินตนาการ	46
ขาดผู้ดูแลบุตร	IV, VIII
เข้าใจความแตกต่าง	91
เขตที่อยู่อาศัย	13
ข้อเสนอแนะ	25, 87, 91

K

คนงานที่มีฝีมือ	96
ครอบครัว	V, 5, 6, 8, 27, 40, 45, 49, 50, 72, 74, 82, 83, 88, 90

ครอบคลุมการให้บริการ	61
ความกังวลใจ	55, 61, 62
ความต้องการของคนในชุมชน	90, 99
ความน่าเชื่อถือ	24, 58
ความเป็นเมือง	19
ความพร้อม	20, 27, 40, 53, 61, 65, 83, 105, 107
ความพึงพอใจ	V, VIII, 52, 53, 54, 55, 78, 89
ความมั่นคงทางใจ	50
ความมั่นคงทางรายได้	49
ความไม่ปลอดภัย	45
ความสะอาด	IV, 42, 46, 55, 79, 80
ความปลอดภัย	IV, 34, 36, 42, 46, 75, 80, 82
ความสามารถด้านสติปัญญา	63
ความเสียสละ	83
ความหลากหลายทางวัฒนธรรม	26, 27
ความเหลื่อมล้ำของอัตราค่าตอบแทน	74
ความอบอุ่น	50
ค่าอาหารรายเดือน	81
คุณภาพฟรีแลนซ์	48
คุณภาพการให้บริการ	26, 31, 72, 76
คุณภาพของครูพี่เลี้ยง	V, VIII
คุณภาพของประชากร	12, 87
คุณสมบัติเหมาะสม	46
คู่มือ	30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 67, 91
เครื่องมือในการกระตุ้น	91

J

เงื่อนไข	26
----------	----

J

จัดการเรียนรู้แบบโครงการ	94
เจตคติ	
จำนวนครูพี่เลี้ยง	

ช

ชื่อเสียง	58
เชื้อมัน	IV, 9

ซ

ซึมซับวัฒนธรรม	92
----------------	----

ค

ดูแลลูกตั้งแต่แรกเกิด	66
เด็กในวัยเดียวกัน	65
เด็กป่วย	65
เด็กเป็นศูนย์กลาง	88, 94, 95
เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี	47, 56, 57, 58, 61, 63, 64, 67
เด็กอายุ 3-6 ปี	47, 56, 57, 59, 62, 64, 66, 67

ด

ต้นแบบการบริหารจัดการ	71
ต้นแบบสถานเลี้ยงเด็ก	74, 76, 77
ต้นแบบสถานเลี้ยงเด็กในชุมชน	74, 76
ตัดสินใจให้บริการ	7, 40, 45
ตัดสินใจมีบุตรเพิ่ม	82
เตรียมความพร้อม	11, 24, 41, 64, 89

ก

ทักษะด้านภาษา	63, 64, 65, 66
ที่ตั้ง	15, 22, 26, 42, 43, 44, 45, 72, 79, 81
ที่อยู่อาศัย	13, 22
โทรศัพท์มือถือ	46, 88

ข

บทบาท	11, 34, 50, 56, 63
บทบาทผู้ขายในฐานะพ่อ	50

บริบทสังคมเมือง	II, IV, VIII, 3, 5, 87
บริหารจัดการเวลา	48
บ้านหลังที่สอง	55
บุคลิกภาพของเด็ก	60
แบบผสมผสานแนวบูรณาการและวิชาการ	76
แบบไม่แสวงกำไร	83

ป

ปฐมวัย	V, 3, 4, 6, 9, 12, 13, 15, 23, 24, 25, 31, 32, 35, 56, 72, 76, 78, 88, 91
ปัจจัยอื่น	8
ประวัติอาชญากรรม	81
ประสบการณ์	42, 50, 57, 68, 72, 76, 80, 82
ประสบการณ์ของครูพี่เลี้ยง	42
ประสบการณ์ของผู้ดูแลเด็ก	82
ปลอดภัย	IV, V, 31, 34, 36, 42, 45, 46, 49, 55, 73, 75, 79, 80, 82, 90
ปัจจัยสำคัญ	6, 79

ผ

ผังเมือง	III, 15
ผู้ดูแลเด็ก	34, 41, 42, 71, 72, 75, 80, 81, 82, 88
ผู้ดูแลหลัก	6, 26, 48, 50, 84, 88, 97
ผู้บริหารสถานเลี้ยงเด็ก	34, 53
ผู้ปกครอง	43, 44, 45, 46, 47, 53, 54, 55, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 71, 72, 76, 78, 79, 88, 89, 90, 91

ฝ

ฝากบุตร	80, 82
---------	--------

พ

พาณิชยกรรม	13
พฤติกรรม	4, 35, 60, 62

พฤติกรรมของเด็กเชิงบวก	60
พัฒนาการกล้ามเนื้อ	57
พัฒนาการ	41, 45, 46, 49, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 80, 81, 82, 87, 88, 89, 90, 91
พัฒนาการตามวัย	IV, 91
พัฒนาการด้านจิตใจ	VIII, 4, 35, 60, 61, 62, 67
พัฒนาการด้านร่างกาย	V, VIII, 4, 34, 35, 57, 58, 59, 67, 87
พัฒนาการด้านสติปัญญา	4, 35, 63, 64, 65, 66, 67
พัฒนาการด้านสังคม	4, 60, 61, 62, 77
พัฒนาการด้านอารมณ์	V, VIII, 4, 11, 34, 35, 46, 56, 57, 60, 61, 62, 67, 87,
พัฒนาการเด็ก	II, 1, 3, 4, 9, 12, 24, 25, 34, 54, 56, 72, 76, 82, 89, 91
พัฒนาการเด็กปฐมวัย	3, 4
พัฒนาการในเด็กปฐมวัย	4, 24, 56, 91
พัฒนาการล่าช้า	V, 4, 6, 9, 88
พิจารณา	IV, VIII, 9, 26, 34, 39, 42, 46, 49, 50, 61, 71, 72, 79
พื้นที่อนุรักษนบท	13
พื้นที่อุตสาหกรรม	13
พื้นที่ศึกษา	3, 13, 14
ก	
ภาษา	4, 9, 35, 56, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 79, 88
ภาพลักษณ์	45

ม

มาตรฐานกลาง	32
มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ	V, VIII, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 67

ย

ยุทธศาสตร์ชาติ	4, 6
----------------	------

ส

รายได้	V, 6, 48, 49, 50, 80
โรงเรียนแนวทางเลือก	49

ล

ลูกมีความพร้อม	45, 49
ลูกรู้สึกหัวเหว่	50

ว

วัฒนธรรม	5, 26, 27, 72, 76, 78, 79, 89, 91
วัฒนธรรมการเลี้ยงดู	91
วัฒนธรรมมุสลิม	72
วัฒนธรรมอิสลาม	27
วางแผน	27, 45, 74, 76
วิสัยทัศน์	83

ศ

ศักยภาพ	II, V, VIII, 3, 24, 29, 34, 56, 67, 79, 87, 89
ศักยภาพของสถานเลี้ยงเด็ก	II, 3, 29, 56, 67
ศูนย์เด็กเล็ก	V, VIII, 13, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 67
ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน	47
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	9, 13, 25, 72, 78, 79
ศูนย์ศึกษาก่อนวัยเรียน	II, 3, 12, 51, 88
เศรษฐฐานะ	89

ส

ส่งเสริมการเรียนรู้	56, 60
สถาบันการศึกษา	13, 32
สถานการณ์	II, 1, 3, 9, 11, 80, 87, 88
สถานประกอบการ	II, III, 3, 72, 73, 75, 77, 80, 81, 83, 91
สถานที่ราชการ	13
สถานรับเลี้ยงเด็ก	13, 80, 81
สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน	13
สถานเลี้ยงเด็ก	I, II, III, IV, V, VIII, 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 87, 88, 89, 90, 91
สถานเลี้ยงเด็กเอกชน	IV, V, VIII, 16, 22, 23, 52, 53, 54, 55, 80, 89,
สถานเลี้ยงเด็กภายใต้หน่วยงานรัฐ	V, VIII
สถานเลี้ยงเด็กใกล้ที่ทำงาน	IV, VIII, 27, 43, 44, 45, 71, 89, 91
สถานเลี้ยงเด็กใกล้ที่พัก	43, 71
สถานเลี้ยงเด็กใกล้บ้าน	VIII, 44, 45, 89, 91
สถานเลี้ยงเด็กตามขนาด	18
สถานเลี้ยงเด็กในบริบทสังคมเมือง	II, VIII, 3, 87
สภาวะจิตใจ	61
สังคมสูงวัย	87
สังคมและการช่วยเหลือตนเอง	4, 56, 62
สัญลักษณ์	64, 65, 66, 67, 91
สิ่งแวดล้อม	VIII, 5, 55, 73, 76, 79, 91
สิ่งแวดล้อมของสถานเลี้ยงเด็กเอกชน	55

ท

หน่วยงานภาครัฐ	31, 54, 55
หน่วยงานรัฐ	II, V, VIII, 3, 54, 55
หลักฐานเชิงประจักษ์	88
เหตุผล	IV, VIII, 39, 41, 42, 64, 89
แหล่งแพร่เชื้อโรค	91

อ

องค์กรพัฒนาเอกชน	91
อัตราค่าบริการ	IV, V, VIII, 9, 23, 45, 71
อัตราเจริญพันธุ์รวม	12
อาการดาวน์ซินโดรม	81
อารมณ์ของครูพี่เลี้ยง	46
อุปกรณ์กันกระแทก	82
อุปกรณ์สื่อสาร	88
อุปทาน	7, 8
อุปสงค์	7, 8, 89
อุปสงค์ของการมีสถานเลี้ยงเด็ก	89
โอกาสการพัฒนา	II, 3, 29
ออนไลน์	46

D

Denver II	4
-----------	---

P

project-based approach	78
------------------------	----

ผู้ทรงคุณวุฒิ

รองศาสตราจารย์ ดร. สุธรรม นันทมงคลชัย

หัวหน้าภาควิชาอนามัยและครอบครัว

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิมลทิพย์ มุสิกพันธ์

รองผู้อำนวยการฝ่ายบริการวิชาการ

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

อาจารย์ ดร. นิสาพร วัฒนศัพท์

อาจารย์ประจำ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเนเธอร์แลนด์

พัฒนาการ เด็กปฐมวัย

แรกเกิด-อายุต่ำกว่า 1 เดือน

- มองหน้า สบตา
- ตอบสนองต่อเสียงพูด, ทำเสียงในลำคอ

1 - 2 เดือน

- สนใจและมองหาเสียง
- ทำเสียงอ้อแอ้ได้ตอบ
- มองตามสิ่งที่เคลื่อนไหว
- ชันคอในท่าคว่ำ

3 - 4 เดือน

- หันหาเสียง
- หัวเราะได้
- ส่งเสียงอ้อแอ้ได้ตอบ
- มองตามจากด้านหนึ่ง จนสุดอีกด้านหนึ่ง
- ในท่าคว่ำใช้แขนยัน ชูคอตั้ง 90 องศา

5 - 6 เดือน

- แสดงอารมณ์และท่าทาง เช่น ดีใจ ชัดใจ
- หันตามเสียงเรียกชื่อ
- ส่งเสียงสูงๆ ต่ำๆ
- คว่ำของมือเดียวและเปลี่ยนมือถือของได้

7 - 8 เดือน

- ทำเสียงพยางค์เดียว เช่น จ๊ะ หม่ำ
- มองตามของตก
- นั่งทรงตัวได้เอง โดยไม่ต้องใช้มือยัน

9 - 10 เดือน

- เล่นจ๊ะเอ๋
- ใช้ท่าทางหรือการชี้บอกความต้องการ
- ใช้นิ้วและนิ้วหัวแม่มือหยิบของ
- การยืนและเหินยตัวลุกขึ้นยืนจากท่านั่ง

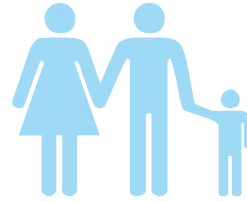
11 - 12 เดือน

- เลียนแบบท่าทาง
- เข้าใจเสียงห้ามและหยุดทำ
- ยืนเองได้ชั่วครู่ หรือดึงไข่

13 - 15 เดือน

- ทำตามคำบอกง่ายๆ
- พูดคำที่มีความหมายได้ 1-3 คำ
- เดินได้เอง

16 - 18 เดือน

- รู้จักปฏิเสธ
- ทำตามคำสั่งง่ายๆ โดยการชี้หรือแตะ 1-2 ส่วน
- วางของซ้อนกัน 2-3 ชิ้น

19 - 24 เดือน

- พูดคำสองคำต่อกันอย่างมีความหมาย
- เปิดหน้าหนังสือได้ทีละหน้า

25 - 30 เดือน

- พูดคุยกตอบโต้เป็นประโยคสั้นๆ
- ชี้หรือทำตามคำบอก เช่น ชี้อวัยวะอย่างน้อย 6 ส่วน
- ซิดเขียนเป็นเส้นวนๆ

31 - 36 เดือน

- รู้จักรอคอย
- บอกชื่อตนเองได้
- เข้าใจเพศชาย-หญิง

37 - 48 เดือน

- บอกได้อย่างน้อย 1 สี
- เขียนวงกลมตามแบบได้
- พูดเล่าเรื่องให้คนอื่น เข้าใจเกือบทั้งหมด

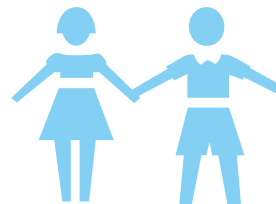
49 - 60 เดือน

- เข้าใจและอธิบายเหตุผลง่าย
- นับและรู้จำนวน 1-5
- บอกสีได้ 4 สี
- วาดรูปคนอย่างง่าย

61-72 เดือน

- รู้จัก ชาย ขว ข้างบน ข้างใต้
ข้างหน้า ข้างหลัง
- รู้จักจำนวน 1-10
- วาดรูปสามเหลี่ยม

ที่มา: แบบประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย (ช่วงแรกเกิด - 72 เดือน) กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

“

พ่อแม่

เป็นผู้ดูแลบุตร
ที่ดีที่สุด

”

“
พ่อแม่
เป็นผู้ดูแลบุตร
ที่ดีที่สุด
”

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ตำบลศาลายา
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170
โทรศัพท์ 0-2441-0201-4
โทรสาร 0-2441-9333
website: www.ipsr.mahidol.ac.th

มหาวิทยาลัยมหิดล
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม